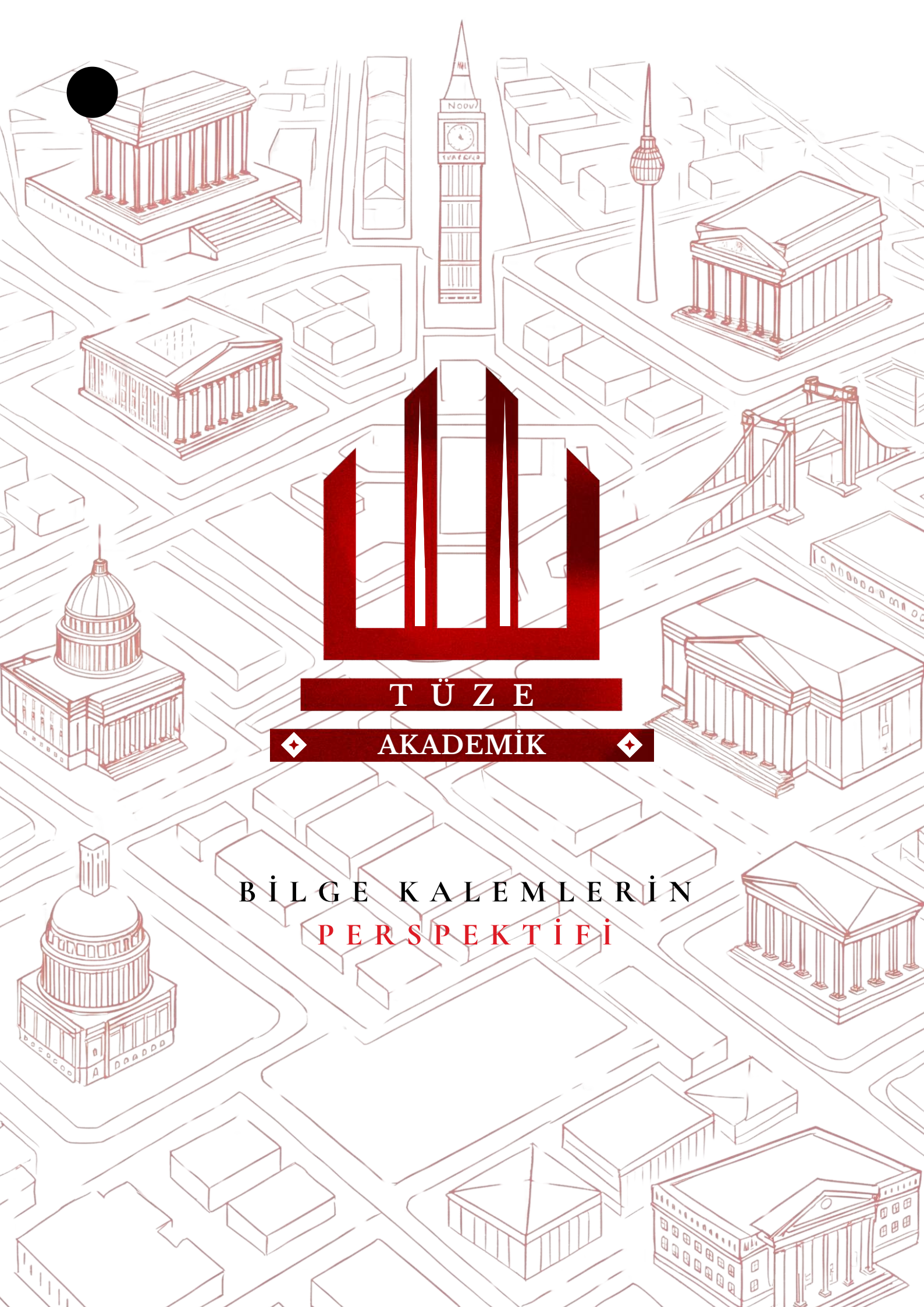

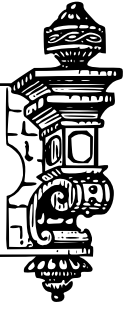
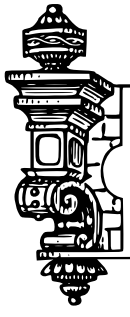

T Ü Z E

AKADEMİK

B İ L G E K A L E M L E R İ N
P E R S P E K T İ F İ

TÜZE AKADEMİK

YAYIN EKİBİ

Tuana Akçay
Zeynep Ece Başan
Tuana Baysan
Burcu Demir
İclal Demir
Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş
Mustafa Doğan
Mert Emin Güner
Doç. Dr. Fatma Tülay Karakaş
Edanur Karşlıoğlu
Prof. Dr. İsmail Kırca
Mehmet Furkan Mehan
Lara Peren Özdemir
Elifnur Rona
Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan

HUKUK TOPLULUĞU ADINA YAYIN SAHİBİ

İrem ÇAKIR

YAYIN TÜRÜ

Yerel Süreli

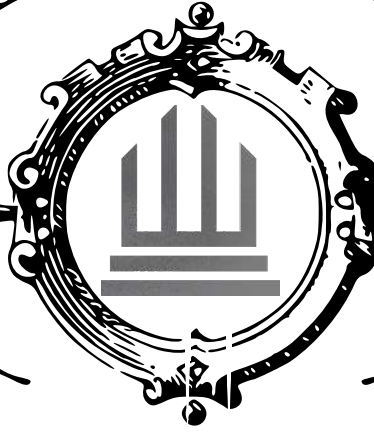
YAYIN ŞEKLİ

3 Aylık-Türkçe, İngilizce

İDARE ADRESİ

Söğütözü, Söğütözü Cd. No:43, 06510
Çankaya/Ankara

Sevgili okurlarımız,

Yeni doğmuş bir nehir düşünün...

Kaynağı küçük, belki kimsenin ilk bakışta önemsemediği bir pınardan fışkırır. Ama içindeki akma isteği, öğrenme arzusu ve yol bulma kararlılığı onu günden güne büyütür. Önce toprağı tanır, sonra vadileri, sonra da kendi yatağını şekillendirir. En sonunda ise başka sularla birleşerek bir okyanusa dönüşme hayalini taşır. Tüze Akademik işte böyle bir pınardan doğdu.

Hukukun karmaşık koridorlarında yürüyen her öğrenci, her araştırmacı, her meraklı zihin; aslında kendi içimde bir su damlası taşıyor:

Gerçeği arama damlası, adaleti sorgulama damlası, bilgiyi çoğaltma damlası...

Bizler de bu damlaları bir araya getirip bir akış yaratmak istedik. Bu dergi, yalnızca akademik üretimin bir sonucu değil; aynı zamanda ortak bir merakın, ortak bir emeğin ve ortak bir idealin birleşimidir.

Bugün ilk sayımızla karşınıza çıkarken, bir dergi çıkarmaktan öte, bir yolculuğa çağrı sunuyoruz sizlere.

Bu yolculukta bazen bir anayasa hükmünün kıvrımlarına dalacağız; bazen bir mahkeme kararının satır aralarında kaybolacağız; bazen de hukuk sisteminin hiç aydınlanmamış kuytularına ışık tutacağız.

Her sayfada, her cümlede, her tartışmada; su gibi aktıkça berraklaşmayı hedefleyeceğiz.

Ve en önemlisi:

Bu akışı siz olmadan sürdüremeyiz.

Okurlarımız, eleştirileriniz, fikirleriniz, katkılarınız ve merakınız...

Hepsi, bu nehrin debisini belirleyen unsurlar olacak. Çünkü Tüze Akademik, yalnızca bizim değil; okuyanın, düşünenin ve tartışanın dergisidir.

Biz yola çıktık...
Şimdi sıra sizde.
Aramıza hoş geldiniz.

İyi okumalar, iyi düşünmeler ve hep birlikte çoğalan nice sayılar diliyoruz.

Tüze Editör Ekibi

DEKANIMIZDAN

TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerini TÜZE dergisini ve şimdi de Tüze Akademik Dergisini çıkarmış olmalarından dolayı kutluyorum. 2009 yılında kurulan Fakültemizin öğrencilerinin her alanda kendilerini geliştirdiklerini görmekten büyük heyecan ve gurur duyuyorum.

Hukuk, toplum düzenini ve adaleti sağlamak için toplumların oluştuğu andan itibaren var olan (ubi societas, ibi ius), uyulmadığı takdirde o toplumda kabul edilen otoritenin uygulayacağı yaptırımlarla güçlendirilmiş bulunan, belli değerler üzerine inşa edilen, sistemli ilkeler ve kurallar bütünüdür. Hukuk, bir toplumdaki kişiler arası ilişkileri düzenlemek yanında devletle birey arasındaki ilişkileri de düzenler. Bunun yanında devletler arası ilişkileri ve devletle uluslararası kuruluşlar arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları da bulunmaktadır. Hukuk olmadığı takdirde toplumda düzensizlik meydana gelir; bireyin güven, huzur ve barış içinde yaşaması, var olması, kendini geliştirmesi ve topluma katkı sunması mümkün olmaz. Hukuk, salt güce dayalı zorlayıcı bir düzen değil, ahlâkî ve rasyonel açıdan da bağlayıcı bir düzendir. Hukukun, ahlâkî bir ideal olan adaleti gerçekleştireceğine olan inanç, ona bağlılığı sağlar.

Hukukçu bir taraftan mevcut hukuk kuralının neden ve nasıl oluştuğunu, işlevini, uygulanışını, diğer taraftan toplumda düzeni ve adaleti sağlayacak olan kuralın nasıl bir kural olması gerektiğini araştırır. Hukukçu, rasyonel ve mantıkî düşünen; gerekçelendirme mantığına sahip olan, akıl yürütme yöntemlerini bilen; soyutlama, tahlil etme ve sistemleştirme yeteneğine sahip olması gereken kimsedir.

TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi, hem Türk hukuk sistemini her yönüyle tanıyıp analiz edebilen, hem de dünya hukuk sistemlerinin temel esaslarını kavrayarak karşılaştırma yapabilen, çok yönlü düşünebilen ve kendi alanında analizler yapabilen hukukçular yetiştirmeyi amaçlar.

Türk hukuk sistemi temel kanunlarını Roma hukuku geleneğini kodifiye eden Kara Avrupası hukuk sisteminden almıştır. Kara Avrupası hukuk sistemini kendi hukuku haline getiren Türk özel hukuk sistemi ile kaynak kanunlar arasında köprü kurma işlevini Roma Hukuku üstlenmiştir. Ders müfredatımızda yer alan karşılaştırmalı hukuk bilgileri, kanun koyma, yürürlükteki hukukun dogmatik temellerini belirleme ve hukukçuların yetiştirilmesi açılarından önemli bir yere sahiptir. İktibas yoluyla Kara Avrupası hukuk sistemine dâhil olan Türk Hukuku'nun hem tarihsel temellerini hem de diğer hukuk düzenleriyle bağıni kurabilmek için, evrensel dil olan İngilizce yanında ikinci bir yabancı dil olarak Almanca, Fransızca veya İtalyanca öğrenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Üniversitemizin zorunlu İngilizce hazırlık sınıfı dışında, zorunlu ikinci yabancı dil eğitimi sunması hukukçular açısından büyük bir avantaj oluşturacaktır. Fakültemiz %30 İngilizce programında bulunmaktadır. İngilizce olarak verilmekte olan zorunlu bölüm derslerimiz arasında International Human Rights Law, International Law I, International Law II, Philosophy of Law, Sociology of Law, Law of European Union, Intellectual Property Law, Law of International Sale of Goods bulunmaktadır.

Üniversitemizin "uygulayarak öğren" felsefesine uygun bir ortak eğitim politikası izleyen Hukuk Fakültemiz, öğrencilerinin yüksek mahkemelerde, avukat bürolarında, şirketlerde, yurt dışında da yine avukat bürolarında veya anlaşmalı üniversitelerde ya da uluslararası kuruluşlarda ortak eğitim yapmalarını sağlamaktadır.

Fakültemizin akademik kadrosu Türkiye'nin önde gelen hukuk fakültelerinde lisans ve doktora eğitimlerini tamamlamış, Avrupa üniversitelerinde araştırmalarda bulunmuş, dersleri aktif yöntemle işleyerek anlatan, kurgusal duruşma dersleri ve yarışmalarıyla pekiştiren genç, dinamik öğretim elemanlarından oluşmaktadır. Bir taraftan fakültemizin Türk hukuk fakülteleri arasında en az öğrenci alan fakültelerin başında gelmesi, diğer taraftan dinamik eğitim kadromuz, uzmanlaşmaya ve uygulamaya yönelik programımız, öğrencilerimize hukuk sistemlerine bütünsel bakma yanında, somut olaya hukuk normunu uygularken analitik düşünme ve hukuki değerlendirme yeteneğini kazandırmaktadır.

TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerimizden oluşan Hukuk Topluluğu, aldıkları nitelikli hukuk eğitiminin yanında sosyal, kültürel ve akademik alanlarda ulusal ve uluslararası etkinlikler düzenleyerek; bir yandan kişisel ve akademik olarak gelişmekte diğer yandan ise kendilerini ifade edebilme olanağı bulmaktadırlar. Bu etkinlikler arasında yer alan Tüze Akademik dergisini çıkarmak başlı başına övgüyü hak etmektedir. Bu dergi aracılığıyla bilgilerini ve deneyimlerini paylaşan ve kendilerini daha da geliştirme yolunda ilerleyen TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerini candan kutluyor, başarılar diliyorum.

Prof. Dr Çiğdem Kırca

TOPLULUK BAŞKANIMIZDAN

TOBB ETÜ Hukuk Topluluğu'nun bilgiye, düşünceye ve bilime olan bağlılığının bir ifadesi: Tüze Akademik Dergisi. Bilgiyi yalnızca tüketen değil, onu üreten, tartışan ve dönüştüren bir öğrenci topluluğu olma hedefiyle toprağa atılıp; bugün filiz veren bir emek. Tüze Akademik Dergisi, o emeğin, umudun adı ve inanıyorum ki her yeni sayısıyla kök salmaya devam edecek.

Hukuk, değişen dünyaya yön veren, düşünceyi disipline eden, adalet arayışını akılla buluşturan, vicdanla yoğurulmuş bir bilimdir. Bizler, bu bilimin içinde yalnızca birer öğrenci değil; aynı zamanda geleceğin hukukçuları olarak, bilginin üretimine katkı sunmanın sorumluluğunu taşıyoruz. Dergimiz bu sorumlulukla düşünmenin, sorgulamanın ve yazmanın bir adım ötesine geçebilme bilinci ile doğdu.

Topluluğumuza ve dergimize yeni bir soluk kazandırarak daha sistemli, daha üretken bir düzen kurma hedefiyle ilerlediğimiz bu süreçte, her zaman "bir adım daha ileri" diyerek pek çok yeniliği hayata geçirdik. Bu süreçte bizlere her daim destek olan, yolumuzu aydınlatan ve rehberliğini esirgemeyen Sayın Dekanımız Prof. Dr. Çiğdem Kırca'ya, kıymetli katkılarıyla bizlere güç veren Sayın Hocamız ve TOBB ETÜ Genel Sekreteri Prof. Dr. Olgun Değirmeci'ye ve üzerimizde paha biçilemez emeği bulunan değerli akademisyenlerimize en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Aynı hedefin peşinden giderken yürüttüğümüz bu macerayı benim için tarifsiz bir anlamla dolduran, emek ve özverileriyle her aşamada desteğini hissettiğim yol arkadaşlarım Yönetim Kurulum ve Tüze Editör Ekibime; azim ve hevesleri ile motivasyonumu güçlendiren biricik Organizasyon Ekibime, zorlu ama benim için bir o kadarda anlamlı olan bu süreçte yanımda olan dostlarıma gönülden sevgilerimle teşekkürü borç bilirim.

TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencisi olmak ve bu ailenin bir bireyi olmak benim için bir şans ve geleceğin hukukçusu olarak bir değer iken, bugün ardında yüzlerce güçlü sesi barındıran topluluğumuza başkanlık yapmak da hiç şüphesiz büyük bir gururdur. Geline nokta bana emanet edilen bu bayrağı sadece muhafaza ederek değil, ona anlamlı izler bırakarak, onu öğretmek gelecek nesillere devretmek en büyük amacımdır.

Ailemizin her bir parçası olan değerli üyelerimiz; sizler topluluğumuzun hayallerine yön veren, onu yaşatan en değerli güçsünüz. Katkılarınız, emeğiniz ve bağlılığınız sayesinde topluluğumuz yalnızca bir yapı olmaktan çıkıp, ortak bir yola, birlikte yazdığımız bir hikâyeye dönüşüyor. Varlığınızla her çalışma daha anlamlı, her adım daha umut dolu hale geldi ve biliyorum ki yıllar geçse de bu birliktelik, bizleri her zaman daha ileriye taşıyacak.

Dilerim ki Tüze Akademik Dergisi, yıllar boyunca deneyimli ve genç hukukçuların emeğiyle büyüyen, akademik üretimin geliştiği bir alan olur; düşünmekten korkmayan, üretmekten çekinmeyen, birlikte öğrenmenin gücüne inanan bir vizyonla düşünceye, bilime ve hukuka katkı sunmaya devam eder.

Birlikte yazdığımız bu hikâyenin satırlarında buluşmanın sevinciyle; nice sayılarda, aynı heyecan ve inançla bir araya gelmek dileğiyle...

İrem Çakır
Topluluk Başkanı

İÇİNDEKİLER

ÖZEL HUKUK ALANINDA MAKALELER

Adi Ortaklığın Sonuca Katılmalı Sözleşmelerden Ayırt Edilmesi -Prof. Dr. İsmail KIRCA	8
Şirketler Hukuku Alanında Bazı Yargı Kararlarına Dair İnceleme -Doç. Dr. Çiğdem Yatağan ÖZKAN & Arş. Gör. Emre Ali DELİKTAS	10
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Mülkiyet Hakkı ve Kira Sözleşmesi -Doç. Dr. Fatma Tülay KARAKAŞ	17
Tahkim Üzerine Kısa Bir İnceleme ve Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolu -Mehmet Furkan MEHAN	29
Dijital Reklam Pazarlarında Negatif Eşleme Faaliyetleri ve Rekabet Hukuku Analizi -Mustafa DOĞAN	35

TÜBİTAK MAKALELERİ

Türkiye'de Yeşil Dönüşüm ve Enerji Geçişi: Yenilenebilir Enerji Politikaları Düzenlemeler ve Uygulamaların Uluslararası Hukuk ve Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Değerlendirilmesi ve Sera Gazı Azaltımı için Sektörel Düzeyde Çözüm Önerileri -Zeynep Ece BAŞAN & Elifnur RONA & Edanur KARSLIOĞLU & Tuana AKÇAY	49
Silahlı Çatışmalarda Çocukların Yaşadıkları Hak İhlallerinin Belirlenmesi ve İhlallerin Önlenmesine Yönelik Hukuki Bağlamda Yenilikçi Öneriler Geliştirilmesi* -Tuana BAYSAN & Lara Peren ÖZDEMİR & Burcu DEMİR	
Uluslararası Sözleşmeler Işığında Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Kadın Haklarına İlişkin Bilincinin Ölçülmesi: Ankara İli Örneği - İclal DEMİR & Mert Emin GÜNER	64

**Editör Notu*

Bu sayıda daha önce yayımlanan ilgili makale, atıf ve kaynakça kısmında tespit edilen akademik usule aykırılıklar nedeniyle editör kurulu kararıyla dijital nüshadan kaldırılmıştır. Bu açıklama, yapılan editöryal değişikliğin kayıt altına alınması ve yayın şeffaflığının sağlanması amacıyla eklenmiştir.

ADİ ORTAKLIĞIN SONUCA KATILMALI SÖZLEŞMELERDEN AYIRT EDİLMESİ (*) (**)

(*) Bu çalışma ufak değişikliklerle Kendigelen, Abuzer/Kırca, İsmail; Şirketler Hukuku, Cilt I: Giriş, Adi Şirket, Ticaret Şirketleri: Genel Hükümler ve Şahıs Şirketleri, İstanbul 2021, N. N. 97 ilâ 99'dan alınmıştır.

(**) Çalışmada yer verilen ve alındığı yer özel olarak gösterilmeyen kararların tamamına "https://karararama.yargitay.gov.tr" adresinden ulaşılabilir.

Nisan, 2026

Prof. Dr. İsmail Kırca

@tuzehukukdergisi

Bir sözleşme tipine ait kimi unsurlar başka bir sözleşme tipinde de bulunabilir. Bu takdirde somut sözleşmenin hangi tipe girdiği ve uyumsuzluğun çözümünde hangi tipe ait hükümlerin uygulanacağı tartışması ortaya çıkmaktadır. Böyle bir sorun, adi ortaklık ile tam iki tarafa borç yükleyen sonuca katımlı sözleşmeler bağlamında da karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, sonuca katımlı sözleşmelerde karşı edim veya karşı edimin bir parçası olarak diğer tarafa, yürütülen bir ekonomik faaliyet sonucunda elde edilen kârdan pay verilir. Dolayısıyla karşı edim, tamamen veya kısmen, karşı tarafın yürüttüğü ekonomik faaliyetin başarısı ile ilgili olmaktadır. Adi ortaklıkta de amaç, kazanç elde edip bunu ortaklara paylaşmak olunca (BK 623), somut sözleşmenin sonuca katımlı bir sözleşme mi yoksa adi ortaklık sözleşmesi mi niteliği taşıdığı konusunda tereddütler doğabilmektedir.

Daha çok gizli ortaklık bağlamında ortaya çıkan bu sorun, somut sözleşmede, adi ortaklığın unsurları arasında yer alan özellikle ortak amaç ve *affectio societatis* unsurlarının bulunup bulunmadığının tespiti suretiyle çözülecektir.

Uygulamada, sonuca katımlı sözleşmelerin hem isimli hem isimsiz olanıyla sıkça karşılaşmaktadır. Kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirası, *ürüne katımlı kiradır* (BK 357/2). Örneğin bir ticari işletmenin kiraya verilip kira bedeli olarak işletmenin işletilmesi sonucunda elde edilecek kârın belli bir yüzdesinin kararlaştırılmasında bu türden bir kira sözleşmesi söz konusudur. Belirli bir ticari faaliyette kullanılmak üzere bir miktar paranın ödünç verilmesi (bkz. BK 386) ve karşı edim olarak sırf söz konusu faaliyetten elde edilecek kârdan pay alınması veya kârdan pay alma yanında maktu bir faiz ödenmesi, *sonuca (kâra) katımlı ödünç sözleşmesidir* [1].

Keza sözleşmeyle işçiye ücretle birlikte üretilenden, cirodan veya kârdan belli bir pay verilmesi kararlaştırılmışsa, *kâra katımlı hizmet sözleşmesi* karşımıza çıkar (BK 403).

Yayıncının yayımlatana ödeyeceği bedelin satış miktarına bağlandığı hâllerde *sonuca katımlı yayım sözleşmesi* (BK 497/2) vardır.

[1] Bu sözleşme türü hakkında bkz. Kuntalp, Erden; Sonuca Katımlı Ödünç Sözleşmesi (Kavram ve Hukuki niteliği), Ankara 1980, 3 vd.; Yalman, Macit/Taylan, Erbay; Adî Ortaklık, Ankara 1976, 34-36; Yargıtay 4. HD'nin 10.05.1966 tarih ve 1965-4379/5530 sayılı kararı (Yalman/Taylan, 57).

Nihayet, “yüklenicinin bağımsız bölümler meydana getirme ve bunların satışını sağlama borcuna karşılık, arsa sahibinin bu edinilecek geliri yükleniciyle paylaşma borcu altına girdiği sözleşme”[2] şeklinde tanımlanabilecek gelir paylaşımli inşaat sözleşmesi de sonuca katımlı sözleşmelerden sayılır [3]. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür [4].

Bir sözleşmenin sonuca katımlı bir sözleşme mi yoksa adi ortaklık mı (gizli ortaklık mı) olduğunu tespit için başvurulması olası ölçütlerden başlıcaları şunlardır [5]:

(1) Ortaklık ilişkisinde ortaklar, emeğini katılım payı olarak getiren ortağın zarara katılmayacağını kararlaştırılması hâli (BK 623/3) hariç, kâr yanında zarara da katılırlar. Dolayısıyla zarara katılmanın öngörülmediği bir sözleşme, adi ortaklık değil sonuca katımlı sözleşme niteliği taşır [6].

Bu çerçevede örneğin, bir ticari işletmenin işletilmesi bağlamında ticari işletmenin kullanım hakkını getiren tarafa her ay sabit bir tutarın ve bu tutara ek olarak cironun belli bir yüzdesinin ödeneceğinin kararlaştırıldığı, ayrıca cironun belli bir tutarın altına düşmesi hâlinde sabit tutarın ödeneceği tarafa fesih hakkının tanındığı bir sözleşme, adi ortaklık sözleşmesi değil ürüne katımlı kira sözleşmesidir [7]

(2) Kazanç payının belirlenmesinde net kârın yerine cironun veya satış miktarının esas alınması, sonuca katımlı sözleşmeye işaret eder.

(3) Yönetim ve denetim yetkisinin yoğunluğu da ayrımda önemli bir işlev görür. Adi ortaklıkta ortakların yönetim ve denetim yetkisi *affectio societatis* unsurunun bir sonucudur; yönetim yetkisi olmayan ortağın bile denetim yetkisinin kapsamı çok geniştir (BK 631). Oysa sonuca katımlı bir sözleşmede diğerinin faaliyetine katılan tarafın, örneğin ödünç verenin, kural olarak yönetim ve denetim yetkisi yoktur. Bununla beraber adi ortaklık ortağının sahip olduğu yetki kadar kapsamlı olmasa da, diğerinin faaliyetine katılana, yönetim ve denetim hakkı tanınabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır (örneğin bkz. BK 403/2).

(4) Alınan paranın iade edileceğinin taahhüt edilmesi, bu bağlamda iadenin teminat altına alınması, sonuca katımlı sözleşmenin varlığını gösterir.

Ekleme isteriz ki, bir sözleşmenin sonuca katımlı bir sözleşme mi yoksa adi ortaklık mı olduğunu tespit için, diğer sözleşmelerde olduğu gibi, sözleşmede kullanılan sözcüklerin anlamları (keza bkz. BK 19/1), yorumlanan hükmün sözleşmenin diğer hükümleriyle bağlantısının göz önünde tutulması, sözleşme görüşmeleri ile sözleşmenin kurulma anı ve sonrasındaki hâl ve şartlar gibi yorum araçları yanında dürüstlük kuralının (MK 2/1) ışığında yorumlama, kanuna uygun yorum, borçlunun yararına olan anlama üstünlük tanıma gibi bazı yorum ilkelerine başvurulacaktır.

---

[2] İnal, Emrehan; Sonuca Katımlı Sözleşme Kavramı ve Gelir Paylaşımli İnşaat Sözleşmesi, İstanbul 2011, 149.

[3] Gelir paylaşımli inşaat sözleşmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İnal, 141 vd.

[4] Belli başlı sonuca katımlı sözleşme türlerine toplu bir bakış için bkz. İnal, 18 vd.

[5] Birçokları yerine bkz. Doğanay, Ümit; Adî Şirket Akdi, Adin Unsurları - Kurulması - Hükümsüzlüğü, İstanbul 1968, 56 vd.; Yalman/Taylan, 21-23, 34-38; Kuntalp, 15-16; Bilgili, Fatih; İsviçre ve Alman Hukuku Işığında Türk Ortaklıklar Hukukunda Gizli Ortaklık İlişkileri, Ankara 2003, 67 vd.; İnal, 97 vd.; Şener, Oruç Hami; Adi Ortaklık, Ankara 2008, 122 vd.

[6] Keza Yargıtay 3. HD'nin 07.12.2015 tarih ve 11269/19675 ile 01.11.2016 tarih ve 2015-17444/12349 sayılı kararları.

[7] Yargıtay HGK'nın 09.05.2019 tarih ve 2017-6-983/543 sayılı kararı.

[8] Keza Yargıtay 3. HD'nin 07.12.2015 tarih ve 11269/19675 ile 01.11.2016 tarih ve 2015-17444/12349 sayılı kararları.

[9] Keza Yargıtay 3. HD'nin 07.12.2015 tarih ve 11269/19675 sayılı kararı.

[10] Yorum araçları ve ilkeleri için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Necip; (Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı): Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. I, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, 4. üncü Bası'dan 7. inci Tıpkı Bası, İstanbul 2017, § 32 N. 5 vd.; Eren, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 27. Baskı, Ankara 2022, Eren, Genel, N. 1458 vd.

ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA BAZI YARGI KARARLARINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

Nisan, 2026 ● Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan & Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş

“Uyuşmazlık, anonim şirkette yönetim kurulu kararının batıl olduğunun tespiti istemine ilişkindir. Somut olayda davalı şirketin üç yönetim kurulu üyesinin bulunduğu, 6102 Sayılı Kanun'un 390. maddesinin birinci fıkrası gereğince toplantıda ikisinin oyu ile karar alındığı gerekçesiyle yönetim kurulu kararının usulüne uygun olduğu kabul edilmiş ise de, yönetim kurulu üyesi davacının toplantıda hazır bulunmadığı, diğer iki üye toplantıda hazır olmakla birlikte, yönetim kurulu üyesinin bu toplantıdan haberdar edildiğine dair bir delil bulunmadığı anlaşılmıştır. Yönetim kurulu üyelerinin toplantıya katılma ve görüş bildirme hak ve ödevleri bulunmaktadır. (...) 6102 Sayılı Kanun'da 390. madde ve devamı hükümlerde anonim şirket yönetim kurulu toplantılarına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre, yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ve kararlarını hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alır. Ayrıca öneriye katılma suretiyle elden dolaştırma usulüyle de karar alınabileceğine dair düzenlemeye yer verilmiştir. Ancak anonim şirket yönetim kurulu toplantılarına çağrı şekline dair açık düzenlemelere yer verilmemiştir. Önemli olan, tüm üyelerin toplantıdan haberdar edilmesidir. 6102 Sayılı Kanun'un 390. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince, üyelerden hiçbiri toplantı yapılması isteminde bulunmadığı takdirde yönetim kurulu kararları, kurul üyelerinden birinin belirli bir konuda yaptığı karar şeklinde yazılmış önerisine, en az üye tam sayısının çoğunluğunun yazılı onayı alınmak suretiyle verilebilir. Aynı önerinin tüm yönetim kurulu üyelerine yapılmış olması bu yolla alınacak kararın geçerlilik şartıdır. Yasa'nın bu hükmüne göre çağrısız yönetim kurulu toplantısı yapılması mümkün ise de, önerinin tüm yönetim kurulu üyelerine yapılması alınacak kararın geçerlilik şartıdır. Bu durumda davanın kabulüyle 01.11.2021 tarihli yönetim kurulu toplantısında alınan kararların yoklukla malûl olduğunun tespitine karar verilmesi gerekirken, yanılığlı değerlendirme ile karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.”

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi T. 27.6.2024, E. 2023/3034, K. 2024/5299 (Kazancı İBB)

Yönetim kurulu kararları fizikî bir ortamda ya da (tamamen) elektronik ortamda yapılan bir toplantıyla alınabileceği gibi öneriye yazılı onay verilmesi suretiyle de alınabilir. TTK m. 392/7'de “Her yönetim kurulu üyesi başkandan, yönetim kurulunu toplantıya çağırmasını yazılı olarak isteyebilir.” Hükmüne yer verilmiştir. Buna göre toplantı çağrısı, herhangi bir talep olmaksızın yönetim kurulu başkanının inisiyatifi ile ya da üyenin talebi üzerine yapılacaktır. Düzenlemede yalnızca üyelerin yönetim kurulu başkanına yönelteceği talep için yazılı şekil şartı öngörülmüştür. Yönetim kurulu başkanının çağrısı için ise herhangi bir şekle yer verilmemiştir. Ancak hiç kuşkusuz, çağrı ne şekilde yapılırsa yapılsın üyelerin hepsi toplantıya çağırılması gerekir; aksi takdirde alınan karar yoklukla sakat olur. Tüm üyelerin toplantıdan haberdar edilmesi gerekliliği, karar önerisine yazılı onay verilmesi suretiyle karar alınması usulünü düzenleyen TTK m. 390/4'ten de anlaşılmaktadır. Somut olayda TTK m. 390/1'e atıf yapıldığından toplantının fiziken yapıldığı ancak üçüncü yönetim kurulu üyesinin toplantıdan haberdar edilmediği anlaşılmaktadır. Üç üyeden ikisinin toplantıya katılımı ile toplantı yeter sayısı sağlanmış ise de diğer yönetim kurulu üyesinin çağrılmaması, organ iradesinin geçerli şekilde oluşamamasına neden olmuştur.

ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA BAZI YARGI KARARLARINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

Nisan, 2026 ● Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan & Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş

“Davalı şirketin esas sözleşmesinin önceki ve değişik 8. maddesi ancak hissedarların Yönetim Kuruluna seçileceğini öngörmektedir. Anonim ortaklıkta esas sözleşme ile yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmalarının zorunlu kılınmasının önünde bir engel yoktur. Ayrıca 6102 sayılı TTK m. 359 tahdidi hüküm niteliğinde değildir. Bir konu tahdidi bir şekilde düzenlenmediği sürece, konu hakkında tamamlayıcı nitelikte esas sözleşme hükümleri kararlaştırılabilir. Bu nedenle yönetim kuruluna seçilecek kişilerde esas sözleşme ile Kanun'un aradığı nitelikler dışında başka nitelikler de aranabilir. Örneğin pay sahibi veya asgari belli bir paya sahip olma gibi. Bu niteliklere ilişkin esas sözleşme hükümleri TTK'nın 359. maddesini tamamlayan sözleşme hükümleri olarak değerlendirilmelidir. Bu düzenlemeler TTK'nın 340. maddesine (Emredici hükümler ilkesi) de aykırılık oluşturmaz. Bu durum karşısında yönetim kuruluna seçileceklerin pay sahibi olmaları zorunluluğunu düzenleyen esas sözleşme hükümleri yeni TTK'nun uygulandığı dönemde de geçerlidir. Bu nedenle 6762 sayılı TTK'nın 312/2. maddesine atıf yapıldığı ve bu maddedeki Yönetim Kurulu üyesinin pay sahibi olma zorunluluğunun yeni TTK ile kaldırıldığı gerekçesiyle bu kısma yönelik davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi T. 7.7.2015 E. 2014/15813 K. 2015/8851 (Kazancı İBB)

“Yönetim kurulu üyelerinin sayısı ve nitelikleri” başlıklı TTK m. 359 uyarınca üyelerin ve tüzel kişi adına tescil edilecek gerçek kişinin tam ehliyetli olması ve bu kişinin yönetim kurulu üyesi seçilmesine engel bir durumunun olmaması şarttır. Üyeliği sona erdiren haller ise, TTK m. 363/2’de yönetim kurulu üyelerinden birinin iflasına karar verilmesi, ehliyetinin kısıtlanması, bir üye üyelik için gerekli kanuni şartları yahut esas sözleşmede öngörülen nitelikleri kaybetmesi şeklinde hüküm altına alınmıştır. İlgili düzenlemenin lafzından hareketle kanunda belirtilen niteliklerin yanında şirket esas sözleşmesi ile de yönetim kurulu üyelerinin sahip olması gereken nitelikler belirlenebilir. Hiç kuşkusuz yönetim kurulu üyeliği için kanunlarda öngörülen koşullar asgarî koşullar olup, esas sözleşme ile ek koşullar getirilebilir. Emredici hükümler ilkesinin düzenlendiği 340. madde buna engel değildir. Anılan maddenin gerekçesinde de bu husus teyit edilmektedir. Her ne kadar 6762 sayılı Kanun m. 312/II’deki düzenlemeden farklı olarak 6102 sayılı Kanunda yönetim kurulu üyeliği ile pay sahipliği arasındaki bağ koparılmış ve Bunun sonucunda pay sahibi olmayanların da yönetim kurulu üyeliğini icra edebilmelerinin önü açılmışsa da esas sözleşme ile bu koşulun getirilmesinde bir engel bulunmamaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin pay sahipleri arasından seçileceğine ilişkin düzenleme de bunun bir örneği olup geçerli bir sözleşme hükmüdür.

ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA BAZI YARGI KARARLARINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

Nisan, 2026 ● Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan & Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş

“Davalının (XXX) tarihli olağanüstü genel kurul toplantısında değiştirilen ana sözleşmenin 11. maddesi ile grup imtiyazı düzenlemesi kaldırılmış, isim ve unvanları zikredilmek suretiyle doğrudan kişilere yönetim kuruluna aday önerme hakkı tanınmıştır. Oysa TTK'nın 360/1. maddesinde, esas sözleşmede yönetim kurulu üyeliği için aday önerme hakkının, yönetim kurulu üyelerinin, belirli bir grup oluşturan pay sahipleri, belirli pay grupları ve azlık arasından seçileceği esas sözleşmede düzenlenerek tanınabileceği düzenlenmiştir. TTK'nın 340. maddesinde ise, esas sözleşmenin, Kanunun anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak Kanunda buna açıkça izin verilmişse sapabileceği düzenlenmiştir. Esas sözleşmenin yönetim kurulunun belirlenmesine ilişkin maddesinde aday önerme hakkı imtiyazı kanunun öngördüğü şekilde yalnızca belirli bir grup oluşturan pay sahipleri, belirli pay grupları ve azlık'a verilebilecekken ismen belli şirket ortaklarına verilmiş olması kanuna açıkça aykırıdır. (...)

Ana sözleşme değişikliği ile kabul edilen üst yönetimin atanmasına ilişkin 11.2 maddesinde, finans müdürü, teknoloji müdürü, ve genel müdür yardımcısının şirketin önereceği adaylar arasından atanacağı düzenlenmiştir. TTK'nın 375/1-d maddesinde, müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanmaları ve görevden alınmaları yönetim kurulunun devredilemez ve vazgeçilemez görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Bu düzenlemeye göre yönetim kurulunun müdür atamasına ilişkin yetkisinin şirketin (genel kurulun) önereceği adaylar arasından atanması şeklinde sınırlandırılması mümkün değildir. Bu haliyle 11.2 maddenin de iptali gerekir.” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 43. HD. T. 4.3.2021, E. 2020/184, K. 2021/237 (Kazancı İBB)

“Belirli grupların yönetim kurulunda temsil edilmesi” başlığını taşıyan 360. madde ile, esas sözleşmede öngörülme kaydıyla, belirli pay gruplarına, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahiplerine ve azlığa yönetim kurulunda temsil edilme imkânı tanınmıştır. TTK m. 360'ın uygulandığı durumlarda üyeyi seçme yetkisi her ne kadar genel kurula ait olsa da, normal üye seçiminden farklı olarak burada genel kurulun yetkisine bir sınır getirilmiştir. Genel kurul haklı bir sebep bulunmadıkça, 360. maddenin 1. fıkrasında belirtilenlerin önerecekleri kişiyi ya da bunlar arasından birini seçmek mecburiyetindedir. Ancak yönetim kurulu üyelerinden birinin veya birkaçının belirli bir pay sahibinin önereceği adaylar tarafından seçileceğine ilişkin esas sözleşme hükmü imtiyaz olarak nitelendirilemez. Bu tür haklar, imtiyazın kişiye değil paya tanınması gerektiği ilkesinden hareketle esas sözleşmeyle tanınan sözleşmesel/akdî bir hak niteliği taşımaktadır. Bu düzenlemelere uygulamada sıklıkla rastlanmakla birlikte, pay sahiplerine esas sözleşme vasıtasıyla tanınan bu ve benzeri haklar emredici hükümler ilkesine de aykırılık teşkil etmektedir.

“Devredilemez görev ve yetkiler” başlıklı TTK m. 375'te yedi kalem hâlinde sayılan görev ve yetkilerden biri “şirketin yönetim teşkilatının belirlenmesidir. TTK m. 375 ile kanun koyucu, genel kurul-yönetim kurulu ilişkisinde organlar arasında işlevler ayrılığına dayalı eşitlikçi modeli benimsemiştir. Başka bir anlatımla bu maddede düzenlenen görevler ve yetkiler genel kurulun ve dolayısıyla çoğunluk pay sahibinin müdahale edemediği, münhasıran yönetim kurulu tarafından ve kurul kararı ile yerine getirilmesi yahut kullanılması gereken işlere ilişkindir. Yönetim teşkilâtının belirlenmesi ile kastedilen, en basit ifadeyle, yönetimde yer alanlar arasındaki hiyerarşik yapının, bunların görev ve yetkilerinin belirlenmesidir. Buna paralel olarak şube müdürleri hariç olmak üzere müdürlerin ve aynı işleve sahip kişilerin atanmaları ve görevden alınmaları da yönetim kuruluna bırakılmıştır.

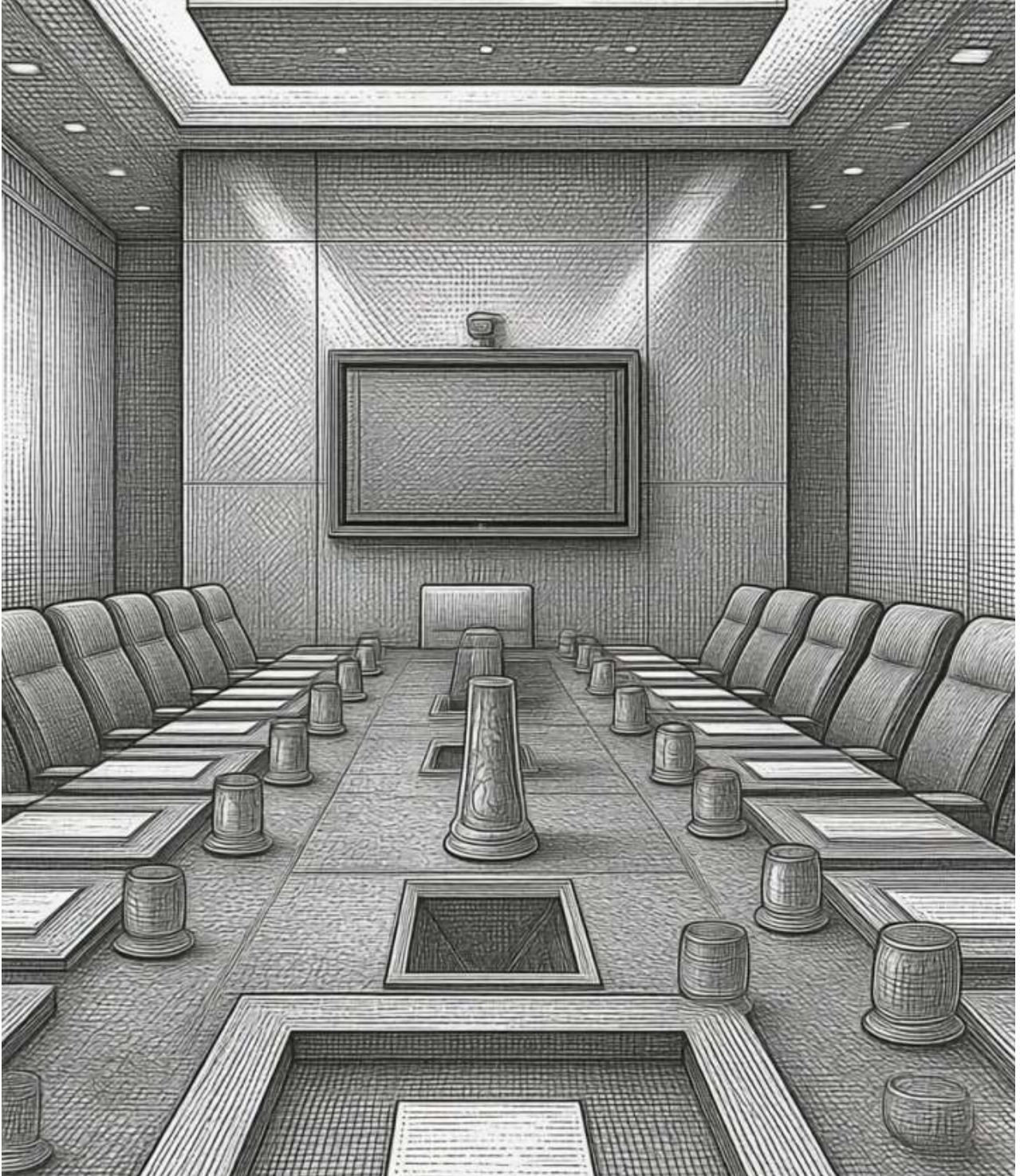
ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA BAZI YARGI KARARLARINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

Nisan, 2026 ● Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan & Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş

Yönetim kuruluna bırakılmış bir yetkinin genel kurul tarafından kullanılması ise yönetim kurulu kararlarına ilişkin butlan sebeplerini düzenleyen TTK m. 391/1-d'ye paralel olarak TTK m. 447 gereği batıl kabul edilmelidir. Bu sebeple buna ilişkin esas sözleşme hükmünün de mahkeme kararı ile geçersiz kabul edilmesi gereklidir.

ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA BAZI YARGI KARARLARINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

Nisan, 2026 ● Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan & Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş

“Somut olayda dava açan şirket ortağı olup, davalı [yönetim kurulu üyelerinin] eylemleri nedeniyle şirketin zarara uğradığını iddia ederek tazminatın şirkete ödenmesini talep etmiştir. Ortağın şirket [yönetim kurulu üyelerine] karşı açtığı sorumluluk davasında genel kurul kararı bulunması dava şartı olmadığından, mahkemece şirketin açacağı sorumluluk davası için öngörülmüş bulunan bu dava şartının yokluğu nedeniyle davanın usulden reddine karar verilmesi hatalı olmuştur.” (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi, 24.12.2020, E. 2019/880, K. 2020/1519).

TTK 553/1'e göre; “[...] yönetim kurulu üyeleri, [...] kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar.” Yönetim kurulu üyeleri şirkete zarar verdikleri takdirde hem şirket hem pay sahipleri hem iflâsta alacaklılar bu zararın tazmini için üyelere karşı sorumluluk (tazminat) davası açabilir. Şirket zarara uğradığı için, pay sahipleri ve iflâsta alacaklılar, kendi adlarına açacakları sorumluluk davasında tazminatın şirkete verilmesini talep ederler (dolaylı zararın tazmini talebi) (TTK 555-556).

Şirket adına açılacak tazminat davasında konu her ne kadar bilimsel öğretilerde tartışmalı olsa da Yargıtay'ın yerleşik uygulaması, dava şartı niteliğinde sorumluluk davası açılmasına yönelik bir genel kurul kararının bulunması yönündedir (keza bkz. TTK 479/3/c). Oysa pay sahipleri ve iflâsta alacaklılar, şirketin zararının tazmini için kendi adlarına dava açacaklarından, doğal olarak bir genel kurul kararı aranmaz. Bir an için somut olaydaki dava, pay sahipleri ile alacaklıların kendilerinin doğrudan doğruya uğradıkları zararın tazmini davası olarak görülse bile, bu tür bir davada işin niteliği gereği genel kurul kararı zaten aranmayacaktır.

ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA BAZI YARGI KARARLARINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

Nisan, 2026 ● Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan & Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş

“Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin, davalı (anonim) şirketin ortağı olduğunu, şirketin diğer ortaklarının sahtecilik yaparak (...) tarihli bir genel kurul toplantısı yaparak karar (verdiklerini), davacının da sanki toplantıya katılmış gibi gösterildiğini, oysa hazirun cetvelindeki imzanın davacıya ait olmadığını, imzanın sahte olduğunu, toplantının duyurulmadan yapıldığını, diğer ortakların (...) Asliye Ceza Mahkemesi'nin (...) sayılı dosyasında sahtecilik suçundan mahkûm olduğunu, bu nedenle anılan kararların (...) hükümsüzlüğüne karar verilmesini talep etmiştir. Davalı vekili davaya cevap vermemiştir. İlk Derece Mahkemesi yapılan usulsüzlüğün (...) iptâle tabi olduğu, (ancak) iptâl davasının (...) üç aylık yasal hak düşürücü sürede açılmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar vermiş ve davacı vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi (...) davaya konu genel kurul kararlarının iptâlinin talep edilebileceği, hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesi ile davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiş ve davacı vekili temyiz isteminde bulunmuştur”. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi T. 27.6.2024, E. 2023/3034, K. 2024/5299 (Kazancı İBB)

Anonim şirket genel kurulunun çağrıya ilişkin usule uyulmaksızın toplanabileceği istisnai durum çağrısız genel kuruldur. Buna göre bütün pay sahipleri veya temsilcileri, aralarından biri itirazda bulunmadığı takdirde, genel kurula katılmaya ve genel kurul toplantılarının yapılmasına ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla, çağrıya ilişkin usule uyulmaksızın, genel kurul olarak toplanabilmekte ve bu toplantı nisabı var olduğu sürece karar alabilmektedirler (bkz. TTK m. 416/1). Tek bir payın sahibi veya temsilcisi çağrısız toplanmış genel kurulda bulunmaz veya bu toplantıyı terk ederse ya da katılıp toplantı şekline itiraz ederse, genel kurul gidişatını etkileyebilecek durumda olup olmaması durumu değiştirmemektedir. O hâlde çağrısız genel kurulda alınan kararların geçerli olması için hiçbir pay sahibinin toplantıya itiraz etmemesi ve toplantı nisabının korunması gerekmektedir. İki şart gerçekleşmeden yapılan genel kurul hukuken yoktur ve alınan karar da yoklukla maluldür. Somut olayda, davacı toplantıya katılmadığını, kendisinin toplantıya katılmış gibi gösterildiğini ve kendisi adına imza atıldığını iddia etmiş ve ilk derece mahkemesi bu hususu kabul etmiştir. Diğer bir ifadeyle, kanunda öngörülen çağrı usulüne ilişkin bir işlem yapılmamış olup kanundaki şartlar gerçekleşmemiştir. Bu durumda söz konusu genel kurul toplantısında alınan kararların yoklukla malûl olduğuna karar verilmesi gerekirken, genel kurul kararının iptale tâbi olduğunun kabul edilmesi ve iptale ilişkin üç aylık hak düşürücü sürenin geçmesi nedeniyle davanın ilk derece mahkemesince reddi ve bu red kararının istinaf mahkemesince onaylanması hukuka uygun değildir.

ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA BAZI YARGI KARARLARINA DAİR DEĞERLENDİRMELER

Nisan, 2026 ● Doç. Dr. Çiğdem Yatağan Özkan & Arş. Gör. Emre Ali Deliktaş

“Davacı vekili dava dilekçesinde; davacı murisi’nin (davacının babasının) davalı işveren (adi ortaklık) nezdinde çalışmaktayken (...) tarihinde geçirdiği iş kazası sonucu vefat ettiğini iddia ederek davalı (X) Yatırım A.Ş.’den maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. İlk derece mahkemesi davanın kabulüne karar vermiştir. (Ancak) somut olayda, dosya kapsamında bulunan sözleşmelerden, davalı (X) Yatırım A.Ş. ile dava dışı (Y) Ticaret A.Ş. arasında Ankara İstasyon Arsa Satışı Karşılığı Gelir Paylaşımı işinin (...) yapılması konusunda adi ortaklık sözleşmesi imzalandığı ve (Z) Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı ile adi ortaklık arasında imzalanan sözleşme ile anılan işin adi ortaklığı oluşturan şirketlerce üstlenildiği anlaşılmaktadır. Adi ortaklığı oluşturan şirketlerin tamamına husumet yöneltilerek, taraf teşkili sağlandıktan sonra, hâsıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken adi ortaklığı oluşturan şirketlerden sadece (X) Yatırım A.Ş.’ne husumet yöneltilerek davanın görülmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir”. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi T. 29.9.2025, E. 2025/210, K. 2025/12648 (Kazancı İBB)

Somut olayda (X) Yatırım A.Ş. ile (Y) Ticaret A.Ş. adi ortaklık ilişkisi çerçevesinde arsa satışı karşılığında gelir paylaşımında bulunmaktadırlar. Bu faaliyet esnasında davacının babası iş kazası sonucu vefat etmiş ve davacı (mirasçı) (X) Yatırım A.Ş.’ye açtığı davada maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. İlk derece mahkemesi de bu talebi kabul etmiştir. Ancak Yargıtay davanın adi ortaklığı oluşturan şirketlerin tamamına karşı açılması gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Bilindiği üzere, adi ortaklığın ortakları, birlikte veya bir temsilci aracılığı ile, bir üçüncü kişiye karşı, ortaklık ilişkisi çerçevesinde üstlendikleri borçlardan, aksi kararlaştırılmamışsa müteselsilen sorumlu olurlar (bkz. TBK m. 638/III). Davacının talebi bir miktar paranın ödenmesine ilişkin olduğu için bu talep herhangi bir ortak tarafından tek başına yerine getirilebilecek niteliktedir. Dolayısıyla, dava müteselsil sorumluluğun bir sonucu olarak ortaklardan birine, birkaçına veya tamamına yöneltiler. Bu durumda ortaklar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı vardır. O halde, Yargıtay’ın söz konusu gerekçe ile yerel mahkemenin kararını bozması uygun değildir. Ekleyelim ki, eğer davanın konusu (taşınmaz gibi) ortakların birlikte yerine getirmeleri gereken bir edim olsa idi, ortaklar arasındaki elbirliğiyle mülkiyet ilişkisi (bkz. TBK m. 638/I) sebebiyle ortaklar arasında mecburî dava arkadaşlığı var ve dava ortakların hepsine yöneltilmeli diyebilirdik.

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NDE MÜLKİYET HAKKI VE KİRA SÖZLEŞMESİ

Nisan, 2026

Doç. Dr. Fatma Tülay Karakaş

@tuzehukukdergisi

I. GİRİŞ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Polonya aleyhine açılan davada, 19 Haziran 2006 tarihinde verdiği mahkûmiyet kararı [1], kira sözleşmesine ilişkin sınırlandırmaların (kira bedelinin sınırlandırılması, sözleşmenin karşı tarafını seçme özgürlüğünün sınırlandırılması vb.) mülkiyet hakkına müdahale olup olmayacağı sorununu ve Mahkeme'nin etki alanının Sözleşmeler Hukuku, dolayısıyla Borçlar Hukuku'na kadar uzanıp uzanamayacağı sorununu da gündeme getirmiş bulunmaktadır.

Davaya konu olan olayda anılan Mahkeme, ilk olarak, “davalı Devlet, her şeyden önce, yasal veya diğer önlemler ile hukuk düzeninde maliklerin çıkarları ile toplumun genel çıkarı arasında uygun bir denge tesis eden bir iç mekanizmayı, özellikle *maliklere mülklerinden yararlanma olanağını sağlayacak bir mekanizmayı öngörmelidir*” tespitini yapmaktadır. Ardından ise somut olayda, Polonya devletinin, maliklere, toplumun çıkarının korunması meşru amacının haklı kılamayacağı *oransız ve aşırı bir yük* yüklediği sonucuna vararak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne [2] ek 1 no.lu Protokol'ün [3] 1. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının ihlâl edildiği sonucuna ulaşmaktadır [4].

Bilindiği üzere, kira bedeli veya daha genel olarak kira sözleşmesinin oluşması ve sona ermesine ilişkin sınırlandırmalar hukukumuzda yabancı olmadığı gibi (6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun), Avrupa'daki diğer başka ülkelere de yabancı değildir [5].

Bu çalışmanın amacı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 1 no.lu Protokol'de yer alan mülkiyet hakkını ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Devletin kiraya müdahalesini bir insan hakkı olarak nitelendirerek, mülkiyet hakkını Borçlar Hukuku ilişkilerine kadar uzatmasının aşırı bir çözüm olup olmadığını incelemektir.

Ancak, mülkiyet hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 1 no.lu Protokol'deki düzenleme biçimini incelemeye başlamadan önce, -karar, Türk Hukuku'nu da etkileyebileceği için- söz konusu hakkın, Türk Hukuku'nda nasıl düzenlendiğini incelemek yerinde olacaktır.

II. TÜRK HUKUKU'NDA MÜLKİYET HAKKI

Türk Hukuku'nda mülkiyet hakkı, Medenî Kanun'un 683. maddesinde “*mülkiyet hakkının içeriği*” kenar başlığı altında düzenlenmiş olmakla birlikte, aynı zamanda Anayasa'nın 35. maddesinde de koruma altına alınmıştır. Sözleşme'ye ek 1 no.lu Protokol'deki düzenleme, Anayasa'da yer alan düzenlemeye daha yakın olduğundan, Anayasa'nın ilgili hükmü de incelenecektir.

---

[1]Bkz. AIHM kararı, 19 Haziran 2006, Hutten Czapska/Polonya. Karar metni için bkz.: <http://www.echr.coe.int/echr> (E. T.: 16.10.2007).

[2] Kasım 1950'de Roma'da imzaya açılan Sözleşme 3 Eylül 1953'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşme'yi 18 Mayıs 1954'de onaylamış; 1987 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuruyu, 1990 yılında da Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul etmiştir.

[3] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 1 no.lu Protokol ile Sözleşme'ye yeni üç hak daha eklenmiştir. Bu 1 no.lu Protokol 20 Mart 1952 tarihinde Paris'te imzalanmış ve 18 Mayıs 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan Protokol Türkiye tarafından 6366 sayı ve 10 Mart 1954 tarihli kanunla onaylanıp yürürlük kazanmıştır. 1 no.lu ek Protokol ile Sözleşme'ye eklenen yeni haklar, “mülkiyet hakkı”, “öğrenim hakkı” ve “serbest seçim hakkı”dır.

[4] Hutten Czapska/Polonya kararı, § 239.

[5] Sınırlı kira sistemi konusunda bkz.: Örücü, E.: Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı, Mülkiyet Hakkının Sınırlanması, İstanbul 1976, s. 280, s. 291 dn. 27; Lefebvre, A.: L'influence de la convention européenne des droits de l'homme sur l'équilibre des relations contractuelles dans le bail d'habitation, Mémoire, master droit, 2005-2006, s. 37. Tez için bkz.: <http://edoctore74.univ-lille2.fr> (E. T.: 23.10.2007).

A. Medeni Kanun ve Anayasa’da

Özel hukuk açısından bakıldığında mülkiyet [6], “eşya üzerinde en geniş yetki sağlayan aynı hak” olarak tanımlanabilir [7]. Romanistlerin klasik üçlemesine göre bu yetkiler kullanma (*ius utendi*), yararlanma (*ius fruendi*) ve tasarruftur (*ius abutendi*)[8].

Bu yetkiler Medenî Kanun’un 683. maddesinin birinci fıkrasında da tekrarlanmakta ve “bir şeye malik olan kimse, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir” denmektedir.

Medenî Kanun’daki bu düzenleme, mülkiyet hakkı konusundaki klasik anlayışı [9] yansıtmaktadır. Buna göre, mülkiyet hakkı, şeyler üzerinde, malike, mutlak ve sınırsız yetkiler verir; kanunlarla istisnâ olarak bu yetkilerin kullanılmasına sınırlamalar getirilebilir. Bu sınırlamalar mülkiyet hakkının içeriğine yabancı olan, ona dıştan yükletilen sınırlamalardır [10].

Fakat, ilk defa 1961 Anayasası ile [11] mülkiyet hakkı sahibine, hakkını, “toplum yararı”na [12] kullanma yükümü getirilerek Medenî Kanun’un özel mülkiyet anlayışı değiştirilmiştir. Zira, Medenî Kanun’da yer alan mülkiyet hakkının kullanılması sadece “dürüstlük kuralı” (MK m. 2) ve “komşuluk ilişkileri” (MK m. 737 vd.) ile sınırlıdır ve mülkiyetin kapsamını oluşturan yetkilerin “toplum yararı” gibi genel bir amaçla sınırlandırılması düşünülmemiştir. Mülkiyet hakkının kullanılmasının “toplum yararı” amacı ile Anayasa’da sınırlandırılması, Devlete, özellikle İmar Hukuku nitelikli düzenlemeler bakımından yeni olanaklar sağlamıştır. Bu şekilde, Devlet, bazı durumlarda karşılık ödemeksizin mülkiyet hakkı sahiplerinin haklarını “toplum yararına” sınırlayabilmiştir. Medenî Kanun’a göre ise böyle bir müdahale “kamu yararı”nın gerektirdiği durumlarda ve ancak karşılık ödenerek gerçekleştirilebilir [13].

Görülüyor ki, Anayasa’da yer alan mülkiyet hakkının toplum yararına kullanılmasına ilişkin düzenleme ile birlikte Medenî Kanun’daki düzenlemeye hâkim olan klasik anlayış değişmiş, mülkiyet hakkı sadece yetkilerden değil, aynı zamanda malike yükletilen ödevlerden de oluşan bir içerik kazanmıştır [14].

---

[6] Mülkiyet kavramının etimolojik kökeni ve farklı dillerdeki karşılıkları hakkında bkz.: Güriz, A.: Teorik Açından Mülkiyet Sorunu, Ankara 1969, s. XI-XII.

[7] Oğuzman, K./ Seliçi, Ö./Oktay-Özdemir, S.: Eşya Hukuku, 11. B., İstanbul 2006, s. 229; Gürsoy, K. T./Eren, F./Cansel, E.: Türk Eşya Hukuku, 2. B., Ankara 1984, s. 372; Aynı şekilde Alman ve İsviçre Hukuku için bkz.: Brehm, W./Berger, C.: Sachenrecht, 2. Aufl., Tübingen 2006, s. 64; Tuor, P./Schnyder, B./Schmid, J.: Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 12. Aufl., Zürich 2002, s. 814; Meier-Hayoz, A.: Berner Kommentar, Das Sachenrecht, Art. 641-654 ZGB, 5. Aufl., Bern 1981, s. 128; Rey, H.: Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum, 2. Aufl., Bern 2000, s. 146; Wiegand, W.: Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch II, Art. 457-977 ZGB, 2. Aufl., Basel-Genf-München 2003, s. 795 vd.

[8] Klasik üçlü ayırımın içinde yer almakla birlikte daha ayrıntılı bir sıralama şu şekildedir: edinme ve elde bulundurma (*ius possidendi*), başkalarına mani olma (*ius prohibendi*), kullanma (*ius utendi*), yararlanma (*ius fruendi*), maddî ve hukukî işlemlere konu yapma-tasarruf etme (*ius abutendi*) ve elden çıkarma (*ius disponendi*) (Örücü, s. 7 dn. 13).

[9] Farklı mülkiyet anlayışları hakkında bkz.: Güriz, s. 1 vd.; Örücü, s. 3 vd.; Gürsoy/Eren/Cansel, s. 330 vd.

[10] Düren, A.: Toprak Hukuku Dersleri, Ankara 1972, s. 45-46.

[11] 1961 Anayasası’nın 36. ve 1982 Anayasası’nın 35. maddesi aynı şekildedir: “Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz” (Ancak, 1961 Anayasası’nda tek fıkradan oluşan bu hüküm, 1982 Anayasası’nda üç fıkra ile ifade edilmiştir). 1961 Anayasası’nda mülkiyet hakkı, kişisel hakların yer aldığı “Kişinin Hak ve Ödevleri” başlığı altında değil, sosyal haklarla birlikte düzenlenmişti. Oysa ki bu hak, 1924 Anayasası’nın esin kaynağı olan Fransız Bildirgesi’nde doğal hak olarak kabul edilmekteydi (Algan, B.: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması, Ankara 2007, s. 251). 1982 Anayasası mülkiyet hakkını, “Kişinin Hakları ve Ödevleri” bölümünde düzenlemiştir. İkinci kuşaktan birinci kuşağa geçirilmekle, mülkiyet hakkını işlevsel yönden bir başka bağlama yerleştirme dışında, temel hakları düzenleme-sınırlama yetki ve teknikleri açısından da ayrılık yaratılmıştır. Bakanlar Kurulu, Kanun Hükmünde Kararname ile “sosyal ve iktisadî hakları” düzenleme yetkisine sahip olduğu halde, “kişinin hakları” yönünden böyle bir yetkiye sahip bulunmamaktadır (Anayasa m. 91/1). Dolayısıyla, 1982 Anayasası mülkiyet hakkını 1961 metnine göre daha güvenceli bir rejime yerleştirmiştir. Buna karşılık Anayasa Mahkemesi, bu değişiklikten sonra da mülkiyet hakkını, “sosyal yapıda bir hak” olarak nitelendirmiştir (21.06.1989 tarih ve E. 1988/34, K. 1989/26 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı) (Kaboğlu, Özgürlükler Hukuku, 6. B., Ankara 2002, s. 451).

[12] Toplum yararı kavramı ve kamu yararından farkı hakkında bkz.: Örücü, s. 63 vd.

[13] Örücü, s. 25 dn. 78.

[14] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 338; Örücü, s. 13; Akipek, J.: Türk Eşya Hukuku (Aynı Haklar), İkinci Kitap: Mülkiyet, Ankara 1971, s. 1. “Mülkiyet hakkı geçen yüzyılın ferdiyetçi doktrinlerinin etkisi altında malikin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, kutsal ve doğal haklardan

---

Bu, mülkiyetin sosyalizasyonu düşüncesinin [15] bir sonucudur ve birey toplum ilişkisinde toplumdan yana olan anlayışı temsil etmektedir [16]. Buna göre, kamu hukuku ile özel hukuk karakterlerini kendinde toplayan bu özel nitelikteki aynî hak, mutlak ve tabîî bir hak değil, sosyal (toplum bakımından ve malike yüklenen ödevler açısından) ve ekonomik [17] (malike sağladığı olanaklar bakımından) bir haktır ve kanunla ve geniş anlamında anlaşılması gereken kamu yararı amacı ile sınırlanabilir [18].

Bu, mülkiyetin sosyalizasyonu düşüncesinin [15] bir sonucudur ve birey toplum ilişkisinde toplumdan yana olan anlayışı temsil etmektedir [16]. Buna göre, kamu hukuku ile özel hukuk karakterlerini kendinde toplayan bu özel nitelikteki aynî hak, mutlak ve tabîî bir hak değil, sosyal (toplum bakımından ve malike yüklenen ödevler açısından) ve ekonomik [17] (malike sağladığı olanaklar bakımından) bir haktır ve kanunla ve geniş anlamında anlaşılması gereken kamu yararı amacı ile sınırlanabilir [18].

Bu tespitlerden sonra, mülkiyet hakkının içeriğini ve ana hatları ile karakteristik vasıflarını Medenî Kanunların çizdiğini, bu hakkın içeriğinin kapsam ve sınırlarını ise kamu hukuku karakterli kanunların belirlediğini, çünkü, anayasaların, Devlete anayasada gösterilen sebeplerle mülkiyet hakkını sınırlama yetkisini tanıdığını ve hatta bazen kendilerinin bu hakkı sınırladığını ve Türk Hukuku'nda da durumun böyle olduğunu söyleyebiliriz.

B. Mülkiyet Hakkının Özü ve Sınırlandırılması

Mülkiyet hakkı, genel anlamda kamu yararı amacı ile, sağlık, güvenlik, kamu düzeni, sosyal adalet, eşitlik, ekonomik ve sosyal kalkınma, önemli sosyal sorunların çözümü, şehirleşme ve etkin yerleşme politikası gibi ilkeler göz önünde bulundurularak sınırlandırılabilir [20].

Sayılrken günümüzde bu görüş değişmiş ve mülkiyet hakkı, malikine toplum yararına bazı ödevler ve görevler yükleyen bir hak olarak görülmeye başlanmıştır" (02.06.1964 tarihli ve E. 1964/13, K. 1964/43 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı). Aynı düşünce, 12.10.1976 tarih ve E. 1976/38, K. 1976/46 sayılı Anayasa Mahkemesi kararında tekrarlanmıştır.

[15] Mülkiyetin sosyalize olması, Duguit'nin sosyal fonksiyon teorisi için bkz.: Güriz, s. 306 vd. Ayrıca bkz.: Özü, s. 11 vd.

[16] "Mülkiyet hakkı Anayasamızda sınırsız bir hak olarak tanınmamıştır, fert yararı ile toplum yararının karşılaştığı alanlarda toplum yararı üstün tutulmuştur" (28 Nisan 1966 tarihli ve 66/23 Esas sayılı Anayasa Mahkemesi kararı).

[17] Ekonomik haklar, hukuk öznelerinin ekonomik ve sosyal ilişkilerindeki hak ve özgürlüklerini liberal ekonomi felsefesine uygun olarak düzenlemekte ve güvence altına almakta olup, bu hakların başlıcaları mülkiyet hakkı, sözleşme ve özel girişim özgürlüğüdür (Algan, s. 28).

[18] Özü, s. 261.

[19] Akipek, J.: Mülkiyet Kavramı Üzerine Bir İnceleme, BATİDER, C. V, S. 1, Şubat 1969, s. 2.

[20] AİHS, 1 no.lu ek Protokol m. 1. Özü, s. 31 vd. Mülkiyet hakkının sınırları ve sınırlama biçimleri konusunda bkz.: Kaboğlu, s. 452 vd. Ayrıca bkz.: Sağlam, F.: Temel Hakların Sınırlanması ve Özü, Ankara 1982, s. 141 vd.

Fakat, mülkiyet hakkı ve bu haktan doğan yetkilerin kullanılması, kamu yararına olmayan ya da kamu yararına olsa da mülkiyet hakkının özüne dokunan bir biçimde sınırlandırılmazlar [21].

Mülkiyet hakkının özüne dokunan müdahale, hakkın aslî ve zorunlu unsurları olan edinme, elde bulundurma, kullanma, yararlanma, hukukî işlemlere konu yapma ve elden çıkarma vb. yetkilerinin tümünü ya da bir kaçını veya birini, kamu yararının gerçekten haklı kılamayacağı bir biçimde açık veya kapalı olarak kısıtlayan ya da ortadan kaldıracak derecede aşırı (ve karşılık ödenmesi yoluyla bunu karşılamayan) bir müdahaledir [22].

Mülkiyet hakkının sınırlandırılmasında, esasında en önemli sorun, birey hakları ile Devlet iktidarı arasında *doğru dengeyi* kurabilmek ve toplum yararına üstünlük tanırken bu dengeyi gerçekleştirebilmektir. Bu denge, belirli inanç, motivasyon ve vicdana göre göreceli olarak tasarlanmalıdır; dolayısıyla değişiklik göstermesi tabiidir. Bu bağlamda değişmezler ise, özgürlük, adalet ve eşit muamele ilkesi olmalıdır [23].

C. Medenî Kanun ve Anayasa’da Mülkiyet Hakkının Konusu

Özel hukuk açısından bakıldığında, içeriği bu şekilde yetki ve ödevlerden oluşan ve ancak belirli koşullar altında sınırlandırılabilen mülkiyet hakkının konusunu “eşya” oluşturur [24].

Ancak Anayasa açısından bakıldığında, mülkiyet hakkının konusunun eşya ile sınırlı olmadığı ve ondan daha geniş olduğu anlaşılmaktadır. Anayasa’daki mülkiyet kavramından, özel mamelek (malvarlığı) haklarının bütünü anlaşılmaktadır. Anayasa güvencesine, hem taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet, hem de maddî ve gayrimaddî mallar üzerindeki diğer mutlak haklar dâhildir. Örneğin, patent hakları, fikrî haklar, marka üzerindeki haklar, sınırlı aynî haklar gibi. Alacak hakları da (şahsî haklar da) anayasal güvence altında bulunmaktadır [25].

Buna karşılık Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkını ilk başlarda çok dar olarak anlamış ve 1967 yılında verdiği bir kararda Medenî Kanun’daki mülkiyet kavramını aynen kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesi’ne göre, Anayasa’daki mülkiyet hakkı, Medenî Kanun’daki mülkiyet hakkından daha geniş değildir ve bütün malî hakları içine aldığı sonucuna varılamaz. Mahkeme’ye göre, “Anayasa’daki (mülkiyet hakkı) kavramının mamelek kavramı ile eşit anlamda olduğunu kabul etmek ve çeşitli hakları ihtiva eden bir kül olarak görmek müspet hukuk kurallarımıza uygun bir görüş olmaz” [26].

Ancak, Anayasa Mahkemesi, 18.11.1998 tarihinde verdiği E. 1997/59, K. 1998/71 sayılı kararı ile bu görüşünü değiştirmiş gözükmektedir. Anayasa Mahkemesi’ne göre, “Mülkiyet hakkı kişiye, sahibi olduğu şey üzerinde, yasalar çerçevesinde dilediği gibi tasarruf olanağı verir. Toplum yararına aykırı olmamak kaydıyla malik, sahibi olduğu şeyi dilediği biçimde kullanır. Bu nedenle, çalışanların aylık ve ücretlerinden 3417 sayılı Kanun uyarınca kesilen ve “Tasarrufu Teşvik Hesabı”nda toplanan *tasarruf tutarları üzerinde kişilerin mülkiyet hakkı* bulunmaktadır. (...) Anılan Yasa’nın 2. maddesi kapsamından çıkarılanlara, kendilerinden kesilen zorunlu tasarruf

---

[21] Örucu, s. 42.

[22] Örucu, s. 62. Ayrıca bkz.: Örucu, E.: 1961 Anayasası ve Anayasa Mahkemesine Göre Hakkın Özû Kavramı ve Mülkiyet Hakkının Özû, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası 1975, 3-4 (1976), s. 145 vd. Anayasa Mahkemesi, kira bedelinin dondurulmasına ilişkin 6570 sayılı Kanun’un ilgili hükmünü iptal ettiği kararında şöyle demektedir: “(...) 6570 sayılı kanunla konulan kira rejiminin devam ettirilmesi, adaletsiz ve mülkün gelirlerinde sahibinin yararlanmasını önleyen aşırı bir sınırlama halini almıştır. Böyle bir sınırlamanın mülkiyet hakkının özünü zedelediği aşıkardır”.

[23] Örucu, s. 339.

[24] Bkz. dn. 7’de anılan yazarlar ve yerler.

[25] Gürsoy/Eren/Cansel, s. 337. Yazarlar bu tespitlerini yaparken İsviçre ve Alman Hukuklarını referans olarak almakta ve İsviçre Federal Mahkemesi’nin kararlarına atıf yapmaktadırlar (BGE 74 I 470; 88 I 255; 90 I 37; 92 I 509). Ayrıca bkz.: Alp, M.: Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Işığında Yasal Temerrüt Faizi, Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu, Ankara 2001, s. 181 vd.; Ertas, Ş.: Mülkiyet Hakkının Yeni Boyutu ve Bu Hakka Getirilen Daraltımların Anayasa ve İnsan Haklarına Uygunluğu

[26] Anayasa Mahkemesi’nin 28.12.1967 tarih ve E. 1967/10, K. 1967/49 sayılı kararı.

---

kesintilerinin ödenmemesi mülkiyet hakkını ortadan kaldırmaktadır”.

Aynı yasaya ilişkin olarak açılan bir başka davada ise Anayasa Mahkemesi şu görüşü dile getirmiştir: “Çalışanların, aylık ve ücretlerinden 3417 sayılı Kanun uyarınca kesilen ve tasarrufu teşvik hesabında toplanan tasarruf tutarları üzerinde mülkiyet hakları bulunmaktadır. Adı geçenlerin Devlet katkısı ve nema üzerindeki hakları ise alacak hakkıdır. (...) Anılan Yasa’nın 3. maddesine göre, çalışanların aylık ve ücretlerinin belli bir yüzdesi üzerinden hesaplanarak ve ilgililerin tasarruf kesintisine eklenerek tasarrufu teşvik hesabına yatırılan Devlet/işveren katkısı ile katkının ve tasarruf kesintisinin birlikte değerlendirilmesiyle oluşan nemaların mülkiyet hakkı kapsamında olduğu tartışmasıdır” [27].

Anayasa Mahkemesi, 19.07.2001 tarih ve E. 2001/303, K. 2001/333 sayılı kararında da, 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun’a 16.02.2000 tarihli, 4531 sayılı yasa ile eklenen geçici 7. maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesindeki “(...) 2001 yılında ise yıllık %10 (...)” ibaresinin iptali istemine ilişkin olarak açılan davada, “kira bedellerine getirilen sınırlamanın mülkiyet hakkının özüne dokunacak biçimde ölçsüz bir sınırlama” olduğuna karar verirken, Anayasa’nın 35. maddesine dayanmış ve kira alacağını mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilebilmiştir [28].

Buna göre, Anayasamızdaki düzenlemenin mülkiyet hakkının içeriğini değiştirdiği, ancak aynı zamanda –en etkin korumayı sağlamak amacı ile– kapsamını da genişlettiği söylenebilir.

III. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ’NDE MÜLKİYET HAKKI

A. Sözleşmede Yer Alan Mülkiyet Hakkı

Sözleşmeye ek 1 no.lu Protokol’ün 1. maddesi mülkiyet hakkını koruma altına alan ilk uluslararası düzenleme değildir. Bu düzenlemeden önce de mülkiyet hakkı, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nin 17. maddesinde [29] ve 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 17. [30] maddesinde bir insan hakkı olarak sayılmaktadır.

Mülkiyet hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne sonradan dâhil edilmiştir. Bunun nedeni, Sözleşme’yi hazırlayanların adı geçen hakkı bir kişi hakkı olarak tanımada tereddüde düşmüş olmaları değil; fakat II. Dünya savaşının çöküntüsünü yaşayan bir Avrupa’da, savaş sonrası ekonomik hayatın gereklerini hesaba katarak, bu hakkın içeriğini belirlemekteki güçlülüdür [31].

“Mülkiyetin Korunması” kenar başlığını taşıyan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ek 1. no.lu Protokolün 1. maddesine göre:

“Her gerçek ve tüzel kişinin, mal ve mülk dokunulmazlığına riayet edilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

---

[27] 10.12.2001 tarih ve E. 2000/42, K. 2001/361 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı.

[28] Belirtelim ki, aynı yasa ile eklenen ve bir önceki yıl için %25 sınırlama getiren düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa’ya uygun bulunmuştu (16.11.2000 tarih ve E. 2000/26, K. 2000/48 sayılı Anayasa Mahkemesi kararı).

[29] Mülkiyet hakkı, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nde, “insanın doğal ve zamanaşımına uğramaz hakları” arasında yer alır (m. 2). 17. madde ise güvencesini de öngörür: “Mülkiyet dokunulmaz ve kutsal bir ha olduğundan, yasayla belirlenen kamusal zorunluluklar açık bir biçimde gerektirmedikçe, adil ve peşin bir tazminat ödenmedikçe hiç kimse bu haktan yoksun kılınamaz” (Kaboğlu, s. 449).

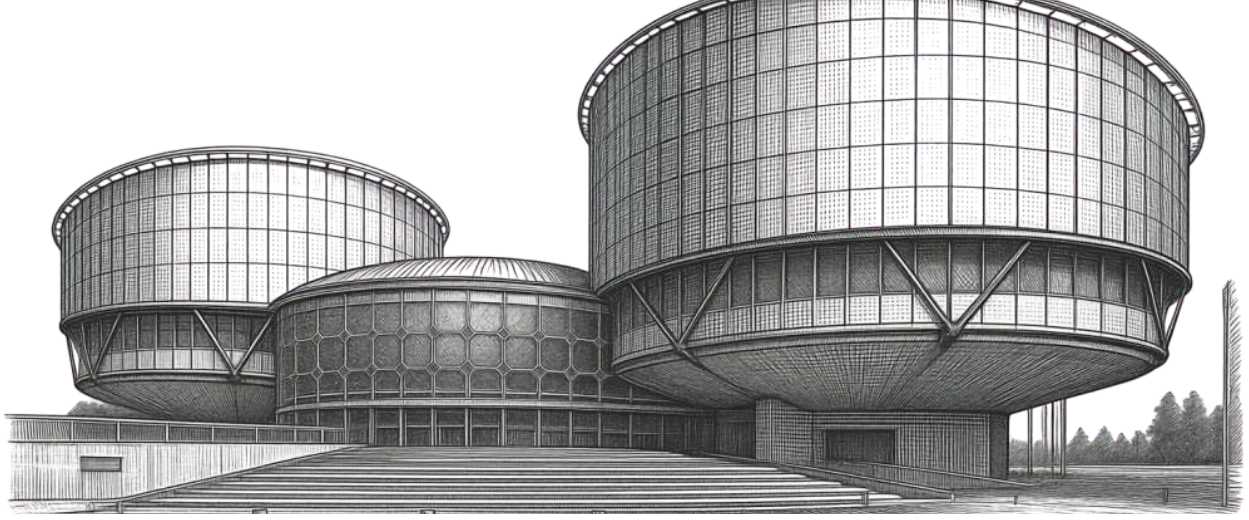
[30] “Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez”.

[31] Gözübüyük, Ş. A./Gölcüklü, F. A.: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 7. B., Ankara 2007, s. 417-418.

Yukarıdaki hükümler, Devletlerin mülkiyetin, genel menfaate uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez” [32].

B. Müdahalede “Oransallık” ve “Adil Denge”

Madde ile mülkiyet hakkına getirilen koruma, öteki haklar konusunda olduğu gibidir; madde önce ilkeyi ya da genel kuralı koymakta; yani tanınan hakkı göstermekte; sonra da genel kurala getirilmesi olası istisnaları (kısıtlama ya da sınırlama), bunların meşruluk koşulları ile birlikte belirlemektedir.

Sözleşme’ye göre, mülkiyet hakkı mutlak olmayıp genel yarar amacına yönelik bazı kısıtlamalar yahut sınırlamalara konu olabilecektir. Birinci fıkranın ilk cümlesinin zımnen içerdiği “mülkiyete saygı ilkesi” (genel kural), maddenin açıkça izin verdiği özel müdahale şekilleri (mahrumiyet ya da kullanımın düzenlenmesi) dışındaki her türlü müdahaleyi yasaklamak suretiyle mülkiyet hakkına genel bir koruma sağlamaktadır. Keza madde, müsaade edilen müdahale şekillerinin meşruluk şartlarını da sarahaten ya da zımnen göstermektedir [33].

Mahkeme’ye göre, bireyi mülkiyet (hakkından) yoksun kılan bir tedbirin meşru *kamu yararı amacı* gütmüş olması yeterli değildir; (amaca ulaşmak için) başvuru araç ile güdülen amaç arasında, aynı zamanda, *makul bir oransallığın* varlığı da gerekir. Genel menfaat icapları ile bireyin temel haklarının gerekleri arasında “adil denge” bulunmalıdır; yani genel menfaat ya da kamu yararı amacı ile mülkiyet hakkına müdahalede bulunulduğu zaman, birey “olağandışı ve aşırı ağır bir yük altına” sokulduğunda bu denge bozulmuş olur [34].

c. Sözleşme’de Yer Alan Mülkiyet Hakkının Konusu

Sözleşme uygulamasında “mal ve mülk” kavramı, bütün öteki kavramlar gibi, “özerk” bir kavramdır. Madde hükmünde yer alan “mal ve mülk” deyimi, fizikî (maddî) bir varlığa sahip her türlü taşınır ve taşınmaz mallar yanında, maddî varlığa sahip olmayan “hak” ve “menfaatleri”, mameleke dâhil her türlü aktifi, malî ve ekonomik değeri de içermektedir [35]

---

[32] Gözübüyük/Gölcüklü, s. 419; Oransallık prensibi konusunda ayrıca bkz.: Sarı, H. G.: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1. Protokol’e Göre Malvarlığı Haklarının Korunması, İstanbul 2006, s. 57; Dinç, G.: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Malvarlığı Hakları, Ankara 2007, s. 60; Öz, T.: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında “İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Hakkında Uluslararası Anlaşma” Uyarınca Mülkiyet Hakkının ve Diğer Bazı Malvarlığı Haklarının Korunması, Çetingil ve Kender’e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul 2007, s. 937.

[33] Gözübüyük/Gölcüklü, s. 420.

[34] Gözübüyük/Gölcüklü, s. 425.

[35] Gözübüyük/Gölcüklü, s. 418; Sarı, s. 8 vd.; Dinç, s. 8 vd.; Öz, s. 936 vd.

İhlâli söz konusu olan hukukî değerın maddedeki anlamda “mal ve mülk” sayılabilmesi; yani bir “mülkiyet” hakkının söz konusu olabilmesi için bazı koşulların varlığı gerekmektedir. Strasbourg içtihadına göre, bir “hak” veya “menfaat”ın ya da “şey”in kısaca “malvarlıksal bir değerin” anılan 1. madde içeriğine dâhil edilebilmesi için, her şeyden önce iktisadî bir değere sahip bulunması; başka bir deyişle hesaplanabilir belli parasal bir değerle ifade edilebilir olması gerekir. Bu koşulla kısmen bağlantılı ikinci koşul da, malik olunan “değerin” halen somut surette; hiç olmazsa “meşru bir beklenti” olarak tespiti mümkün olmalıdır [36].

Görüldüğü gibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme’ye ek 1 no.lu Protokol’de yer alan mülkiyet hakkını geniş yorumlamakta ve bu hakkın kapsamına, eşya dışında, malvarlığına dâhil olan diğer değerler üzerindeki hakları da dâhil etmekte gözükmektedir.

Burada kısaca Mahkeme’nin yorum yetkisi üzerinde durulmalıdır. Mahkeme’ye göre Sözleşme, “güncel yaşam koşulları ışığında yorumlanması gereken yaşayan bir enstrüman”dır. İnsan Hakları Mahkemesi, *erekbilimsel* ve *evrimci* yorum yöntemi kullanarak, Sözleşme’nin toplumsal değişime uyarlanmasını *pretoryen* bir biçimde gerçekleştirmektedir [37].

Mahkeme, Sözleşme’de yer alan hakların sadece savunulması değil, onların geliştirilmesi görevini de üstlenmiştir ve bunun için de *dinamik* yorum yöntemini uygulamaktadır. Bu yöntemin uygulanmasında Mahkeme, “özerk kavramlar” anlayışını geliştirmiştir. Özerk kavramlar, davalı Devletin iç hukukuna basit bir başvuruyla yorumlanamazlar; bütün üye Devletler için geçerli bir “Avrupa anlamı”na sahiptirler. Bununla, Mahkeme, taraf Devletlerde insan hakları rejimlerini bağdaştırmaya (uyumlaştırmaya) çalışmaktadır [38].

İşte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, mülkiyet hakkı söz konusu olduğunda da dinamik yorum yöntemini uygulamakta ve mülkiyet hakkı kavramından malvarlığı haklarını anlamaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, madde metninde hiçbir şekilde malvarlığı kelimesi geçmemektedir. Sözleşme’nin iki resmî dilinden biri olan İngilizce metinde maddenin kenar başlığı “Protection of Property” (Mülkiyetin Korunması)’dır [39] ve madde metninde “possessions” [40] (zilyetlik) kelimesi kullanılmaktadır. Fransızca metinde “Protection de la Propriété” (Mülkiyet Korunması)’dır ve madde metninde “biens” (mallar) kelimesi kullanılmaktadır. Resmî dil olmamakla birlikte Almanca metne bakılmasında da fayda bulunmaktadır. Almanca metinde maddenin kenar başlığı, “Schutz des Eigentums” [41] (Mülkiyetin Korunması)’dır ve madde metninde de “Eigentum” kelimesi kullanılmaktadır. Bu nedenle, konu ile ilgili olarak rastladığımız bazı çevirilerde Türkçe resmî metindeki “mal ve mülk” karşılığı olarak “malvarlığı hakları” kavramının kullanılmasının ve maddenin malvarlığı haklarını koruduğundan bahsedilmesinin isabetli olduğu söylenemez [42].

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, tıpkı bizim Anayasa Mahkemesi’nin yaptığı gibi, Sözleşme’de koruma altına alınan mülkiyet hakkını geniş yorumlamakta maddî ve gayrimaddî mallar üzerindeki mutlak haklar ile alacak haklarını da korumanın kapsamına dâhil etmektedir.

---

[36] Gözübüyük/Gölcüklü, s. 418. Meşru beklenti kavramı için bkz.: Dinç, s. 33 vd.; Sarı, s. 28 vd.

[37] Kaboğlu, s. 233.

[38] Kaboğlu, s. 233. Ayrıca bkz.: Yıldız, M.: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin İşlevsel Konumu, Prof. Dr. Selâhattin Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s. 682-683.

[39] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin üye devletlerin dillerindeki metinleri için bkz.: www.echr.coe.int (E. T.: 16.10.2007).

[40] Possession kavramının Sözleşme’de “malvarlığı” kavramını ifade ettiği konusunda bkz.: Öz, s. 936

[41] Ayrıca, örneğin Meier-Hayoz, konuyu ele aldığı bölümde “Avrupa’da Özel Mülkiyetin Korunması” (Schutz des Privateigentums in Europa) başlığına yer vermektedir (s. 264).

[42] Dinç, s. 5; Sarı, s. 7 vd.

IV. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NİN KONUMU

Konumuzla asıl ilgili olan ve Polonya aleyhine açılan davada verilen 19 Haziran 2006 tarihli kararı incelemeye başlamadan önce Mahkeme tarafından Avusturya aleyhine açılan bir davada 19 Aralık 1989 tarihinde verilen kararı incelemek yerinde olacaktır.

A. 19 Aralık 1989 Tarihli *Mellacher*/Avusturya Kararı

19 Aralık 1989 tarihli *Mellacher* kararı, kiraların denetimine ilişkin önemli bir başvuru kararıdır; zira, mahkeme, kiraların denetiminde kendisini yetkili gördüğünün işaretlerini ilk olarak bu kararda vermiştir.

Mellacher kararındaki olay şudur:

Malik, taraflarca serbestçe kararlaştırılan bir kira bedeli karşılığında bir yeri kiraya vermiştir. Daha sonra, 1981 tarihli yasa kiraları denetim altına almış ve %100'ü aşan kiraların zorunlu olarak indirileceğini öngörmüştür. Böylece başlangıçta belirlenen kira bedelinin %17,6'sı gibi bir rakam ortaya çıkmıştır. Yani malik, başlangıçta aldığı kira bedelinin ancak %17,6'sını elde edebilir hale gelmiştir.

Mahkeme olayda 1 no.lu ek Protokol'ün 1. maddesinin ihlâl edilip edilmediği sorusunun söz konusu olduğunu; davaya konu ulusal yasanın sözleşme özgürlüğüne müdahale ettiğini ve malikleri, gelecekteki kira bedellerinin önemli bir kısmının sağladığı yarardan yoksun bıraktığını tespit etmiştir [44].

Bu tespite rağmen Mahkeme, “önlem ile amaç arasında uygun bir denge”nin bulunduğu gerekçesi ile davada söz konusu 1. maddenin ihlâl edilmediği sonucuna varmıştır. Mahkeme'yi bu sonuca sevk eden neden, maliklerin, mülklerinin bakım giderlerini karşılayabilmeleri için gerekli usulî olanakların davaya konu somut olayda öngörülmüş olmasıdır. Bu suretle, giderler ve gelirler arasındaki denge güvence altına alınmış görülmektedir [45].

Bu karardan çıkan sonuç, Mahkeme'nin, asıl olarak, Devletin kira sözleşmelerinde sınırlamaya gitmesini Sözleşme'ye aykırı görmediği; ancak, aynı zamanda, kira sözleşmelerinde sınırlandırma konusunda kendisini yetkili gördüğüdür.

B. 19 Haziran 2006 Tarihli *Hutten Czapska*/Polonya Kararı

19 Haziran 2006 tarihli kararda ise Polonya Devleti, konut kiralarında kira bedellerinin belirlenmesine ilişkin anlaşmazlıkta Mahkeme tarafından mahkûm edilmiştir.

Davaya konu olan olayda 1989 yılında komünist rejimden çıkan Polonya'nın özel bir durumu söz konusudur. Bundan dolayı, 1989 yılından itibaren konut kütüğü ve konut satım bedellerinde yükselme dönemi yaşanmıştır. O nedenle, 1994 ve 2001 tarihinde çok sayıda yasa ile kiraların denetimi sistemi getirilmiş ve kiralara bir tavan tayin edilmiştir. Ayrıca, Devlet, ev sahiplerinin onayı olmaksızın evleri başkalarına tahsis etmeye başlamış ve kira sözleşmelerini sona erdirebilme olanaklarına da sınırlar getirilmiştir. Böylece Polonya Devleti, kiraya verenin mülkiyet hakkı bağlamında çok sert (katı) bir rejim uygulamaya başlamış ve bu rejim dolayısıyla şu iki özel sonuç doğar hale gelmiştir:

---

[43] AİHM kararı, 19 Aralık 1989, *Mellacher*/Avusturya § 42. Karar metni için bkz.: <http://www.echr.coe.int/echr> (E. T.: 16.10.2007). Karar ile ilgili olarak bkz.: Sarı, s. 9 vd., s. 95 vd.; Dinç, s. 47. Ayrıca Adalet Bakanlığı'nın internet sitesinde de söz konusu karar ve 1 no.lu ek Protokol'ün 1. maddesi ile ilgili diğer kararlar hakkında da açıklamalar bulunmaktadır: <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/ek1.htm> (E. T.: 07.12.2007).

[44] Lefebvre, s. 44.

[45] Lefebvre, s. 44.

-Malikler kendi seçmedikleri kiracıları kabule ve onlara katlanmaya zorlanmışlardır;

-Mülklerinden (taşınmazlarından), tamamen anlamsız olan düşük kira bedelleri elde etmişlerdir.

Böylece 1 no.lu ek Protokol'ün 1. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı, dolayısıyla Polonya'daki mevzuatın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun olup olmadığı sorunu gündeme gelmiştir.

Mahkeme, olayda ilk olarak, “davalı Devletin her şeyden önce yasal veya diğer önlemlere başvurarak, hukuk düzeninde maliklerin çıkarları ile toplumun genel çıkarı arasında uygun bir denge tesis eden bir iç mekanizmayı, özellikle *maliklere mülklerinden faydalanma olanağını sağlayacak bir mekanizmayı öngörmesini*” ve, “özellikle, Sözleşme’de bildirilen mülkiyet hakkının korunması ilkelerine uygun olarak konuttan en yoksun kişiler için yeterince konut teminini sağlamak suretiyle bu dengeyi tesis etmesi” gereğini dile getirmektedir [46].

Mahkeme’ye göre, “özellikle kiralardan denetimi sisteminin işlermesinin, istemde bulunanın mülkiyet hakkına riayet edilmesine ilişkin hakkının kullanılması bakımından doğurduğu sonuçlar göz önüne alındığında (...), yetkili makamlar (Polonya Devleti), ilgiliye, toplumun çıkarının korunması meşru amacının haklı kılamayacağı, *oransız ve aşırı bir yük*” yüklemiştir [47].

Mahkeme, kararda ayrıca, olayda “mülkiyet hakkının ihlâlinin, sadece kiralardan miktarı nedeniyle söz konusu olmadığını, daha çok kiralardan belirlenmesine ilişkin *bozuk düzenlemelerin* ve *kira sözleşmelerinin sona ermesine* ilişkin maliklerin haklarına getirilen çeşitli sınırlamaların bir araya gelmesinden kaynaklandığını” ifade etmektedir [48].

AİHM, sonuçta, “kiralardan denetimine ilişkin mevzuatın uygulanmasının sonuçları göz önüne alındığında, Polonya Devleti’nin toplumun genel çıkarı ile mülkiyet hakkının korunması arasında bulunması gereken uygun dengeyi gözetmediği”; dolayısıyla, Sözleşme’nin 1 no.lu ek Protokolü’nün 1. maddesini ihlâl ettiği sonucuna varmıştır [49]. Daha belirgin olarak Mahkeme, aslen Polonyalı olan Fransız vatandaşı madam Hutten Czapska’nın, komünist rejim döneminde kendisine miras olarak kalan konutu ile ilgili olarak, 1 no.lu ek Protokol’ün 1. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen kuralın mağduru olduğunu düşünmüştür. Bu düzenleme malvarlığı değerlerinin kullanımına ilişkin aşırı sınırlandırmalara karşı bir koruma getirmektedir.

Fakat özellikle dikkat etmek gerekir ki, Yüksek Mahkeme bu kararı sadece kira bedellerinin tavanına ilişkin düzenlemeler ve uygulamalar nedeniyle vermemiştir. Anılan Mahkeme, bu kararını, özellikle kiralayanlar lehine öngörülen malî önlemlerin yokluğu, ilgililerin mallarının bakımı çerçevesinde uğradıkları kayıpları telafi etmeye veya hafifletmeye yönelik yasal hiçbir mekanizmanın bulunmaması veya zorunlu onarımlar için Devletten malî yardımlar elde edilebilmesinin olanaklı olmaması nedeniyle vermiş bulunmaktadır [50].

Bu nedenle Hutten-Czapska kararında Mellacher kararına göre bir içtihat değişikliği görmemek gerekir. Zira, Mellacher kararında, Yüksek Mahkeme, -bakım giderlerini karşılayacak usulî olanakların öngörülmüş olması nedeniyle- kiralara ilişkin tavan belirlemeleri AİHS’ne aykırı bulunmuş ve yaptırıma bağlanamamıştır [51].

---

[46] Hutten Czapska/Polonya kararı, § 239.

[47] Hutten Czapska/Polonya kararı, § 223.

[48] Hutten Czapska/Polonya kararı, § 224.

[49] Hutten Czapska/Polonya kararı, § 225.

[50] Lefebvre, s. 44.

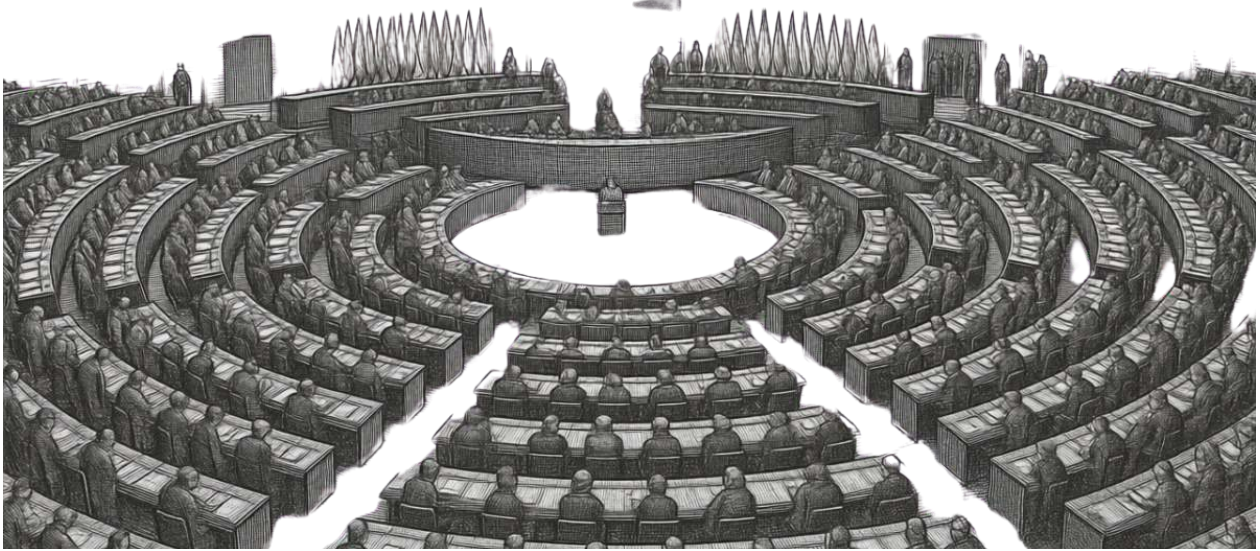
[51] Aynı şekilde karşı: Lefebvre, s. 45.

Mahkeme, Polonya'yı mahkûm ettiği bu olayda, ayrıca, Polonya'daki konu ile ilgili ulusal mevzuatın, sayıları 600 bin ile 900 bin arasında değişen kiracılar ile aşağı yukarı 100 bin malik arasındaki ilişkileri haksız yere dengesizleştirdiğini, bu nedenle, buna benzer davaların da açılabileceğini düşünerek pilot karar verme yolunu tercih etmiştir. Mahkeme'ye göre, olayda bireysel bir ihlâl değil, Polonya mevzuatından kaynaklanan işlevsel bir bozukluk, yani yapısal bir ihlâl [52] söz konusudur [53].

Buna ilişkin, kararda şöyle denmektedir: "Pilot olayda Mahkeme'nin durum değerlendirmesi zorunlu olarak istemde bulunanın çıkarlarının ötesine taşmaktadır. Bu nedenle, olayı, potansiyel olarak, yani büyük bir olasılıkla sorundan etkilenecek olan diğer kişilerin çıkarı doğrultusunda alınacak diğer önlemler yönünden de incelemek gerekmiştir". Kararda, bu tespitin ardından, Polonya Devletinin göz önüne alabileceği asgarî normlara işaret etmiştir [54].

AİHM, bu kararda, Polonya yasa koyucusuna, bu Avrupalı [55] emrine uygun davranmak için ne gibi bir yasa yapması gerektiğini belirgin olarak söylememekle birlikte Polonya'yı, kiralayanlar ile kiracıların sözleşmesel ilişkilerinin genel bir reorganizasyonuna gitmeye zorlamaktadır. Bu reorganizasyon da kiracıların haklarını dışlamaksızın kiralayanlara bir hak, mallarından yarar sağlama hakkını sağlayan reorganizasyon olmalıdır.

V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin incelenen kararı, kira sözleşmelerinin sınırlandırılmasına ilişkin bir Yasa'ya (6570 sayılı *Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun*) sahip olan ülkemizi de etkileyebilecek durumdadır. Zira, bilindiği gibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı, yalnız dava konusu ve davanın tarafları ile sınırlı olmakla birlikte [56],

[52] Polonya'ya karşı açılan bir başka dava sonunda verilen Broniowski kararında da, AİHM, ilk defa yapısal bir ihlâlin varlığına hükmetmişti. Mahkeme'ye göre, "dava konusu olaylar, ilgili Devletin hukuk düzeninde dâhilî bir zafiyetin varlığını göstermekte, dolayısıyla, sadece olaydaki kişinin değil, tüm bir kategori bireyin, -Sözleşme'de güvence altına alınan- haklarını ihlâl etmektedir ve ileride de ihlâl edecek mahiyettedir. Böylece, davada ortaya çıkarılan iç hukuk ve uygulamasındaki boşluklar, gelecekte de çok sayıda isteme yol açacaktır". (Bkz. AİHM kararı, 22 Haziran 2004, Broniowski/Polonya. Karar metni için bkz.: <http://www.echr.coe.int/echr> (E. T.: 16.10.2007)).

[53] Hutten Czapska/Polonya kararı, § 231.

[54] Hutten Czapska/Polonya kararı, § 231.

[55] Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni kendine özgü yöntemlerle yorumlamış ve ortak bir insan hakları anlayışı yaratmıştır. Mahkeme'nin Sözleşme'yi yorumlama yöntemleri, jüriprüdansı "Avrupalılaştırmak" ve bir "Hak ve Özgürlükler Avrupa Yargı Düzeni" kurmak amacına yönelmekte; bununla da tutarlılığını ve gücünü pekiştirmeyi hedef almaktadır (Kaboğlu, s. 232-233).

[56] Sözleşme hükümleri "inter pares" (taraflar arasında)'dır. Aynı durumda olan diğer kişiler, Mahkeme'nin kesin hüküm niteliğini kazanmış olan bir kararından hukuken sonuç doğurur şekilde, yani somut olarak yararlanamazlar. Başka bir deyişle, bunların "erga omnes" (herkes için geçerli) etkisi yoktur (Gözübüyük/Gölcüklü, s. 123).

-Mahkeme kararlarının insan hakları konusunda Avrupa standardını yarattığı gerçeği karşısında-, Sözleşme ile bağlı devletlerin eylem ve işlemlerini bu standarda uydurmak zorunda bulundukları göz ardı edilmemelidir. Bununla birlikte bu kararın, mülkiyet hakkının, Borçlar Hukuku ile bağlantılı olarak, Borçlar Hukuku'na özgü bir konu bağlamında da *bir insan hakkı olarak* korunup korunamayacağı sorununu da tartışmaya açık hale getirdiği hususunda kuşku bulunmamaktadır [57].

Mahkeme kararında ilk ve öncelikli sorun, kira sözleşmesinden kaynaklanan ve taraflarını bireylerin oluşturduğu bir uyumsuzluğun, Mahkeme tarafından çözüme kavuşturulmuş olmasıdır. Sanırsanız ki, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ilk imzalandığında taraf Devletler böyle bir sonucu öngörmemişlerdir. Zira, Sözleşme'nin hedefi, bireyle birey arasındaki ilişkileri değil, Devlet ile birey arasındaki ilişkileri düzenlemektir. Ve Sözleşme'nin hiçbir yerinde "alacak hakkı" veya "sözleşme" (borç sözleşmesi) kavramları anılmamaktadır [58].

Bu konuya ilişkin tek yollama, Sözleşmeye olası tek gönderme, AİHS'nin 6. maddesinin 1. paragrafında yer almaktadır: "Herkes, gerek medenî hak ve yükümlülükleri ile ilgili nizalar, gerek cezaî alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makûl bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir". Fakat Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında, adil yargılanma hakkının düzenlediği göz ardı edilmemelidir.

Bizce, dava konusu uyumsuzlukta, Polonya Devleti'nin kira sözleşmesine müdahalesi, esasen, mülkiyet hakkına bir müdahaleden daha çok, "Sözleşme Özgürlüğü"ne müdahale sayılmalıdır. Nasıl ki kiralayan, kira bedelini elde edemediğinde, kiracıya karşı talebini kira sözleşmesine dayandırmakta ise ve taraflar arasında bir sözleşme olmadan, sadece mülkiyet hakkına dayalı olarak kiracıdan kira bedeli talep etmesi mümkün değilse, bu uyumsuzlukta da ilk ve öncelikli, doğrudan korunmayı sağlayacak kavram sözleşme özgürlüğüne ilişkin kavram olabilir. Mülkiyetten kaynaklanan yararlanma yetkisi, burada ancak dolaylı bir koruma sağlayabilir. Nitekim, bizde, kira sözleşmelerine getirilen sınırlamaların tartışıldığı Anayasa Mahkemesi kararlarında, iptal gerekçesi olarak dayanan ilgili hükümlerden biri de sözleşme özgürlüğünü koruma altına alan Anayasa'nın ilgili 48. (1961 Anayasasının 40.) maddesidir [59].

Bu güçlük, Mahkeme'yi, bundan önce verdiği diğer bazı kararlarında yaptığı gibi [60], mülkiyet hakkını geniş yorumlayarak, alacak haklarını da mülkiyet hakkı kapsamında koruma altına almaya yöneltmiştir. Burada, Mahkeme, özerk kavramlardan hareketle, sahip olduğu yorum yetkisini kullanmaktadır.

Mahkeme'nin bu yorumu, her türlü hakka ulusal ve uluslararası alanda en geniş korumanın sağlanması amacıyla desteklenebilir. Şu halde, AİHS, bazı durumlarda, sözleşmesel dengeyi yeniden tesis etmeyi veya taraflardan biri veya diğeri lehine bu dengeyi tamamen tersine çevirmeyi olanaklı kılmaktadır. Demek ki, Sözleşme, taşınmaz kiralari konusunda sözleşmenin oluşması, ifası ve sona ermesine de taşmış bulunmaktadır.

Ancak, bu hakka ulusal hukuk düzeni tarafından getirilen sınırlandırmanın niteliğinin de göz önünde bulundurulması gerekmez mi? Zira, daha önce de değinildiği gibi, hakların sınırlandırılmasında en önemli sorun, bireyin hakları ile Devletin iktidarı arasında doğru dengenin kurulabilmesidir.

[57] Karş. Hakim Zupančič'in kısmen uyumlu kısmen farklı muhalefet şerhi (Hutten Czapska/Polonya kararı, s. 96 vd.); hakim Zagrebelsky'nin kısmen farklı muhalefet şerhi (Hutten Czapska/Polonya kararı, s. 100); Marguénaud, J. P./Remy-Corlay, P.: RTDciv., 2006, chroniques, Sources Internationales, I, s. 719 vd.; Renucci, J.-F.: Les frontières du pouvoir d'interprétation des juges européens, JCP/La Semaine Juridique-Edition générale N° 11, 14 Mars 2007, s. 3 vd.

[58] Aynı şekilde Lefebvre, s. 23.

[59] 14.09.1965 tarih ve E. 1963/127, K. 1965/47 sayılı ve 16.11.2000 tarih ve E. 2000/26, K. 2000/48 sayılı Anayasa Mahkemesi kararları.

[60] AİHM kararları, 13 Temmuz 2004, Pla et Puncernau/Andora ve 12 Haziran 2003, van Kück/Almanya. Karar metinleri için bkz.: <http://www.echr.coe.int/echr> (E. T.: 16.10.2007).

Biz, uyuşmazlık konusu olayda, kira sözleşmelerine ilişkin sınırlandırmaların, Polonya Devleti'nin toplum yararına ilişkin tercihinin sonucu olduğunu düşünmekteyiz. Zira Mahkeme'nin Draun/Fransa kararında da ifade ettiği gibi, "kendi toplumu ve toplumun ihtiyaçlarını en yakından bilebilecek olan ulusal otoritedir; ulusal otorite neyin kamu menfaati içine girdiğini tespit edebilme bakımından, uluslararası yargıdan daha iyi bir konuma sahiptir" [61].

Mahkeme bu kararlarında, kamusal menfaatin bulunduğu yerde, düzenleme yetkisinin bütünüyle ulusal hukuklara ait olduğunu kabul etmektedir. Esasen bu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarına hakim olan *ikincilik* ilkesinin doğal bir sonucudur. Bilindiği üzere, Sözleşme'de yer alan temel hak ve özgürlüklerin korunmasında, yani Sözleşme hükümlerinin uygulanmasında, birincil yetki sözleşen taraflara ikincil yetki ise uluslararası organlara aittir [62].

Bu açıklamaların ışığında, sonuç olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargılama yetkisinin Borçlar Hukuku'na kadar uzandığı belirtilebilir. Bunun Sözleşme'ye ek 1 no.lu Protokol'de koruma altına alınan mülkiyet hakkının Mahkeme tarafından *geniş* yorumlanması ve bu hakkın içine sözleşmeden kaynaklanan *alacak* haklarının da dahil edilmesi ile gerçekleştirildiği tespiti yapılabilir. Ancak, toplum yararının gerçekleştirilmesi amacıyla alacak hakkının sınırlandırılmasının söz konusu olduğu durumlarda, eğer alacak hakkı geleceğe etkili olarak tümüyle ortadan kaldırılmıyorsa, -ki somut olayda rejim değişikliği yaşayan Polonya Devleti konut kıtlığına çare bulmak amacıyla bu sınırlandırmayı getirmiş bulunmaktadır- bir insan hakkı olarak mülkiyete müdahalenin söz konusu olamayacağı savunulabilir.

[61] AİHM Kararı, 6 Eylül 2005, *Draun/Fransa*. Karar metni için bkz.: <http://www.echr.coe.int/echr> (E. T.: 16.10.2007).

[62] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu tutumu yeni değildir. Mahkeme, daha ilk kararında bu gerçeği saptamış ve benimsediği "takdir marjı" doktrininin *Handyside/İngiltere* kararında (7 Aralık 1976) açıklıkla ifade etmiştir (Gölcüklü/Gözübüyük, s. 147):

"Sözleşme ile ihdâs edilen koruma mekanizması, insan haklarının korunması konusundaki ulusal sistemlere nazaran ikincil niteliktedir.....Sözleşme, içerdiği hak ve özgürlüklerin kullanımını sağlama sorumluluğunu ilkin sözleşen devletlere bırakmıştır. Sözleşme kurumları da bu göreve kendi yönlerinden,.....fakat iç başvuru yollarının tüketilmesinden sonra katılmaktadırlar.....Devletin yetkili resmi mercileri, ülkelerinin yaşamsal gerçekleriyle doğrudan ve devamlı temas halinde olmaları nedeniyle, söz konusu yaşamsal koşulların gereklerinin belirgin içeriği ve bu ihtiyaca cevap teşkil edecek "kısıtlama" veya "müeyyidenin" "gerekli" niteliği konusunda karar vermek için, uluslararası yargıdan ilke olarak, daha elverişli durumda ve yetkilidirler.....Bu bağlamda "gereklilik kavramının içeriğindeki sıkıştıran toplumsal ihtiyacın gerçekliği konusunda karara varmak da öncelikle ulusal makamlara aittir" (*Handyside/İngiltere*, § 48. Gölcüklü/Gözübüyük, s. 147).

TAHKİM ÜZERİNE KISA BİR İNCELEME VE HAKEM KARARLARINA KARŞI KANUN YOLU

Nisan, 2026

● Mehmet Furkan Mehan ●

@tuzehukukdergisi

Günümüzde ilgi odağı haline gelen ve bu nedenle adını sık sık duymaya başladığımız tahkim, temel haliyle çok eski zamanlara dayanmaktadır. Nitekim doktrinde, tahkimin aslında ilk yargılama faaliyeti olduğu ve devlet yargılamasının bundan çok sonra oluştuğu yönünde görüşler mevcuttur [1]. Tarih boyunca kişiler, aralarında çıkan anlaşmazlıkları sona erdirmek için pek çok yöntem kullanmıştır. Çoğu zaman, anlaşma sağlayamayan bu kişiler aralarındaki sorunu çözmesi için olaya yabancı ve tarafsızlığına güvendikleri kişilere yani hakemlere başvurmuş ve bu kişilerden anlaşmazlığı çözmelerini beklemişlerdir. Sözgelimi Hz. Süleyman'ın hakemlik görevi ile bu tarz anlaşmazlıkları çözüme kavuşturduğu Eski Ahit ve Yeni Ahit'i kapsayan Kitab-ı Mukaddesle ilgili kaynaklarda anlatılmakta [2] ve Hz. Muhammed'in Kâbe hakemliği de yine kadim kaynaklardan öğrenilmektedir. Tahkim uygulamasının tarih sahnesindeki görünürlüğüne bunlar gibi pek çok örnek bulmak mümkündür. Bilinen anlamda tahkim esas olarak Orta Çağ Avrupa'sındaki tacirlerin uyuşmazlıklarını yine bu tarz kişiler aracılığıyla çözmesi temeline dayanmaktadır. Zamanla büyüyen ticari ilişkiler ve topluluklar için bu uygulamaların kullanılabilirliği gittikçe daha zor bir hal almış ve devletlerin tahkime müdahaleci bir tutum almasına yol açmıştır. Bu tutum doğrultusunda gelişen otorite merkezli hukuk sistemlerinde yargılamaların çok büyük bir kısmının devletin görevli mahkemelerince yapılması, yani kişilerin uyuşmazlıklarını kendi seçtikleri kişiler aracılığıyla değil de devletin yargı organları ve koyduğu kurallar aracılığıyla çözmeye başlaması sebebiyle tahkim uygulamasına olan aşinalık azalmıştır. Buna karşılık günümüzde hızlı şekilde karara ulaşılması, taraflar açısından önemsenen gizliliğin sağlanması, uyuşmazlık konusunda uzman hakemlerin seçilebilmesi ve katı usul kuralları yerine tarafların belirleyebileceği kuralların varlığı gibi devlet yargılamasına göre barındırdığı bazı menfaatler nedeniyle tahkim, tekrardan tercih edilir bir uygulama haline gelmekte ve bu doğrultuda eski bilinir konumuna doğru ilerlemektedir.

Mevcut anlamıyla tahkim, taraflar arasında bir uyuşmazlık doğması halinde bu uyuşmazlığın devlet mahkemeleri yerine belirli usullerle seçilen hakem veya hakemler aracılığıyla çözülmesidir. Bu durumun oluşabilmesinin en önemli koşulu tarafların tahkime yönelik iradelerini açıkça göstermeleridir. Tahkim süreci ancak bu iradenin varlığı ile sıhhat kazanır. Tahkim, taraflar arasında imzalanacak bir tahkim sözleşmesi ile veya uyuşmazlığın konusunu oluşturan esas sözleşme içerisinde yer alacak bir tahkim şartı hükmüyle uygulama alanı bulabilir. Bununla birlikte geçerli bir tahkim anlaşmasının yapılmış sayılacağı durumlar 4686 sayılı Milletlerarası tahkim Kanununun dördüncü maddesinin ikinci fıkrasında sayılmıştır [3]. Tarafların böyle bir tahkim beyanında bulunmamış olmaları veya tahkim iradelerinin yeterince açık olmaması hallerinde tahkim uygulaması hayat bulamayacaktır.

Sonuç olarak tahkim, taraflar arasında doğan uyuşmazlıkların, uyuşmazlıktan önce veya sonra fark etmeksizin tahkime yönelik iradelerini göstermeleri şartıyla, devlet mahkemeleri yerine seçecekleri hakemler tarafından yine seçecekleri usul ve kurallar izlenerek, öngörülen sürede karara bağlanması yöntemidir. Anlaşılacağı üzere tahkim bir usuldür.

---

[1] Yeğengil, Rasih, "Tahkim", (İstanbul: 1974, Cezaevi Matbaası), s. 7

[2] Yılmazsoy, Ebru. 2020. "TAHKİM VE HAKEM SÖZLEŞMELERİ". Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 1 (41): 393

[3] Tahkim anlaşması yazılı şekilde yapılır. Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim anlaşmasının taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim anlaşmasının varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması gerekir. Asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de geçerli bir tahkim anlaşması yapılmış sayılır.

Yaygın olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasında sayılsa da aslında uyuşmazlığın “yargılama faaliyetine” alternatif bir şekilde çözülmesi olmayıp tahkimin bizzat kendisi ayrı bir yargılama faaliyetidir. Yani uyuşmazlık, bir alternatif yöntem olan arabuluculuk gibi yargılama dışı bir yöntemle değil, bilakis tıpkı mahkemelerdeki gibi bir yargılama süreci yürütülerek çözüme kavuşturulmaktadır. Buna bağlı olarak tahkimin alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğunu söylemek yerine klasik anlamdaki devlet yargılamasının bir alternatifi olan ayrı bir yargılama olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Anayasa, 9. Maddesiyle yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağını hükme bağlamıştır. Ancak Anayasanın 59. maddesindeki sporda zorunlu tahkim düzenlemesi ile 125. maddesindeki durumlarda tahkime başvurulabileceğine yer veren hükümlerin olduğu da görülmektedir. Buradan hareketle tahkimin uluslararası ticari uyuşmazlıklarının çözümündeki üstünlüğünü bir kenara bırakırsak Türkiye nezdinde devlet yargısının kural, tahkimin ise istisna olduğu söylenebilir. Söz konusu devlet yargısı, bir otoritenin varlığı vesilesiyle devletin organları tarafından yürütülmektedir.

Devletin unsurları ülke, millet ve egemenlik; organları ise yasama, yürütme ve yargıdır. Türkiye gibi üniter yapıli devletlerde tek milletin, tek ülke üzerinde ve tek bir egemenliğe bağıli olduğu görülmektedir. Egemenlik, otorite sahibinin ülke üzerinde kural koyma ve kuralı uygulama gücü yani hakimiyetidir. Devlet, sayılan bu etkilerini yasama, yürütme ve yargı organları aracılığıyla kullanır. İşte devlet yargısı, devletin kendi ülkesindeki uyuşmazlıkları, kendi koyduğu kurallara dayanarak yine kendi mahkemelerinde çözüme kavuşturmasıdır. Yukarıda anlatıldığı üzere tahkimin devlet yargısından farkı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira tahkim süreci, devlet yargısı gibi önceden belirlenmiş mahkemeler aracılığıyla değil tarafların seçtikleri hakem veya hakemler tarafından yürütülür. Yani tahkim, devletin yargılama mekanizmalarından vazgeçilip buna alternatif bir yargılama yolunun tercih edilmesidir. Bu tercihin yapılması devletin hukuk kurallarının ortadan kaldırıldığı anlamına gelmez. Türkiye’de devletin yasama organı tarafından tahkim için düzenlenmiş olan kanun hükümleri vardır. Bunlar 4686 sayılı Milletlerarası tahkim Kanunu ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 407-444 arası hükümleridir. Bunların yanında mülga Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu’nun ilgili maddelerinden de bahsedilebilir. Görüldüğü üzere tahkim usulünün uygulanması için izlenecek kurallar yine devletin yasama organı tarafından koyulmuştur.

Türkiye’de tahkim alanındaki iki farklı düzenleme olan MTK ve HMK arasındaki ayrım MTK nezdinde açıklanan yabancılık unsuru kavramına dayanmaktadır. Buna göre yabancılık unsuru barındıran uyuşmazlıklar milletlerarası nitelik kazanmakta olup bu uyuşmazlıkta MTK hükümleri uygulanırken yabancılık unsuru taşımayan uyuşmazlıklarda HMK hükümleri uygulanmaktadır [4].

Bu iki kanunun ortak noktaları da vardır. Tahkimin uluslararası düzeyde de etkili bir yöntem olması nedeniyle tahkime uygulanacak kuralların yeknesaklaştırılması amacıyla, ülkeler ilgili kanunlarını yaparken ‘Model Kanun’ isimli bir rehberi takip ederler. Bu model kanun Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan United Nations Commission On International Trade Law [5] (UNCITRAL) isimli milletlerarası ticaretle ilgilenen bir kuruluş tarafından dünyadaki tahkim kurallarının birbirine uyumlu olması düşüncesi ve devletlere örnek olması amacıyla hazırlanmıştır. UNCITRAL tarafından uzun çalışmalar ve incelemeler sonucunda hazırlanan UNCITRAL Model Kanunu, milletlerarası tahkim alanında devletlere bir model oluşturmuştur. 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu bazı noktalarda Model Kanun’dan ayrılmakla beraber büyük ölçüde UNCITRAL Model Kanunu esas alınarak hazırlanmıştır [6]. HMK düzenlemelerinde de yine Model Kanunun etkileri görülmektedir. Diğer yandan HMK eski HUMK hükümlerinden bazı noktalarda farklılaşan kurallar getirmiştir.

Bu yazıda üzerinde durulacak nokta iki kanun arasında hakem kararlarına karşı kanun yolları düzenlemesi bakımından doğmuş olan bu farklılıktır.

Türk yargı sisteminde üç dereceli yargılama vardır. Bunlar sırasıyla ilk derece mahkemeleri, istinaf ve temyizdir. Kanun yolu kavramı burada ortaya çıkmaktadır. Kanun yolu ilk derece mahkemesinin verdiği ve kural olarak doğru olan kararın yanlış olduğunun düşünülmesi, tatmin etmemesi, doğruluğundan şüphe duyulması gibi durumlarda bir üst dereceye başvurularak bu eksikliklerin giderilmesine imkan tanıyan mekanizmadır. Yani kanun yolunun amacı daha elverişli bir sonuca ulaşmaktır [7]. Türkiye’de bu yollar istinaf ve temyizdir. Hukukumuzda hakem kararlarına karşı öngörülen kanun yolu ise HMK hükümleri gereği iptal davasıdır. Verilen kararlar, başvurulabilecek bir merciin kalmaması ile kesinleşir ve yargılama sürece bu noktada sona erer.

Yukarıda bahsettiğimiz HMK ile mülga HUMK nezdindeki tahkim hükümlerinin farklılıkları bu noktada daha rahat açıklanabilir. Zira mülga HUMK hükümlerine göre hakem kararlarına karşı Yargıtay’da temyiz yoluna başvurulabilirken HMK hükümleri kapsamında hakem kararlarına karşı gidilebilecek yol iptal davası olarak düzenlenmiştir [8]. Nitekim mülga HUMK hükmünde ‘‘ Hakemlerin kararı ancak aşağıdaki hallerde temyizden nakzolunur’’ denilerek temyiz mercii açıkça belirtilmiştir. Burada da aslında yeni HMK hükümlerinin tıpkı MTK da olduğu gibi UNCITRAL in model kanunundan esinlenilerek tasarlandığı söylenmelidir. Yeni kanun çalışmaları kapsamında ilgili hükümlerde temyiz adlandırmasından vazgeçilip iptal davası teriminin kullanılması hakem kararlarının temyizinin mümkün olup olmadığı yönünde bir karmaşa yaratmaktadır. Bu durumda incelenmesi gereken husus iptal davası ve temyiz farklı kavramlar olup olmadığıdır.

---

[4]HMK m. 407; “Bu Kısımda yer alan hükümler, 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır.”

[5] Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu

[6] Bozkurt Yüksel, Prof. Dr. Armağan Ebru. “UNCITRAL Ve UNCITRAL Model Kanununa Genel Bir Bakış,” .Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 2 (4): 136

[7] Aşit, Recep ve Yıldırım, Kamil. 2022. ‘‘ Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Kanun Yolunun Amacı’’. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 28 (2): 870

[8] Yıldırım, Fikret. 2016. ‘‘ Tahkimde İptal Davası ve İptal Davasının Amaçları Bakımından Bazı Değerlendirmeler’’. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Dergisi 22 (3): 3006

Yazımızda incelenecek husus ağırlıklı olarak iç tahkim yani yabancılık unsuru barındırmayan ve HMK olacaktır. Bu kapsamda HMK ve mülga HUMK hükümlerine karşılaştırmalı olarak yer verilecek ve bu doğrultuda incelemeler yapılacaktır.

Temyiz kelime anlamıyla iki şeyi birbirinden ayırt etmek, idrak etmek anlamlarına gelir. Yargılama alanında ise temyiz bir mahkeme kararının, yüksek mahkemeler aracılığıyla bir kez daha incelenmesidir. Temyiz, verilen kararın yalnızca hukuka uygunluk olarak denetlendiği kanun yoludur. Yani temyiz yolunda sadece kararda hukukun doğru uygulanıp uygulanmadığı incelenirken maddi vakia incelenmesi yapılmaz.

İptal davası ise verilen bir karara karşı bu kararın ortadan kaldırılması amacıyla yöneltilen davadır. HMK' nın iptal davası isimli 439. Maddesinde hakem kararına karşı başvurulabilecek tek yolun iptal davası olduğu belirtilmiş, hükmün devamında ise iptal kararının verileceği durumlar düzenlenmiştir. Bu halde söylenmelidir ki bir hakem kararı ancak sınırlı olarak sayılan bu nedenlerle iptal edilebilir. Yukarıda da belirtildiği gibi temyiz yolunda ise bu şekilde tüketici olarak sayılmış nedenler bulunmamakta ve verilmiş olan kararın hukuka uygun olup olmadığıyla sınırlı bir denetim yapılmaktadır. Bu doğrultuda ilgili HMK 439 hükmünün gerekçesinde 'Hakem veya hakem kurulunun, hukuku doğru uygulayıp uygulamadığı meselesi bir iptal sebebi değildir.' denilerek temyiz kurumundan ayrılan nokta belirtilmiştir.

Bir diğer ayrık nokta ise işlemin görüleceği mahkemededir. Ülkemizdeki temyiz mercii adli yargıda Yargıtay, idari yargıda ise Danıştay'dır. HMK ise iptal davalarının yetkili Bölge Adliye Mahkemesinde görüleceğini hükme bağlamıştır. Bölge Adliye Mahkemeleri adli yargıda, Yargıtay'dan bir önceki derece mahkemeleri olup bu kanun yoluna da istinaf denilmektedir. Eski kanun düzenlemelerinde temyiz mahkemesine müracaat edilmesi öngörülmüşken yeni düzenlemelerde bu merciin istinaf olarak düzenlenmiş olması üzerinde de durulmalıdır.

İstinaf kelime anlamıyla 'yeniden başlamak' demektir. Hukuk sistemimizde istinaf, ilk derece ile temyiz arasındaki kanun yoludur. İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların maddi ve hukuki denetimini yapar. Temyizde yaptığımız açıklamalardan farklı olarak burada yalnızca bir hukuka uygunluk denetimi değil, ilk derece mahkemesindeki gibi vakıalar da ele alınır ve hukukilik denetimi yapılır. Bu yönüyle istinaf kelime anlamına da uygun olarak ilk derece mahkemesi kararının 'baştan alınmasıdır'.

Eski kanun döneminde hakem kararlarına karşı neden istinaf değil de temyiz yolunun öngörüldüğü merak konusu olabilir. Bunun nedeni 1086 sayılı Mülga HUMK un yürürlüğe girdiği tarihte istinaf kurumunu düzenlememiş olmasıdır. İstinaf, 2004 yılında 5236 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yasaya girmiştir. Buna karşılık ancak 2016 tarihinde uygulama alanı bulabilmiştir. 6100 sayılı HMK ise istinaf düzenlemelerine yer vermiş ve hakem kararlarına karşı iptal davası açılması için bölge adliye mahkemelerini işaret etmiştir. HMK'nin yürürlüğe girdiği 2011 yılından, Bölge Adliye Mahkemelerinin faaliyet geçme tarihi olan 2016 arasındaki süreçte iptal davalarının akıbeti ise HMK geçici madde 3 hükmüyle belirlenmiştir [9]. Madde hükmünde belirtildiği üzere, bu geçiş döneminde 1086 sayılı mülga kanunun yeni kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu değişiklikler incelendiğinde tahkim hakem kararına karşılık iptal davası öngörülebilmesi ile istinaf kanun yolunun sisteme dahil edilmesi paralellik göstermektedir.

Görüldüğü üzere gerek yeni kanunun lafzı gerek uygulanması gerek de gerekçesi incelendiğinde kanun koyucunun hakem kararlarının temyizinin önünü kapatmak ve buraya yeni bir sistem olarak iptal davasını öngörmek yönündeki iradesi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeplerle hukuk sistemimiz içerisinde hakem kararlarına karşı öncelikli olarak iptal davasına başvurulabilmekte olup temyiz yoluna başvurmak artık mümkün gözükmemektedir.

Bunlarla beraber ilgili HMK 439 hükmünün devamında, açılan bu iptal davası sonucuna ise temyizen itiraz edilebileceği düzenlenmiştir. Yani iptal davası sonucundaki kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilmektedir. Burada da tıpkı devlet yargılamasındaki gibi istinaf ve ardından temyiz aşamalarının düzenlendiği görülmektedir.

Açıklandığı üzere iptal davası yoluna da ancak belirli sebeplerle başvurulabilmektedir. Bu nedenler 439 uncu madde ile sınırlayıcı olarak sayılmıştır. Temyiz uygulamasında olduğundan farklı olarak bu sebeplerden ayrı olarak tahkim yargılamasında hakem heyetinin hukuku doğru uygulayıp uygulamadığı meselesi bir iptal sebebi olarak değerlendirilmemekte yani hakem kararları hukuka uygunluk denetiminden geçirilmemektedir [10].

Sonuç olarak, tarafların iradesi ile mahkemeler tarafından yapılan yargılamaya alternatif olarak başlayan tahkim sürecinin kendisi de bir yargılamadır. Bu yargılama taraflarca seçilen bağımsız ve tarafsız hakem veya hakemler tarafından sürdürülür. Bununla birlikte tahkim yargılaması üzerinde devletin etkisini tamamen yitirdiği söylenemez. MTK ve HMK' nın tahkim hükümleri, UNCITRAL model kanunundan esinlenilerek hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Yani devlet yargısından ayrı olan tahkim yargılamasında da devletin yasama organının düzenlediği kanunların çok önemli etkileri vardır. Verilen hakem kararlarının ve sonuçlarının da devletten tamamen bağımsızlaştırılması söz konusu değildir. Öyle ki iç tahkimde verilen kararların iptaline karşılık devletin Bölge Adliye Mahkemelerine başvurulmaktadır. Bu aşamada ise maddi inceleme değil, kanunda daha öncesinde sınırlı olarak sayılmış nedenlerin varlığı incelenir. Yapılan karşılaştırma ile eski düzenlemelerde bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilirken, günümüzde bu yol iptal davasıdır. Yani hakem kararlarına karşı başvurulabilecek yol temyiz değil, iptal davasıdır. Bundan sonraki aşamada iptalle ilgili devlet mahkemesi kararına karşı ise istinaf ve temyiz yolları mümkündür.

KAYNAKÇA

Yeğengil, Rasih, “Tahkim”, (İstanbul: Cezaevi Matbaası), s. 7

Yılmazsoy, Ebru. 2020. “TAHKİM VE HAKEM SÖZLEŞMELERİ”. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 1 (41): 393

Bozkurt Yüksel, Prof. Dr. Armağan Ebru. “UNCITRAL Ve UNCITRAL Model Kanununa Genel Bir Bakış,” .Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 2 (4): 136

Aşit, Recep ve Yıldırım, Kamil. 2022. “ Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Kanun Yolunun Amacı”. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 28 (2): 870
5 Yıldırım, Fikret. 2016. “ Tahkimde İptal Davası ve İptal Davasının Amaçları Bakımından Bazı Değerlendirmeler”. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Dergisi 22 (3): 3006

Yılmaz, Gizem. 2021. “HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU KAPSAMINDA HAKEM KARARLARININ İPTALİ SEBEPLERİ VE HÂKİMİN KARARA MÜDAHALESİ”. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25 (2): 219

DİJİTAL REKLAM PAZARLARINDA NEGATİF EŞLEME FAALİYETLERİ VE REKABET HUKUKU ANALİZİ

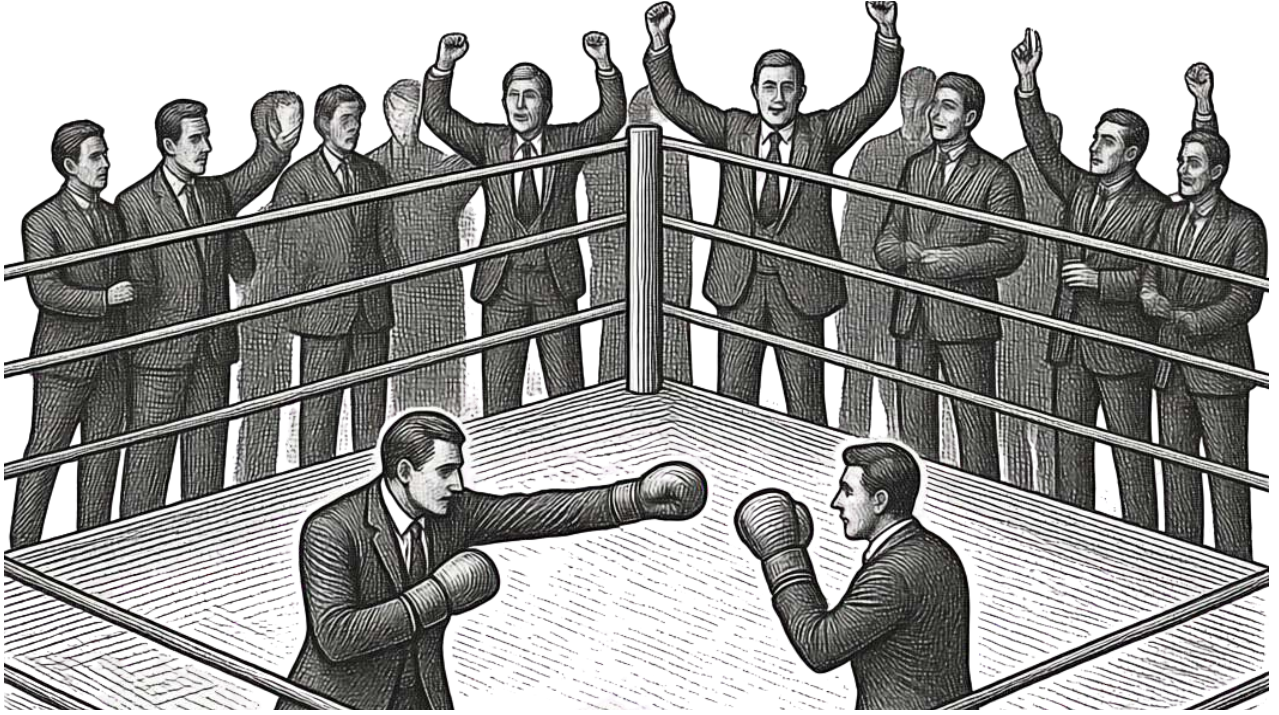
Nisan, 2026

Mustafa Doğan

@tuzehukukdergisi

1. GİRİŞ

Teşebbüslerin ticari stratejilerinde marka bilinirliğinin artırılması ve hedef kitleye etkin erişim sağlanması noktasında reklam faaliyetleri hayati bir işlev üstlenmektedir. Tarihsel süreçte geleneksel yöntemlerle yürütülen reklamcılık, son yıllarda internet tabanlı reklamcılık modelleri ekseninde yapısal bir dönüşüm geçirmiştir. İnternet reklamcılığı, özellikle hedef kitleye daha süratli, ölçülebilir ve kişiselleştirilmiş erişim imkânı sunmasıyla geleneksel mecralardan keskin bir şekilde ayrılmıştır. Rekabet hukuku otoritelerinin yerleşik içtihadında da bu farklılıklar dikkate alınarak, çevrim içi ve çevrim dışı (geleneksel) reklamcılık hizmetlerinin birbirinden ayrı pazarlar olarak kabul edildiği görülmektedir.

Çevrim içi reklamcılık pazarı, kendi içinde en yaygın tasnifle “arama bazlı reklamcılık” ve “arama bazlı olmayan reklamcılık” olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Çalışmanın odak noktasını oluşturan uygulamalar, kullanıcıların arama motorlarında gerçekleştirdikleri sorgularla eşleşen anahtar kelimeler üzerinden kurgulanan arama bazlı reklamcılık dinamikleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu mecra, teşebbüslerin görünürlük için kıyasıya yarıştığı stratejik bir alan olup, reklam verenler, sponsorlu bağlantıya yapılan her tıklama başına ücret ödeme ilkesiyle diledikleri anahtar kelimeleri seçme serbestisine sahiptir.

Bu serbesti, rekabet ortamında bir teşebbüsün, rakibinin tescilli marka adını anahtar kelime olarak seçebilmesine olanak tanımaktadır. Bu rekabet dinamiği karşısında, reklam verenler, reklam kampanyalarından hariç tutmak istedikleri belirli kelime veya kelime öbeklerini belirleme imkânı sunan “Negatif Eşleme” (*Negative Keyword Matching*) uygulamasına yönelmektedir. Esasen maliyet optimizasyonu ve alaka düzeyini artırma amacıyla geliştirilen bu teknik araç, rakipler arasında anlaşmaya konu olduğunda, bir pazar paylaşımı enstrümanına dönüşme riski taşıdığından rekabet hukuku ile fikri mülkiyet hukuku arasındaki dengeyi tehdit etmektedir.

Bu çalışma; negatif eşleme pratiklerinin teknik ve hukuki niteliğini ortaya koymayı, Rekabet Kurulu'nun *Arabam.com*, *Modanisa* gibi ulusal kararları ile ABD'deki *1-800 Contacts* gibi uluslararası içtihatları analiz etmeyi amaçlamaktadır. Nihayetinde, bu uygulamaların amaç bakımından ihlal teşkil edip etmediği, marka koruması kalkanının sınırlarını aşp aşmadığı ve tüketici refahı üzerindeki iktisadi etkileri incelenecektir.

2. ÇEVİRİM İÇİ REKLAMCILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Teşebbüslerin ticari stratejilerinde, marka bilinirliğinin artırılması ve hedef kitleye erişim sağlanması noktasında reklam faaliyetleri hayati bir işlev üstlenmektedir. Tarihsel süreçte teşebbüs bütçelerinde önemli bir kalem oluşturan reklamcılık, teknolojik gelişmelerle birlikte yapısal bir dönüşüm geçirmiştir. Televizyon, basılı medya ve sponsorluk gibi geleneksel yöntemlerin yanı sıra, son yıllarda internet tabanlı reklamcılık modelleri, hedef kitleye daha süratli ve ölçülebilir erişim imkânı sunmasıyla öne çıkmıştır. Öğreti ve uygulamada reklamcılık faaliyetleri, genel hatlarıyla çevrim içi ve çevrim dışı olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Çalışmanın odak noktasını oluşturan negatif eşleme uygulamalarının rekabet hukuku perspektifinden isabetli bir şekilde değerlendirilebilmesi ise öncelikle ilgili pazarın doğru tanımlanmasına bağlıdır. Bu bağlamda, çevrim içi ve çevrim dışı reklamcılık mecralarının birbirini ikame edip etmediği hususu, analizin temel dayanağını oluşturacağı için aşağıda öncelikle bu ayrım irdelenecektir.

2.1 İlgili Pazar Tanımı ve Çevrim İçi Reklamcılığın Sınıflandırılması

Rekabet Hukuku analizlerinde negatif eşleme uygulamalarının doğru değerlendirilebilmesi için öncelikle ilgili ürün pazarının sınırlarının net çizilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda rekabet otoritelerinin yerleşik içtihadı incelendiğinde, çevrim içi ve çevrim dışı (geleneksel) reklamcılık hizmetlerinin birbirinden ayrı pazarlar olarak kabul edildiği görülmektedir. Rekabet Kurulu'nun (Kurul) *Google Adwords* [1] kararı ile Avrupa Birliği Komisyonu'nun (Komisyon) *Google/DoubleClick* [2], *Viacom/Channel* [3] ve *Microsoft/Yahoo Search Business* [4] kararları bu yaklaşımın temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Otoriteler bu kararlarında; hedef kitleye erişim, raporlama imkânları ve fiyatlandırma mekanizmalarındaki yapısal farklılıklar nedeniyle iki reklam türünün birbirini ikame etmediği sonucuna varmıştır.

Söz konusu pazarların ayrışmasındaki temel iktisadi gerekçe, talep ikamesinin bulunmayışıdır. Geleneksel reklamcılıkta (TV, basılı yayın, sponsorluk vb.) genellikle tek seferlik ödeme ve geniş/belirsiz bir kitleye hitap söz konusuyken; çevrim içi reklamcılık, reklam verenlere maliyet etkinliği ve ölçülebilirlik açısından belirgin avantajlar sunmaktadır. Özellikle internet penetrasyonunun artması ve mobil cihazların yaygınlaşmasıyla birlikte çevrim içi reklamcılık; etkileşim bazlı ödeme modelleri (tıklama başına maliyet vb.), kampanya performansının anlık takibi ve kişiselleştirilmiş hedefleme yetenekleri sayesinde geleneksel yöntemlerden keskin bir şekilde ayrılmıştır. Reklam verenin bütçe optimizasyonu yapabilmesi ve reklamın geri dönüşünü (ROI) somut verilerle analiz edebilmesi, çevrim içi reklamcılığı geleneksel mecraların basit bir alternatifi olmaktan çıkarıp, kendine özgü dinamikleri olan ayrı bir pazar haline getirmiştir [5].

Çevrim içi reklamcılık pazarının kendi içindeki alt kırılımları ise öğreti ve uygulamada farklı parametrelere göre sınıflandırılmaktadır. Komisyon, *Google/DoubleClick* [6] kararında çevrim içi reklamları; seçim mekanizması [7] (arama bazlı, arama bazlı olmayan),

---

[1] 12.11.2020 tarih ve 20-49/675-295 sayılı karar.

[2] [https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4731_20080311_20682_en.pdf] Erişim Tarihi: 18.02.2023

[3] [https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m7288_20140909_20310_3881848_en.pdf] Erişim Tarihi: 18.02.2023

[4] [https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m5727_20100218_20310_261202_en.pdf] Erişim Tarihi: 18.02.2023

[5] Dr. Parul Deshwal, "Online Adversiting and its Impact on Consumer Behavior", Erişim Tarihi: 07.03.2023

[6] Case COMP/M.4731-Google/DoubleClick, C (2008), s.7.

[7] Reklamın bir kullanıcının ekranında görüntülenmek üzere seçilme şeklidir.

---

format (metin, grafik) ve dağıtım kanalına göre kategorize ederken; *Microsoft/Yahoo* [8] kararında bu kriterlere kullanılan cihaz ve fiyatlandırma mekanizmasını da eklemiştir. Uluslararası kuruluşların raporlarında [9] ise daha sadeleştirilmiş ayrımlar göze çarpmaktadır. OECD'nin "Dijital Reklamcılık Pazarındaki Rekabet" başlıklı raporunda pazar, "arama reklamcılığı" ve "görüntülü reklamcılık" olarak iki ana kategoride ele alınmış; ayrıca sosyal medya platformlarının yükselişiyle birlikte doğal reklamcılık ve etkileyici (influencer) pazarlaması gibi yeni türlerin ortaya çıktığına dikkat çekilmiştir. Benzer şekilde İngiltere Rekabet Otoritesi (CMA) de sektör araştırmasında [10] dijital reklamcılığı en geniş manada arama ve görüntülü reklamcılık olarak tasnif etmiştir.

Türk rekabet hukuku uygulamasında ise Kurul'un *Modanisa* [11] kararı yol göstericidir. Kurul söz konusu kararında çevrim içi reklamcılık hizmetlerini; "arama bazlı reklamcılık" ve "arama bazlı olmayan reklamcılık" olmak üzere iki temel alt kategoride incelemiştir. Negatif eşleme uygulamaları, doğası gereği arama motoru pazarlaması dinamikleriyle doğrudan ilişkili olduğundan, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Kurul'un bu ikili ayrımı esas alınarak arama bazlı reklamcılık ve arama bazlı olmayan reklamcılık hizmetlerinin teknik ve hukuki nitelikleri detaylandırılacaktır.

2.1.1 Arama Bazlı Olmayan Çevrim İçi Reklamcılık

Kullanıcıların internet siteleri, sosyal medya ve video platformlarındaki gezintileri sırasında karşılaştıkları arama bazlı olmayan reklamcılık; kullanıcı profili ve etkileşim verilerinin belirleyici olduğu bir türdür. Söz konusu reklam alanlarının pazarlanmasında, 'premium' alanlar için yayıncıların gerçekleştirdiği doğrudan satışların yanı sıra, aracı platformların devreye girdiği dolaylı satış yöntemleri kullanılmaktadır. Günümüzde ise bu süreç, envanterin yazılımsal yöntemlerle değerlendirildiği programatik satış ve doğru hedef kitleye anlık erişim sağlayan gerçek zamanlı ihale teknolojileri ekseninde şekillenmektedir.

2.1.2 Arama Bazlı Çevrim İçi Reklamcılık Hizmetleri

Arama bazlı çevrim içi reklamcılık, kullanıcıların arama motorlarında gerçekleştirdikleri sorgularla eşleşen anahtar kelimeler üzerinden kurgulanan ve arama sonuç sayfasında (SERP) gösterilen tanıtım faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu mecrada arama motorları, kullanıcıya sundukları arayüzde ikili bir yapı işletmektedir: alaka düzeyine göre algoritmik ve ücretsiz olarak sıralanan "organik sonuçlar" ile reklam verenlerin belirli anahtar kelimeler için katlandıkları maliyet karşılığında önceliklendirilen "sponsorlu sonuçlar". Genellikle sayfanın en görünür alanlarına konumlandırılan ve görsel etiketlerle ayrıştırılan bu ücretli bağlantılar, Google Ads gibi sistemler aracılığıyla yürütülen kelime ihalelerinin bir çıktısıdır. Organik sonuçlarda üst sıralarda yer almanın teknik zorluğu ve algoritma bağımlılığı, teşebbüsleri görünürlük kazanmak adına ücretli listelemelere yöneltmektedir [12]. Nitekim AB Komisyonu raporlarında [13] da teyit edildiği üzere, arama sonuçlarındaki konumun satış hacmi üzerindeki belirleyici etkisi, teşebbüslerin arama motoru optimizasyonu tekniklerini kullanmalarını ve anahtar kelime rekabetine girmelerini ticari bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu durum, arama motoru sonuç sayfasını teşebbüslerin görünürlük için kıyasıya yarıştığı stratejik bir rekabet alanına dönüştürmüştür.

---

[8] Case COMP/M.5727 – Microsoft/ Yahoo! Search Business, C (2010)

[9] [https://www.oecd.org/daf/competition/competition-in-digital-advertising-markets-2020.pdf], Erişim Tarihi: 07.03.2023 s.13,

[10] [https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5fa557668fa8f5788db46efc/final_report_digital_ALT_TEXT.pdf], s.211, Erişim Tarihi: 07.03.2023

[11] 25.11.2021 tarih ve 21-57/789-389 sayılı karar.

[12] Joined Cases C-236/08 to C-238/08, Google France, Hukuk Sözcüsü Poiares Maduro Görüşü Erişim Tarihi: 02.02.2023

[13] EU Commission Flash Eurobarometer 439 Report, "The Use Of Online Marketplaces And Search Engines by SMEs [https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/201624/fl_439_en_16137.pdf], s.4, Erişim Tarihi: 07.03.2023

Teşebbüsler, yeni müşteri çekebilmek, ürün veya hizmetlerini pazarlayabilmek ve marka bilinirliğini oluşturabilmek amacıyla arama bazlı reklamcılık mecrasını yoğun olarak kullanmaktadır. Bu sistem, tüketicilerin arama motorları üzerinden rakip ürün veya hizmet sağlayıcılarını keşfetmeleri ve fiyatları karşılaştırmaları için kritik bir kanal teşkil eder. Reklam verenler, sponsorlu bağlantıya yapılan her tıklama başına ücret ödeme (Cost Per Click- CPC) mekanizmasıyla diledikleri anahtar kelimeleri seçme serbestisine sahiptir. Aynı anahtar kelimeler üzerinde birden fazla teşebbüsün rekabet etmesi nedeniyle, arama motorları bu kelimeleri açık artırma mekanizmasıyla pazarlamaktadır. Bu çerçevede, teşebbüsler arama sonuç sayfasının sponsorlu bölümünde üstünlük elde edebilmek için ihaleye katılarak birbirlerine karşı teklif sunmaktadırlar [14].

Dijital reklam pazarının yapısı ve bu alandaki rekabet hukuku incelemelerinin büyük ölçüde Google Ads üzerindeki uygulamalara odaklanması nedeniyle, Google'ın arama bazlı reklamcılık faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin temelini oluşturan açık artırma sürecine odaklanmak yerinde olacaktır. Google Ads platformu, politikalarını dört temel ilkeye dayandırarak yürütmektedir; bu yasaklar arasında taklit ürünler, tehlikeli hizmetler, korsan yazılımlar ve uygunsuz içeriklerin tanıtımı yer almaktadır [15]. Bu yasakları aşmayan teşebbüsler, faaliyetlerine uygun anahtar kelimeleri seçerek bütçeleri doğrultusunda kampanyalarını açık artırma yöntemiyle yönetebilirler.

[14.] 25.11.2021 tarih ve 21-57/789-389 sayılı karar.

[15] [<https://support.google.com/adspolicy/answer/6008942>], Erişim Tarihi: 08.03.2023

Google Ads, her aramada hangi reklamların hangi sırada gösterileceğini belirlemek üzere dinamik bir açık artırma sistemi uygulamaktadır. Reklam sıralamasını (Ad Rank) etkileyen temel belirleyiciler beş ana faktör altında toplanmaktadır:

1. **Teklif (Bid):** Reklam verenin, reklama yapılan bir tıklama için ödemeye razı olduğu maksimum tutardır.
2. **Reklamın Kalitesi (Quality Score):** Reklam ile reklamın yönlendirdiği internet sitesinin, kullanıcı için ne kadar alakalı ve yararlı olduğuna dair Google Ads tarafından 1-10 ölçeğinde oluşturulan puandır. Bu puan; beklenen tıklama oranını, reklam alaka düzeyini ve açılış sayfası deneyimini içermektedir.
3. **Reklam Öğelerinin ve Diğer Reklam Biçimlerinin Etkisi:** Reklamın performansını etkilemesi beklenen, telefon numarası veya ek site bağlantıları gibi öğelerin kullanılmasıdır.
4. **Reklam Sıralaması ve Bağlamı:** Reklamın belirli bir konumda gösterilmesi için ulaşması gereken minimum kalite eşiği ile kullanıcının konumu, cihazı, arama zamanı gibi bağlamsal unsurların dikkate alındığı karmaşık bir değerlendirmedir.

Sistemin temel çalışma prensibini özetlemek gerekirse, Google Ads, açık artırmaya katılan teşebbüslerin reklam sıralamasını belirlemek üzere hem parasal teklifi hem de kalite puanını birlikte değerlendirmektedir. Ad Rank basitçe şu formülle gösterilmektedir:

Reklam Sıralaması (Ad Rank) = Teklif X Kalite Puanı

Bu formül gereği, ihaleyi kazanan reklam her zaman en yüksek teklifi veren olmamaktadır. Kalite puanı yüksek olan bir teşebbüs, rakibinden daha düşük bir teklif vermesine rağmen; daha iyi kullanıcı deneyimi ve alaka düzeyi sayesinde daha üst bir konum elde edebilir. Bu durum, arama bazlı reklamcılıkta yalnızca parasal güce dayalı bir rekabetin önüne geçmeyi hedefleyen, kaliteyi ve kullanıcı alakasını da teşvik eden bir dinamik yaratmaktadır. Zira, reklam sıralaması ve nihai tıklama başına maliyet üzerinde belirleyici olan Kalite Puanı bileşenini oluşturan en kritik faktörler; kullanıcıların reklam öğelerine tıklama oranı, reklamın sorgu ile alaka düzeyi ve açılış sayfasındaki kullanıcı deneyimidir

Reklamın etkinliği ve kullanıcılar tarafından faydalı bulunup bulunmadığı, reklamın aldığı tıklama sayısının gösterim sayısına oranıyla belirlenen Tıklama Oranı (*Click Through Rate- CTR*) ile ölçülür. TR, reklam veren tarafından belirlenen anahtar kelimelerin kullanıcı nezdindeki alaka düzeyini ortaya koyması açısından büyük önem arz eder. Tıklama Oranı ile değerlendirilen bir diğer performans göstergesi ise Hemen Çıkma Oranı (*Bounce Rate*)'dır. Hemen çıkma oranı, kullanıcının reklama tıklayarak internet sitesine ulaştıktan sonra yalnızca bir sayfa görmesiyle sonuçlanan oturumların yüzdesidir. Bu iki metrik (*CTR ve Hemen Çıkma Oranı*) birlikte, reklamına tıklayan kullanıcının ilgili internet sitesinde görmeyi beklediği içeriği bulup bulmadığına dair somut bir geri bildirim sunar [16].

Özetle, Google Ads mekanizmasında, reklam sıralaması oluşturulurken yalnızca teklif fiyatı değil, Kalite Puanı da esas alınmaktadır. Reklamın alaka düzeyi, kullanıcı deneyimi ve dolayısıyla yüksek CTR ile düşük Hemen Çıkma Oranına sahip olması, teşebbüsün hem ödeyeceği maliyeti düşürmekte hem de sonuç sayfasındaki rekabetçi konumunu güçlendirmektedir.

2.2 Arama Bazlı Reklamcılıkta Anahtar Kelime Eşleme Türleri

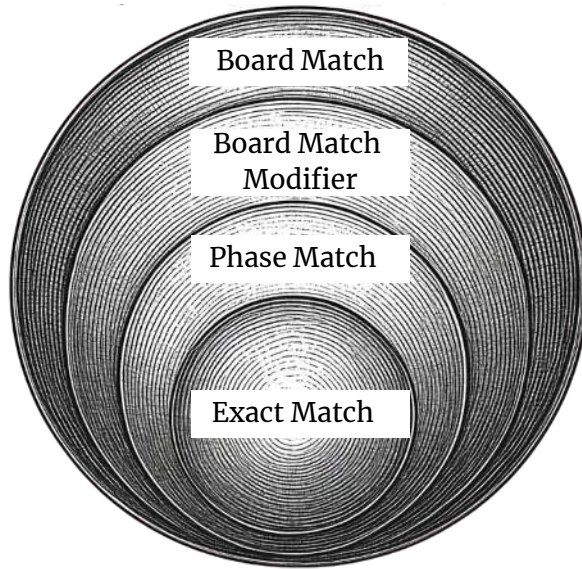
Teşebbüsler, arama bazlı reklam kampanyaları oluştururken, reklamlarının hangi kullanıcı sorgularında tetikleneceğini belirlemek üzere anahtar kelimeler seçmektedirler. Bu kelimeler faaliyet gösterilen sektöre göre jenerik kelimelerden oluşabileceği gibi, rakibe veya kendilerine ait tescilli marka kelimelerinden de oluşabilmektedir [17]. Reklam veren, anahtar kelime eşleme türleri (*match types*) vasıtasıyla, seçtiği anahtar kelimelerin, kullanıcı sorguları ile ne kadar yakından eşleşmesi gerektiğini belirler. Google Ads tarafından sunulan eşleme türleri; geniş (*broad*) eşleme, sıralı (*phrase*) eşleme ve tam (*exact*) eşleme olmak üzere üç temel kategoriye ayrılmıştır.

2.2.1 Temel Eşleme Türleri ve Kısıtlama Düzeyleri

Reklamın gösterileceği kapsamı belirleyen bu temel eşleme türleri, kısıtlamanın azdan çoğa doğru bir spektrumunu oluşturur:

- **Geniş Eşleme (Broad Match):** Eşleme türleri arasında en geniş ölçeği sunan bu yöntem, kullanıcının sorgusunun tam metninden ziyade anlamına odaklanmaktadır. Arama motoru, sorgunun anahtar kelimenin çoğul hallerini, eş anlamlılarını veya benzer kelime öbeklerini içermesi durumunda dahi reklamı tetikler. Bu geniş kapsam, reklam verenin trafiğinin daralmasını engelleyerek hatalı varyasyonlarla yapılan aramalarda da reklamın görüntülenmesini sağlar [18].
- **Sıralı Eşleme (Phrase Match):** Bu eşleme türünde, reklamın görüntülenebilmesi için sorgunun anahtar kelime öbeğini tam olarak içermesi şarttır; ancak ilgili anahtar kelime öbeğinin öncesine veya sonrasına kelime eklenmesine izin verilmektedir [19]
- **Tam Eşleme (Exact Match):** Eşleme türleri bakımından en kısıtlayıcı ve en spesifik olanıdır. Reklamlar, kullanıcılar tarafından anahtar kelime(ler) ile aynı sırada ve/veya anahtar kelime (ler)e en yakın varyasyonlarda yapılan sorgularda görüntülenmektedir [20]. Tam eşleme, reklam verenin hedef kitlesi üzerinde büyük ölçüde kontrol sağlamasına, reklamcılık faaliyetlerinin daha hedefli hale getirilmesine ve böylece tıklama oranında (CTR) bir artış yaşanmasına neden olabilmektedir.

Keyword Match Types

---

[17] [<https://support.google.com/google-ads/answer/6332958?hl=tr>] Erişim Tarihi: 08.03.2023

[18] FTC Case No.18-3848, s.5.

[19] FTC Case No.18-3848, s.9-10.

[20] 25.11.2021 tarih ve 21-57/789-389 sayılı karar.

2.2.2 Negatif Eşleme Kavramı ve İşleyişi

Negatif Eşleme (*Negative Keyword Matching*), reklam verenin, reklam kampanyalarından hariç tutmak istediği belirli kelime veya kelime öbeklerini belirlemesidir. Bu uygulama, reklam verenlere, reklamlarının seçecekleri belirli anahtar kelimeleri içeren alakasız sorgular sonucunda görüntülenmemesini sağlama imkânı sunar [21]. Bu sayede, gereksiz tıklamalardan kaynaklanan maliyetler engellenerek reklam bütçesi daha verimli kullanılabilir. Negatif kelimeler de temel eşleme türlerine göre (geniş, sıralı ve tam) belirlenebilmektedir:

- **Negatif Geniş Eşleme:** Belirlenen negatif anahtar kelimeleri farklı bir sırada içeren aramalarda dahi reklamın görüntülenmesi engellenmektedir. Ancak kelime öbeğindeki kelimelerden yalnızca birini/bazılarını içeren sorgularda, ilgili reklam yine de görüntülenebilmektedir [22].
- **Negatif Sıralı Eşleme:** Reklam verenin reklamları, negatif anahtar kelime öbeğini aynı sırayla içeren aramalarda (ek kelimeler olsa dahi) görüntülenmeyecektir. Örneğin, ‘koşu ayakkabıları’ kelime öbeği negatif sıralı eşleme olarak belirlendiğinde, ‘mavi koşu ayakkabıları’ sorgusunda reklam gösterimi engellenir, ancak ‘ayakkabılar koşu’ gibi farklı kelime dizilimi içeren sorgularda reklam görüntülenmeye devam edebilir.
- **Negatif Tam Eşleme:** Negatif eşleme türleri içinde reklamın görüntülenmesi bakımından en az sınırlama getirendir. Reklam, sadece negatif anahtar kelime(ler) ile birebir aynı sorgu yapıldığında görüntülenmemektedir. Kullanıcılar tarafından yapılan aramalarda, tam eşleme ile negatifleme kelimeler ile başka kelimeler bulunuyorsa veya kelime dizilimi değişirse reklamın görüntülenmesi mümkündür.

Anahtar kelime eşleme türlerinin, özellikle rakip markaların anahtar kelime olarak kullanıldığı durumlarda, rekabeti kısıtlayıcı etkileri hukuki değerlendirmelerin ana eksenini oluşturmaktadır. CMA tarafından yapılan sektör araştırmasında [23], reklam kısıtlama anlaşmalarının olası olumsuz etkileri arasında rakiplerin görünürlüğünü azaltması ve nihai tüketicinin tercih özgürlüğünü daraltması sayılmıştır. Diğer yandan, olumlu etkileri olarak ise bedavacılık (*free-riding*) riskini azaltması, tüketicinin kafa karışıklığının önlenmesi ve reklam maliyeti avantajının sağlanması gibi hususlara dikkat çekilmiştir.

Chicago Üniversitesi’nin rakipler arasında anahtar kelime reklamcılığının önemine dair yaptığı araştırmada [24] ise, bu tür reklamcılığın rekabeti artıran ve pazara girişi kolaylaştıran bir yöntem olduğu ifade edilmiştir. İlgili araştırmada, rakipler arası anahtar kelime reklamcılığının, tüketicileri diğer rekabetçi alternatifler hakkında bilgilendirmeye yardımcı olduğu ve farklı ürün tekliflerini karşılaştırmalarına olanak sağladığı belirtilmiştir. Literatürde, bu bilgilendirici ve karşılaştırmalı reklamları kısıtlamanın, mevcut veya yeni ürünleri karşılaştırma referansını ortadan kaldırarak tüketici faydasında önemli düşüşlere neden olabileceği görüşü ağırlık kazanmaktadır.

3. GOOGLE REKLAMLARINDA NEGATİF EŞLEME UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖNEMLİ KARARLAR

3.1 Arabam.com, Vava Cars, Letgo ve Araba Sepeti Kararları

Çevrim içi platformlar üzerinden ikinci el binek araç alım satımında faaliyet gösteren Arabam Com İnternet ve Bilgi Hizmetleri AŞ (ARABAM.COM) [25], Vava Cars Turkey Otomotiv AŞ

---

[21] <https://support.google.com/google-ads/answer/7302703?hl=tr> Erişim Tarihi: 12.12.2022

[22] CMA. (2017) “Digital Comparison Tools Market Study Paper E: Competitive Landscape and Effectiveness of Competition”

[23] Elisa V. Mariscal, David S. Evans, (2012), The Role of Keyword Advertising in Competition Among Rival Brands, The University of Chicago

[24] David S. Evans, Elise V. Mariscal, (2012), “The Role of Keyword Advertising in Competition among Rival Brands”

[25] 20.07.2023 tarih ve 23-32/630-212 sayılı Kurul kararı

(VAVA CARS), Letgo Mobil İnternet Servisleri ve Ticaret AŞ [26] (LETGO OTOPLUS) ve Araba Sepeti Otomotiv Bilişim Danışmanlık Hizmetleri Sanayi ve Ticaret AŞ [27] (ARABA SEPETİ) arasında; Google arama motoru reklamlarında (Google Ads) birbirlerinin marka adlarını geniş, sıralı ve tam eşleme türlerinde “negatif anahtar kelime” listelerine ekleyecekleri hususunda centilmenlik anlaşmaları yaptıkları ve bu suretle rakiplerin reklamlarının kendi marka aramalarında çıkmasını karşılıklı olarak engelledikleri tespit edilmiştir. Söz konusu eylemlerin 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesini ihlal edip etmediği hususu soruşturmanın konusunu oluşturmuştur.

Kurul tarafından yapılan değerlendirmede; Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) kapsamında marka sahibine sağlanan korumanın, markanın üçüncü kişilerce haksız kullanımını engelleme hakkı verdiği, ancak negatif eşleme uygulamasının bu korumanın sınırlarını aştığı belirtilmiştir. Negatif eşleme anlaşmalarının, Google algoritmasının çalışma prensibine müdahale ederek, tüketicilerin marka adının yanında “araç”, “ikinci el”, “satış”, “fiyat” gibi jenerik kelimelerle yaptıkları aramalarda dahi rakip firmaların reklamlarının görüntülenmesini engellediği; bu durumun reklam alanının paylaşılması niteliğinde olduğu, arama bazlı reklamcılık pazarındaki reklam çeşitliliğini azalttığı, tüketicilerin fiyat ve hizmet karşılaştırması yapma imkânını kısıtladığı ve rakipler arasındaki rekabeti ortadan kaldırdığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak; söz konusu Google metin reklamlarına dönük negatifleme anlaşmalarının marka korumasının ötesine geçerek rekabeti sınırlayıcı bir etki doğurduğu ve 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesini ihlal ettiği kanaatine varılmıştır. İlgili teşebbüslerin (Letgo, Araba Sepeti ve Arabam.com) ihlalin varlığını ve kapsamını kabul ederek uzlaşma metinleri sundukları; Kurul tarafından bu taleplerin kabul edilerek soruşturmanın, taraflara idari para cezası verilmesi ve bu cezalarda uzlaşma usulü gereği indirim uygulanması suretiyle sonlandırıldığı görülmektedir.

3.2 Modanisa-Sefamerve Kararı

Modanisa Elektronik Mağazacılık ve Ticaret AŞ (MODANİSA) ile EST Marjinal Medikal Tanıtım ve İletişim San. ve Tic. Ltd. Şti. (SEFAMERVE) arasında akdedilen “Sulh Sözleşmesi”, negatif eşleme uygulamalarının rekabet hukuku ve marka hukuku kesişimindeki sınırlarını belirleyen bir diğer önemli başvurudur. Taraflar, söz konusu sözleşme ile birbirlerine ait tescilli markaları “Modanisa”, “Sefamerve” ve bunların türevlerini “Nisa”, “sefa”, “sefa merve”; tüm arama motorlarında (Google, Bing, Yahoo vb.) ve sosyal medya platformlarında (Facebook, Instagram vb.) geniş ve sıralı eşleme türlerinde negatif anahtar kelime olarak eklemeyi taahhüt etmişlerdir. Ayrıca birbirlerinin markalarını reklam metinlerinde, yönlendirici kodlarda (metatag) ve anahtar kelime hedeflemelerinde kullanmama yükümlülüğü getiren bu anlaşma için Kurul’dan menfi tespit veya muafiyet talebinde bulunulmuştur.

Kurul, yaptığı değerlendirmede [28] CMA raporlarına [29] da atıfta bulunarak dar kapsamlı ve geniş kapsamlı kısıtlama ayırımına gitmiştir. Buna göre; yalnızca tescilli marka ibarelerine yönelik hedeflememe (non-bidding) yükümlülüğünün SMK ile sağlanan koruma ile eş değer olduğu ve amaçlanan faydayı sağlamak için en az kısıtlayıcı yöntem sayılabileceği belirtilmiştir. Ancak tarafların başvurusuna konu olan negatif eşleme yükümlülüğü, geniş kapsamlı marka reklamı vermeme anlaşması niteliğinde görülmüştür. Kurul, bu tür bir negatif eşlemenin tüketici seçeneklerini azalttığı, markalar arası karşılaştırma imkânını ortadan kaldırdığı ve dolayısıyla tüketici refahına aykırı olduğu sonucuna varmıştır.

---

[26] 20.07.2023 tarih ve 23-32/629-211 sayılı Kurul kararı

[27] 13.07.2023 tarihli ve 23-31/589-199 sayılı Kurul kararı

[28] 25.11.2021 tarihli ve 21-57/789-389 sayılı Kurul kararı

[29] CMA. (2017) “Digital Comparison Tools Market Study Paper E: Competitive Landscape and Effectiveness of Competition”

Sonuç olarak Kurul; söz konusu Sulh Sözleşmesi'nin rekabeti kısıtlayıcı hükümleri nedeniyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında olduğuna ve bu nedenle menfi tespit belgesi verilemeyeceğine hükmetmiştir. Bununla birlikte Kurul, anlaşmanın marka korumasını aşan kısıtlayıcı unsurlarının temizlenmesi koşuluyla işleme izin vermiştir. Bu çerçevede; marka olarak tescil edilmemiş kelimelerin hedeflenmemesi ve negatif anahtar kelime listesine ekleme yükümlülüğünün sözleşmeden çıkarılması şartıyla, taraflara bireysel muafiyet tanınmıştır.

3.3 Federal Ticaret Komisyonu ve Temyiz Mahkemesi: 1-800 Contacts Kararı

Konuyla ilgili uluslararası literatürdeki en kapsamlı tartışmalardan biri, ABD'de Federal Ticaret Komisyonu (FTC) ile Temyiz Mahkemesi'ni karşı karşıya getiren 1-800 Contacts kararıdır [30]. ABD'nin en büyük çevrim içi kontakt lens perakendecisi olan ve pazarın yaklaşık yüzde ellisine hâkim bulunan 1-800 Contacts; arama bazlı reklamcılık pazarında rakiplerinin kendi ticari markalarını hedeflemesini engellemek amacıyla agresif bir strateji izlemiştir. Teşebbüs, rakiplerine marka ihlali iddiasıyla ihtarnameler göndermiş ve dava tehdidiyle onları uzlaşmaya zorlamıştır. Akdedilen bu uzlaşma anlaşmaları ile 14 rakip firma (pazarın yaklaşık %80'ini temsil eden bir blok), birbirlerinin marka adlarını, türevlerini ve URL'lerini arama reklamlarında hedeflememeyi ve daha da önemlisi bu terimleri negatif anahtar kelime listelerine eklemeyi kabul etmiştir.

FTC, söz konusu anlaşmaları 4054 sayılı Kanun'un ABD hukukundaki karşılığı olan FTC Yasası'nın 5. Bölümü kapsamında "ticareti makul olmayan şekilde kısıtlayan" eylemler olarak değerlendirmiştir. Komisyon'a göre, negatif eşleme yükümlülüğü nedeniyle bir tüketici "1-800 Contacts 'tan daha ucuz rakipler" şeklinde spesifik bir arama yapsa dahi, rakip reklamların gösterimi engellenmektedir. FTC, marka hukukunun yalnızca tüketicinin "kafa karışıklığını" önlemeyi amaçladığını; oysa bu anlaşmaların, reklam içeriğinin kafa karıştırıcı olup olmadığına bakılmaksızın mutlak bir yasak getirdiğini vurgulamıştır. Bu durumun açık artırma fiyatlarını çarpıttığı, arama motoru kalitesini düşürdüğü ve tüketicilerin fiyat rekabetinden faydalanmasını engellediği gerekçesiyle marka korumasının sınırlarının aşıldığına hükmedilmiştir.

Ancak yargı aşamasında Temyiz Mahkemesi (United States Court of Appeals), FTC'nin yaklaşımından farklılaşan kritik bir tespiti imza atacak nitelikte bir karar vermiştir [31]. Mahkeme, marka uzlaşma anlaşmalarının rekabet incelemesinden muaf olmadığını kabul etmekle birlikte; 1-800 Contacts'ın marka çıkarını koruma çabasının "doğası gereği şüpheli" (inherently suspect) olarak nitelendirilmesine karşı çıkmıştır. Mahkeme, teşebbüslerin markalarını koruma konusundaki hassasiyetlerinin ve bu yolla ulaşılan uzlaşmaların rekabetçi düşünceye aykırı olmadığını; aksine marka korumasının da kendine özgü rekabet artırıcı etkileri (pro-competitive justification) olabileceğini belirtmiştir. Temyiz Mahkemesi'ne göre FTC, anlaşmaların rekabet üzerindeki olası olumlu etkilerini ve marka koruması savunmasını doğası gereği şüpheli kategorisi üzerinden peşinen mahkûm ederek eksik bir değerlendirme yapmıştır. Bu karar, negatif eşleme anlaşmalarının otomatik bir ihlalden ziyade, somut olayın şartlarına göre daha hassas bir etki analizine (Rule of Reason) tabi tutulması gerektiğini ortaya koyması bakımından emsal niteliğindedir.

3.2 Avrupa Komisyonu- Guess Kararı: Dikey İlişkilerde Reklam Kısıtlamaları

Çevrim içi reklamcılık kısıtlamalarının dikey anlaşmalar boyutundaki en çarpıcı örneği, Avrupa Komisyonu'nun *Guess* kararıdır [32]. Komisyon, ilgili kararında *Guess Europe*'un, seçici dağıtım sistemine dahil olan yetkili distribütörlerine yönelik Google Ads kısıtlamalarını mercek altına almıştır. İncelemede; *Guess Europe*'un dağıtım sözleşmelerinde açıkça yer almamasına rağmen, yetkili distribütörlerin "*Guess*" marka adlarını anahtar kelime olarak kullanarak reklam vermelerini fiili ve sistematik bir şekilde yasakladığı tespit edilmiştir.

Guess, bu uygulamasını marka koruması argümanına dayandırmışsa da Komisyon, yerleşik AB içtihadına atıfla bu savunmayı reddetmiştir. Komisyon'a göre, marka sahibinin üçüncü tarafların reklam vermesini engelleyebilmesi için; ortalama bir internet kullanıcısının, reklamın kaynağı konusunda (marka sahibi mi yoksa onunla ekonomik bağı olan bir teşebbüs mü olduğu noktasında) kafa karışıklığı yaşaması gerekmektedir. Oysa somut olayda, reklamı verenler halihazırda orijinal ürün satan yetkili distribütörlerdir. Dolayısıyla, tüketicilerin ürünün menşei veya niteliği hakkında yanılgıya düşmesi söz konusu olmadığından, marka hakkına dayalı savunma, yetkili satıcıların çevrim içi görünürlüğünü engellemek için meşru bir gerekçe olarak kabul edilmemiştir.

Komisyon, yasağın arkasındaki temel motivasyonun "marka imajını korumak" değil; *Guess*'in kendi çevrim içi satış kanalı üzerindeki rekabetçi baskıyı azaltmak ve reklam maliyetlerinin (Tıklama Başına Maliyet- CPC) artmasını engellemek olduğunu ortaya koymuştur. Distribütörlerin marka adıyla reklam vermesinin engellenmesi, tüketicilerin distribütörlere ulaşmasını zorlaştırarak ürünlerin bulunabilirliğini (findability) kısıtlamıştır. Bu durumun, *Guess Europe*'a kendi distribütörleri karşısında haksız bir avantaj sağladığı ve marka içi rekabeti (intra-brand competition) ortadan kaldırdığı sonucuna varılmıştır. Nihayetinde Komisyon, söz konusu kısıtlamayı ABİDA'nın (TFEU) 101. maddesi kapsamında rekabeti kısıtlama amacına sahip (restriction by object) bir ihlal olarak değerlendirmiştir.

4. Marka Adının İnternet Üzerinde Kullanımı: Fikri Mülkiyet Hakları ile Rekabet Hukuku Arasındaki Denge

Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK), marka tescilinden doğan hakların kapsamını ve istisnalarını belirleyerek marka sahibine münhasır yetkiler tanımaktadır. SMK'nın 7. maddesi uyarınca marka sahibi; tescilli markası ile aynı veya benzer işaretlerin izinsiz kullanımını, karıştırılma ihtimali yaratan durumları ve markanın itibarından haksız yararlanılmasını engelleme hakkına

---

[31] 1-800 Contacts, Inc. v. Federal Trade Commission, 18 F.4th 1083 (2d Cir. 2021)

[32] *Guess vs. EU Commission/Case AT.40428*.

---

sahiptir. Özellikle SMK m. 7/3-(d) hükmü, markanın internet ortamındaki ticari kullanımını özel olarak düzenlemekte; işaretin haklı bir sebep olmaksızın alan adı, yönlendirici kod, anahtar sözcük gibi biçimlerde kullanılmasını yasaklama yetkisini marka sahibine vermektedir.

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) içtihatları [33] da benzer bir yaklaşımla, bilgisayar teknolojisi ve internet reklamcılığının gelişimiyle ortaya çıkan yeni kullanım biçimlerinin marka hukuku kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmektedir. Ancak öğreti ve uygulamada asıl tartışma konusu, bu korumanın sınırlarının nerede bittiği ve rekabet hukuku ihlallerinin nerede başladığıdır.

Genel kabul gören denge yaklaşımı, marka sahiplerinin haklarını SMK'nın çizdiği sınırlar dâhilinde kullanmaları gerektiğini savunur. Buna göre; marka hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkları çözmeye yönelik uzlaşma sözleşmeleri, yalnızca markanın ayırt edicilik ve menşei belirtme işlevini koruduğu sürece rekabet hukuku açısından sorun teşkil etmez. Ancak marka hakkının kapsamının, geleneksel işlevini aşacak şekilde genişletilmesi ve anahtar kelime reklamcılığında rekabeti kısıtlayıcı bir araca dönüştürülmesi (örneğin negatif eşleme ile meşru rekabetin engellenmesi), rekabet hukukunun müdahalesini gerekli kılar. Başka bir deyişle, marka koruması adı altında yapılan eylemler SMK'nın tanıdığı yetkinin dışına çıkarak pazara giriş engeli yaratıyorsa, rekabet ihlali riski doğmaktadır.

Yargı kararları da bu hassas dengeyi somut olay bazında incelemektedir. Örneğin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin (E. 2021/3771, K. 2022/7878) onadığı bir kararda; davalının Google Ads hesabında davacıya ait "pratik depo" ibaresini kullanmadığı, aksine bu ibareyi aramaya kapattığı (*negatiflediği*) tespiti üzerine marka ihlali ve haksız rekabet iddiası reddedilmiştir. Benzer şekilde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Hukuk Dairesi (E. 2018/3598, K. 2018/2654) kararında; davalının, davacının markasını reklam hedeflemesinde kullanmadığını, bilakis negatif anahtar kelime listesine eklediğini ispatlaması üzerine, aleyhine verilen ihtiyati tedbir kararının kaldırılması hukuka uygun bulunmuştur.

Tüm bu kararların hülasası, negatif eşlemenin marka ihlali davasında bir savunma argümanı olarak kullanılabileceğini gösterse de rekabet hukuku perspektifinden bakıldığında, rakiplerin bu negatiflemeyi aralarında anlaşılarak ve sistematik bir pazar paylaşım aracı olarak kullanmaları (yukarıda incelenen Arabam.com/Letgo örneğindeki gibi) koruma kalkanından çıkıp ihlal alanına girmektedir.

5. NEGATİF EŞLEME ANLAŞMALARININ REKABETİ KISITLAYICI ETKİLERİ VE HUKUKİ SINIRLARI

Yukarıda detaylandırılan ulusal ve uluslararası içtihatlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; dijital reklamcılık pazarında giderek yaygınlaşan negatif eşleme pratiklerinin, basit birer teknik optimizasyon aracı olmanın ötesine geçerek, rekabet hukukunun en temel yasaklarını ihlal etme potansiyeli taşıdığı görülmektedir. Bu bölümde, söz konusu uygulamaların hukuki niteliği, marka koruması savunmasının geçerliliği ve tüketici refahı üzerindeki iktisadi etkileri analiz edilecektir.

5.1 İhlalin Hukuki Niteliği: Amaç Bakımından Kısıtlama ve Pazar Paylaşımı

Rekabet hukuku doktrininde, rakipler arasında gerçekleşen anlaşmaların değerlendirilmesinde *amaç* ve *etki* ayrımı temel bir kıstastır. İncelenen *Arabam.com* ve *1-800 Contacts* örneklerinde görüldüğü üzere; rakip teşebbüslerin karşılıklı olarak birbirlerinin marka adlarını,

---

[33] Joined Cases C-236/08, Google France

---

hatta bunlarla ilişkili jenerik kelimeleri negatif anahtar kelime listelerine ekleme konusunda anlaşmaları, hukuki niteliği itibarıyla bir tür “Pazar” veya “müşteri paylaşımı” gibi sonuç doğurması olasıdır.

Rekabet Kurulu ve Avrupa Komisyonu'nun yerleşik yaklaşımı incelendiğinde, rakipler arasında akdedilen negatif eşleme anlaşmaları; arama motoru ihalelerindeki fiyat rekabetini doğrudan ortadan kaldırması ve tüketicinin alternatiflere erişimini yapay olarak engellemesi sebebiyle, kural olarak amaç bakımından (restriction by object) rekabeti kısıtlayıcı olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Ancak, bu tür uygulamaların rekabet hukuku literatüründeki kesin kartel tanımına uyup uymadığına ve otomatik olarak açık ve ağır ihlal (hardcore restriction) teşkil edip etmeyeceğine dair tartışmalar sürmektedir.

Nitekim Kurul'un *Arabam.com*, *Araba Sepeti* ve *Letgo* kararlarına bakıldığında, soruşturmanın açılmasının ardından teşebbüslerin sunduğu taahhüt başvuru taleplerinin reddedildiği görülmektedir. Taahhüt müessesesinin, açık ve ağır ihlal teşkil eden uygulamalar (fiyat tespiti, pazar/müşteri paylaşımı gibi) için uygulanmayacağına dair yerleşik ilke göz önüne alındığında, Kurul'un bu reddi, negatif eşleme anlaşmalarını açık ve ağır ihlal kategorisine değerlendirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Bununla birlikte kanaatimce negatif eşleme uygulamalarını doğası gereği otomatik olarak kartel teşkil edecek nitelikte görmek hatalı olacaktır. Uygulamanın şekli benzerliğinden dolayı doğrudan pazar paylaşımına sebep olacağını kabul etmek, rekabet hukukunun gerektirdiği analitik derinlikten uzaklaşılmasına neden olabilir.

Zira hem Kurul'un adı geçen kararlarında, negatif eşleme uygulaması esnasında meydana gelen reklamların görüntülenme, tıklanma sayıları, hemen çıkma oranları gibi metriklerin kelime bazlı olarak değerlendirildiği ve somut bir etki analizi (*Rule of Reason*) ortaya konulduğu gözlemlenmektedir.

Aynı doğrultuda, ABD'de İkinci Daire Temyiz Mahkemesi, FTC'nin verdiği *1-800 Contacts* kararını değerlendirirken, negatif eşleme uygulamalarının doğası gereği şüpheli (inherently suspect) olduğu iddiasının kabul edilemeyeceğini net bir şekilde ortaya koymuştur. Mahkeme, teşebbüslerin bu tür uygulamalardan rekabete pozitif katkıları olabilecek (Pro-Competitive) sonuçlar doğurabileceği hususunun göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.

Tüm bu yaklaşımlardan hareketle; rekabet hukuku açısından negatif eşleme uygulamasına özel bir dikkatle yaklaşılması elzemdir. Uygulamanın rekabet yanlısı (marka koruması, bedavacılığı önleme) ve rekabete aykırı (fiyat rekabetini kısıtlama, pazar paylaşımı) sonuçlarının daima birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir ihlal gündeme gelecekse, bunun hangi zarar teorisi (harm theory) bakımından, ne şekilde rekabeti ihlal ettiği, somut verilerle ve her yönüyle ortaya konulmalıdır. Bu, Temyiz Mahkemesi'nin vurguladığı gibi, otomatik bir yasak yerine dengeli bir Rule of Reason analizini zorunlu kılmaktadır.

5.2 Marka Koruması Savunmasının Sınırları

Teşebbüslerin negatif eşleme anlaşmalarını savunurken en sık başvurdukları argüman SMK ve eşdeğer mevzuatlardan kaynaklanan marka koruması yetkisidir. Ancak rekabet hukuku analizi, fikri mülkiyet haklarının sağladığı korumanın mutlak olmadığını ve rekabeti kısıtlayıcı anlaşmalar için bir kalkan olarak kullanılamayacağını ortaya koymaktadır.

Marka hukukunun temel işlevi, tüketicinin ürünün menşei konusunda yanılgıya düşmesini engellemektir. Ancak negatif eşleme anlaşmaları, reklamın içeriğine veya tüketicide kafa karışıklığı yaratıp yaratmadığına bakmaksızın, kategorik bir yasaklama getirmektedir. Bir tüketicinin arama motorunda belirli bir markayı aratması, o tüketicinin sadece o markayı satın almaya karar verdiği anlamına gelmemektedir; tüketici, ilgili markayı bir referans noktası olarak alıp alternatifleri (daha ucuz veya daha kaliteli ürünleri) görmek isteyebilir. Bu noktada, markanın anahtar kelime olarak kullanılması, tüketicilere bu alternatifleri sunan meşru bir rekabet aracıdır. Dolayısıyla, rakiplerin aralarında anlaşarak bu olasılığı tamamen ortadan kaldırmaları, SMK'nın tanıdığı "karıştırılma ihtimalini önleme" hakkının ötesine geçerek, markayı rekabetten yalıtılmış bir tekel alanına dönüştürmektedir. Özellikle *Modanisa* kararında vurgulandığı üzere, negatif eşlemenin sadece marka adını değil, jenerik kelimeleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi, eylemin marka korumasından ziyade rekabetten kaçınma motivasyonu ile yapıldığını açıkça göstermektedir.

5.3 İktisadi Etkiler ve Tüketici Refahı

Negatif eşleme anlaşmalarının en somut zararı, iktisadi etkinlik ve tüketici refahı üzerinde görülmektedir. Çevrim içi reklamcılık arama maliyetlerini düşürerek piyasa şeffaflığını artıran bir mekanizmadır. Ancak negatif eşleme anlaşmaları, tüketicinin tek bir sorgu ile rakipleri görme ve fiyat karşılaştırması yapma imkânını elinden almaktadır. Tüketici, alternatiflere ulaşmak için daha fazla sorgu yapmak ve zaman harcamak zorunda bırakılmakta, bu da arama maliyetlerini artırmaktadır.

Ayrıca, arama motorlarının çalışma prensibi olan açık artırma mekanizması da bu anlaşmalarla sekteye uğramaktadır. Rakiplerin birbirlerinin kelimelerine teklif vermemesi (non-bidding), ihaleye katılan oyuncu sayısını azaltmakta ve reklam maliyetlerini suni olarak düşürmektedir. İlk bakışta teşebbüslerin maliyet avantajı sağlaması olumlu gibi görünse de bu durum arama motorunun en alakalı reklamı gösterme yeteneğini bozmakta ve inovasyon motivasyonunu düşürmektedir. Sonuç olarak, daha az çeşitlilik, daha düşük piyasa şeffaflığı ve potansiyel olarak daha yüksek perakende fiyatları ile karşı karşıya kalan nihai tüketici zarar görmektedir.

5.4 Tek Taraflı Davranış ile Anlaşma Arasındaki Ayrım

Son olarak, hukuki değerlendirmede hayati öneme sahip olan husus, eylemin tek taraflı mı yoksa anlaşmalı mı olduğu ayrımıdır. Bir teşebbüsün, kendi ticari stratejisi gereği rakip markalara reklam vermemeyi veya tek taraflı negatif eşleme stratejisini seçmesi rekabet hukuku açısından kural olarak sorun teşkil etmez. Hatta bu durum marka ihlali davalarında bir iyi niyet

---

---

göstergesi olarak dahi kabul edilebilir. Ancak rekabet hukukunun kırmızı çizgisi, bu davranışın rakiplerle bir mutabakat (*centilmenlik anlaşması, yazılı sözleşme veya uyumlu eylem*) çerçevesinde yapılmasıdır. *Arabam.com/Letgo/Araba Sepeti* soruşturmasında tespit edildiği gibi, tarafların birbirlerini denetledikleri, uyarı mekanizmaları kurdukları ve negatiflemeyi karşılıklı bir yükümlülük haline getirdikleri her durumda, eylem 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında değerlendirilebilecektir.

SONUÇ

Dijital reklamcılık pazarlarındaki anahtar kelime temelli rekabet, Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukuku'nun keskin bir biçimde karşı karşıya geldiği güncel hukuki alanlardan birini oluşturmaktadır. Bu çalışma, teknik bir araç olarak ortaya çıkan Negatif Eşleme uygulamalarının, teşebbüsler arasında anlaşmaya konu olması halinde, geleneksel rekabet ihlali tiplerinden olan Pazar Paylaşımına dönüşüp dönüşmediği, aynı pazarda faaliyet gösteren diğer teşebbüsler bakımından ne gibi dışlayıcı etkilerini olabileceği ve toplum refahı üzerindeki kısıtlayıcı etkilerini analiz etmiştir.

İncelenen emsal kararlar ışığında, bu yazının temel çıktısı, negatif eşleme uygulamalarını değerlendirmede kilit noktanın eylemin fikri mülkiyet haklarının koruma sınırını aşıp aşmadığı ve tek taraflı mı yoksa anlaşmalı mı olduğu ayrımında düşünülmesidir.

- 1.Hukuki Niteleme ve Sınırlar:** Rakiplerin kendi aralarında akdettikleri negatif eşleme anlaşmaları (*Arabam.com, Letgo, 1-800 Contacts*); tüketicilerin alternatiflere erişimini engellemesi ve arama motoru ihalelerindeki fiyat rekabetini ortadan kaldırma riskini taşıması nedeniyle rekabet ihlaline sebep olma potansiyeli taşımasına rağmen kartel olarak nitelendirilemeyeceği kanaatindeyim.
- 2.Marka Koruması Savunması:** Teşebbüslerin marka koruması savunması, anlaşma yoluyla yapıldığında geçerliliğini yitirmektedir. Fikri mülkiyetin sağladığı koruma (iltibasın önlenmesi), rakiplerle iş birliği yaparak pazar alanını genişletmeye ve meşru rekabeti ortadan kaldırmaya hizmet edemez. Negatif eşlemenin, tescilli markanın ötesine geçerek jenerik kelimeleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi (*Modanisa* kararında görüldüğü gibi), bu hakkın kötüye kullanıldığına dair kesin bir karine oluşturmaktadır.
- 3.Metodolojik Zorluk ve Çözüm:** ABD Temyiz Mahkemesi'nin *1-800 Contacts* kararında vurguladığı üzere, bu tür dijital kısıtlamaların doğası gereği otomatik olarak "açık ve ağır ihlal" kabul edilmesi yerine, eylemin rekabete olan olumlu ve olumsuz etkilerinin birlikte değerlendirildiği bir Rule of Reason analizi benimsenmelidir. Zira Kurul kararlarında da tıklama/görüntülenme oranları gibi somut verilere dayanan bir etki analizi yapıldığı görülmüştür. Bu durum, analizin salt şekil üzerinden değil, gerçek pazar dinamikleri üzerinden yürütülmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Öneri

Makalenin temel çıktısı, **tek taraflı negatif eşleme** meşru bir ticari ve hukuki savunma hakkı iken, **rakipler arasında anlaşmalı negatif eşlemenin**, rekabeti sınırlayıcı bir etki yaratarak 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal etme potansiyelini taşımasıdır. Türk Rekabet Kurumu'nun bu alandaki tutumu, kararlılığını korumalı; ancak gelecekteki karmaşık dikey ilişkileri ve potansiyel bedavacılık iddialarını değerlendirirken, *Rule of Reason* analizini daha şeffaf ve metodolojik bir şekilde uygulaması, kararların hukuki dayanıklılığını ve öngörülebilirliğini artırmak açısından hayati bir zorunluluk arz etmektedir.

TÜRKİYE'DE YEŞİL DÖNÜŞÜM VE ENERJİ GEÇİŞİ: YENİLENEBİLİR ENERJİ POLİTİKALARI DÜZENLEMELER VE UYGULAMALARIN ULUSLARARASI HUKUK VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SERA GAZI AZALTIMI İÇİN SEKTÖREL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

TÜBİTAK 2209-A 2025/2. Dönem Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmektedir.
Proje Numarası: 1919B012453173
Proje danışmanı: Dr. Öğr. Ü. Elif ORAL

Nisan, 2026

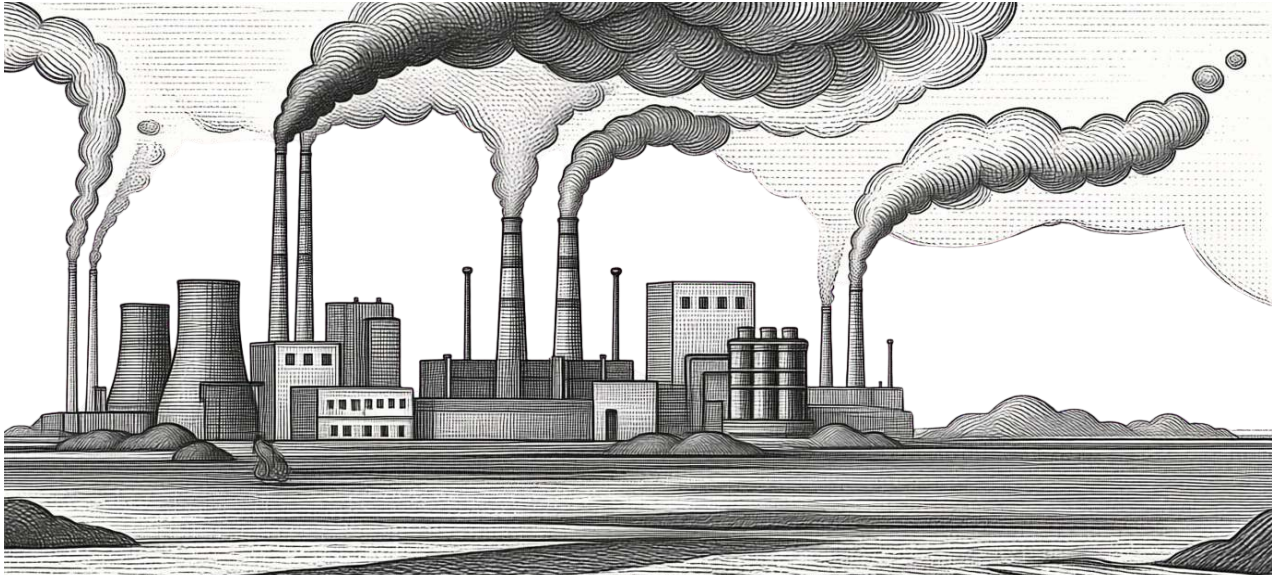
Zeynep Ece Başan & Elifnur Rona & Edanur Karşlıoğlu & Tuana Akçay

1. GİRİŞ

Enerji, devletin sunmakla yükümlü olduğu temel bir kamusal hizmet ve vazgeçilmez bir gerekliliktir; ne var ki bu süreklilik arzusu, uzun vadede bireylerin artan taleplerinin doğadaki sınırlı kaynaklarla karşılanması imkânsız hale gelmektedir. Sınırlı kaynaklar, ekonomi ilkelerine dayalı olarak sınırsız ihtiyaçları karşılayamaz.

Günümüzde, küresel enerji üretiminden kaynaklanan karbon emisyonları, iklim değişikliğiyle mücadelede karşı karşıya olduğumuz en büyük tehditlerden biri olmaya devam etmektedir. İklim değişikliği, çevre krizlerinin ötesine geçerek küresel güvenliği tehlikeye atmaktadır. Bu tehdide yanıt olarak Birleşmiş Milletler (BM), Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDGs) aracılığıyla toplamda 17 Amaç ile küresel bir yol haritası sunmuştur. Bu kapsamda 7. Amaç olan "Erişilebilir ve Temiz Enerji" ile 13. Amaç olan "İklim Eylemi" doğrultusunda belirlenen hedeflere ulaşmak için somut adımlar atılması gerekmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin yeşil dönüşüm ve enerji politikalarını, küresel kalkınma amaçları ışığında, uluslararası ve karşılaştırmalı hukuk perspektifinden incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, Türkiye'nin enerji dönüşümüne ne ölçüde uyum sağlayacağı, Ulusal Katkı Beyanı'nda (NDC) 2053 yılına kadar net sıfır emisyon hedefini gerçekleştirmek için belirlediği politika ve yasalarını BM İklim Değişikliği Çerçeve Anlaşması, Paris Anlaşması, Enerji Şartı Anlaşması (ECT) gibi uluslararası belgeler ve AB müktesebatı doğrultusunda inceleyecek, ülkemizin yenilenebilir enerjiye geçiş sürecini destekleyen hukuki altyapı ışığında analiz edecektir.

Bu çalışma boyunca, "karşılaştırmalı hukuk yöntemi" uygulanmıştır. Uluslararası anlaşmalar ve taahhütlerini yerine getirmek için belirlediğimiz önde gelen AB ülkeleri olan Almanya, Fransa ve Hollanda ile bu ülkelerin uyguladıkları karar ve politikalar değerlendirilecektir.

---

2. GÜNCEL HUKUKİ VE POLİTİK SORUNLAR

Gelişmekte olan ülkelerde 2 milyardan fazla insan enerjinin çoğunu geleneksel fosil yakıtlardan elde etmektedir. Dolayısıyla, ülkelerin karşı karşıya olduğu iki büyük sorun vardır. Bir yandan, erişimi olanlar için artan ticari enerji talebini karşılamak zorundayken diğer yandan kırsal alanlarda yaşayan insanların çoğunluğunun modern, ekonomik ve temiz enerji kaynaklarına erişebilmesi sağlanmalıdır. Çoğu durumda, yenilenebilir enerji teknolojilerinden elde edilen enerji en iyi çözümdür [1]. Yenilenebilir enerji kaynakları yoluyla tüm dünyada düşük karbonlu veya karbonsuz enerji üretimi küresel ısınmanın sonuçlarıyla mücadeleye ve sürdürülebilir bir enerji geleceğinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Sürdürülebilir enerji geçişi aynı zamanda enerjinin verimli kullanımı, enerji depolamanın uygulanması ve elektrik, ulaşım ve sanayi gibi en önemli sektörlerin karbondan arındırılmasını da içermektedir. Bu sadece teknik bir geçiş değildir; aslında bu durumdan çıkış yolu, eşitliği, kapsayıcılık duygusunu ve insani gelişmeyi tanıyan ve teşvik eden bir çıkış yoludur [2].

On yıllardır fosil yakıtların kullanılması, insanlığın gelişimini büyük ölçüde kolaylaştırmakla kalmamış, aynı zamanda sera gazı emisyonları ile küresel sıcaklıkların yükselmesine açıkça yol açmıştır. Dünyayı bozmadan insan ihtiyaçlarını karşılamak için yeni adımlar atılması gerekecektir. Bu adımlar, küresel sıcaklık artışını 1,5 °C ile sınırlayan adil bir geçişi içeren gelişmelerdir [3]. Adil geçiş kavramı sürdürülebilir enerji geçişinin merkezinde yer alan bir kavramdır ve basitçe herkes için adalet, kapsayıcılık anlamına gelebilir. Bu adalet, herkes için, ama özellikle bu değişimden etkilenecek toplumlar için sağlanmalıdır. Fosil yakıt ağır sanayide çalışanların işten çıkarılma veya iş ve gelir kaybına en açık olanlar, yüksek yaşam maliyeti ve enerji güvensizliğinden en çok etkilenenler örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda adil geçiş hakkı, birçok uluslararası hukuk ilkesiyle bağlantılıdır.

IPCC'nin 2011-2020 dönemi raporuna göre, küresel yüzey sıcaklığı 1850-1900 yılları arasında yaklaşık 1,1 °C artmıştır. Tarih boyunca sıcaklık artmış olsa da özellikle 1970'lerden bu yana kritik bir artış gözlemlenmiştir. Bu belirgin artış doğal bir süreç değildir ve sera gazı konsantrasyonlarındaki artış şu anda atmosferde birikmektedir. Bu tür emisyonlar, üç sera gazı olan CO₂, CH₄ ve N₂O dahil olmak üzere, atmosferi etkileyen birkaç sera gazının konsantrasyonlarının artmasına neden olmuştur [4]. Dolayısıyla, konunun önemi açıkça ortadadır. Örneğin, kömür, petrol ve doğal gazda hâlâ talep zirveleri görüyor muyuz? Öncelikle bunu konuşalım. Şimdiye kadar yayımlanan IEA raporlarından, doğal gaz talebinin 2030'lara kadar zirveye ulaşmayacağını biliyoruz. Yine IEA'nın Belirtilen Politikalar Senaryosu'na göre yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaşması, gaz kullanımındaki artışı yavaşlatmakta ve 2030'ların ortasına kadar elektrik için doğal gaz talebinde bir stabilizasyon yaratmaktadır.

3. ULUSLARARASI VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA YEŞİL DÖNÜŞÜM

Sanayi Devrimi'nden bu yana atmosferdeki CO₂ düzeylerindeki artışın neden olduğu deniz seviyesinin yükselmesi, yıkıcı orman yangınları, aşırı kuraklık, seller ile biyolojik çeşitlilik kaybı gibi olası çevresel felaketler, devletleri harekete geçirmiş; bu süreçte uluslararası alanda çeşitli uluslararası anlaşmaların ve yumuşak hukuk belgelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.[1] Bu bölümde, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Paris Anlaşması, Enerji Şartı Anlaşması ve Kyoto Protokolü değerlendirilmekte; ayrıca Avrupa Birliği'nin (AB) yenilenebilir enerjiye ilişkin düzenleyici çerçevesi ele alınmaktadır.

---

[1] EUREC Agency, The Future for Renewable Energy 2: Prospects and Directions (James & James 2002) 195-196.

[2] International Energy Agency, World Energy Outlook 2025 (IEA 2025) <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2025> accessed 17 December 2025.

[3] IPCC, 2023: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 42.

[4] ibid, 43.

[5] Lindsay Maizland ve Clara Fong, "Paris'ten Kyoto'ya: BM İklim Anlaşmalarının Tarihi", *Council on Foreign Relations*, 6 Kasım 2025, <https://www.cfr.org/backgrounder/paris-global-climate-change-agreements>, erişim 17 Aralık 2025.

---

3. Uluslararası Anlaşmaların Rolü

3.1.1. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Rio Zirvesi olarak da bilinen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın temel çıktılarından biri olup, uluslararası iklim hukukunun kurucu metinlerinden biridir. Sözleşme, özellikle Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması için hukuki zemin oluşturmuştur. En yüksek organı olan Taraflar Konferansı (COP), Sözleşme ve ilgili hukuki düzenlemelerin uygulanmasını denetlemekte ve uluslararası iklim politikasının koordinasyonunu sağlamaktadır.[6] Azaltım ve uyum politikalarını birlikte ele almakla birlikte, Sözleşme esas olarak azaltıma odaklanmaktadır. Sözleşme'nin 2. maddesinde, sera gazı konsantrasyonlarının istikrara kavuşturulması sözleşmenin temel amacı olarak belirlenmiş; bu doğrultuda yenilenebilir enerji emisyon azaltımının önemli bir aracı olarak öne çıkmıştır. Emisyon azaltım hedefleri yenilenebilir enerjinin yaygınlaşmasını dolaylı olarak teşvik ederken, Sözleşme'nin hükümleri ve mekanizmaları yenilenebilir enerji ve diğer iklim teknolojilerinin geliştirilmesini doğrudan desteklemektedir[7]. Bununla birlikte, iklim değişikliğinin çok boyutlu etkileri karşısında yalnızca azaltıma dayalı bir yaklaşımın yeterli olmadığını belirtmek gerekir. Sözleşme, özellikle gelişmekte olan ülkeler için mali ve teknolojik mekanizmalar öngörerek iklim teknolojilerine erişimi kolaylaştırmaktadır. Bu mekanizmalar Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesini desteklemekle birlikte ulusal sera gazı envanterlerinin hazırlanması, yayımlanması, iklim politikalarının benimsenmesi ve iklim dostu teknolojilerin teşvik edilmesi gibi yükümlülükler öngörmektedir. Bu yükümlülükler sonuç değil davranış yükümlülüğü niteliğinde olup azaltım stratejileri ve yenilenebilir enerji yayılımı için temel bir çerçeve oluşturur.

Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar (CBDR) ilkesi Sözleşmenin temel unsurlarındandır. Bunun anlamı, iklim değişikliği kolektif eylem gerektiren ortak bir sorun olarak kabul edilmekle birlikte taraflardan hakkaniyet temelinde hareket etmelerinin beklenmesidir. Bu kapsamda tarihsel ve mevcut emisyonların büyük bölümünden sorumlu olan gelişmiş ülkelere öncülük etmek ile gelişmekte olan ülkelere mali ve teknolojik destek sağlamakla yükümlüdür.[8] Sözleşmenin 3. maddesinde yer alan ihtiyat ilkesi, bilimsel kesinlik bulunmasa dahi tarafların iklim değişikliğinin nedenini ve etkilerini öngörmek, önlemek ve en aza indirmek için tedbir almalarını gerektirir. Sözleşme ayrıca kuşaklararası hakkaniyet, kirleten öder ilkesi ve sınır aşan çevresel zararın önlenmesi yükümlülüğünü vurgulamaktadır.

3.1.2. Paris Anlaşması

Paris Anlaşması, iklim değişikliği alanında hukuken bağlayıcı bir uluslararası anlaşmadır. Küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2°C altında tutmayı ve sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlandırmayı amaç edinmiştir. Anlaşma, taraflara her beş yılda bir Ulusal Katkı Beyanı hazırlama, sunma ve sürdürme yükümlülüğü getirmektedir. Bağlayıcı olan NDC'lerin sunulması olmakla birlikte içerikleri bağlayıcı değildir ve yaptırım öngörülmemiştir. Sözleşme'nin uygulanması Küresel Durum Değerlendirilmesi gibi mekanizmalar aracılığıyla desteklenmektedir.[9]

---

[6] Grantham İklim Değişikliği ve Çevre Araştırma Enstitüsü, 'Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) nedir?' (London School of Economics), <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-the-un-framework-convention-on-climate-change-unfccc/> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025)

[7] Elisa Morgera ve Kati Kulovesi (der.), *Research Handbook on International Law and Natural Resources* (Edward Elgar Publishing, 2016).

[8] Michael Addaney, 'International Climate Law: Principles and Obligations for Adaptation' (2025) 40(1) *Utrecht Journal of International and European Law* 23–42 <https://doi.org/10.5334/ujiel.653> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

[9] United Nations Framework Convention on Climate Change, 'The Paris Agreement' (UNFCCC) <<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>> erişim tarihi: 17 Kasım 2025.

Paris Anlaşması, azaltım, uyum ve bu alanlara yönelik finansmanı kapsamaktadır. Uyum, önceki mekanizmalara kıyasla daha görünür olsa da uygulamada ağırlık azaltımda olup NDC'ler esas olarak sera gazı emisyonlarının azaltılmasına odaklanmaktadır. Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ilkesi uyarınca gelişmiş ülkelerin öncü rol üstlenmesi ve gelişmekte olan ülkelere destek sağlaması öngörüldürken en az gelişmiş ülkeler ile küçük ada devletleri, düşük sera gazı emisyonlu strateji ve eylemlerini bildirme hakkı tanınmıştır. Anlaşma, ormanlar dâhil olmak üzere sera gazı yutaklarının korunmasını ve güçlendirilmesini teşvik etmektedir. Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşmak için iklim eyleminin önemli ölçüde artırılması gerekmektedir, yürürlüğe girmesinden bu yana düşük karbonlu çözümleri ve yeni piyasaları tetiklemiştir.

3.1.3. Enerji Şartı Anlaşması

Enerji Şartı Anlaşması (ECT), tüm enerji türlerini ve enerji tedarik zincirinin tüm aşamalarını kapsayan, açık ve rekabetçi enerji piyasaları yoluyla enerji arz güvenliğini hedefleyen bağlayıcı bir uluslararası anlaşmadır.[1] ECT dört temel alanda düzenleme getirmektedir: (i) millî muamele ve en çok kayırlan ulus (MFN) ilkeleri çerçevesinde yabancı yatırımların korunması; (ii) ayrımcı olmayan enerji ticareti ve sınır aşan enerji transitinin güvence altına alınması; (iii) yatırımcı–devlet ve devletler arası uyuşmazlık çözümü; (iv) enerji verimliliğinin teşviki ve enerji faaliyetlerinin çevresel etkilerinin azaltılması.

Ulusal muamele[1] ve en çok tercih edilen ülke[2] ilkeleri uyarınca, yabancı yatırımcılara milliyet temelinde ayrımcılık yapılamaz; ithal edilen mal, hizmet ve fikri mülkiyet unsurları yerli veya diğer yabancı muadillerden daha az elverişli bir muameleye tabi tutulamaz. Anlaşma, devletlerin doğal kaynaklar üzerindeki egemenliğini tanımakta ve enerji sektörlerini yabancı yatırıma açma yükümlülüğü getirmemektedir; ancak yabancı yatırıma izin verilmesi hâlinde yatırımcıların adil ve hakkaniyete uygun muameleye ve tahkim yoluna başvurma hakkına sahip olduğunu öngörmektedir[3]. ECT kapsamında adil ve hakkaniyete uygun muamele; şeffaf, istikrarlı ve öngörülebilir bir hukuki çerçeve ile ve yatırımcıların meşru beklentilerinin korunmasını gerektirir. Kamulaştırma yetkisi saklı olmakla birlikte; kamu yararı amacıyla, ayrımcılık olmaksızın, usule uygun şekilde ve derhâl, yeterli ve etkin tazminat karşılığında yapılmalıdır.

[10] Alex Benjamin Wilson, *Energy Charter: A multilateral process for managing commercial energy relations* (European Parliamentary Research Service, Avrupa Parlamentosu, Temmuz 2017) PE 607.297 EN [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/607297/EPRS_IDA\(2017\)607297_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/607297/EPRS_IDA(2017)607297_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

[11] Business Development Bank of Canada, 'National treatment' [Ulusal Muamele] (BDC) <https://www.bdc.ca/en/articles-tools/entrepreneur-toolkit/templates-business-guides/glossary/national-treatment> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

[12] BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı, UNCTAD/ITE/IIT/10 (Vol III) (BM, New York ve Cenevre, 1999) <https://unctad.org/system/files/official-document/psiteiid10v3.en.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

[13] Wilson, a.g.e.

3.1.4. Kyoto Protokolü

Kyoto Protokolü, emisyon azaltım hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla üç piyasa temelli mekanizma öngörmüştür.[14] Bunlar Uluslararası Emisyon Ticareti, Ortak Yürütme Mekanizması ve Temiz Kalkınma Mekanizmasıdır. Bu mekanizmalara rağmen Protokol, küresel emisyon azaltımı açısından kapsamlı bir çözüm sunamamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin bağlayıcı yükümlülükler dışında bırakılması ve bazı devletlerin azaltımı maliyetli bir yük olarak değerlendirmesi, rejimin etkinliğini azaltmıştır. ABD Senatosu'nun Protokolü onaylamayı reddetmesi, Kanada ve Japonya'nın müteakip çekilmeleriyle Protokol'ün uygulanabilirliği zayıflamıştır.[15] Buna rağmen Kyoto Protokolü, Paris Anlaşması dâhil olmak üzere sonraki iklim anlaşmaları için normatif ve kurumsal bir temel oluşturmuştur. Karbon piyasalarının gelişimi, Uyum Fonu ve emisyon azaltımına yönelik piyasa araçları Protokolün en önemli kazanımları arasında yer almaktadır [16].

3.2. Yenilenebilir Enerji Politikalarına İlişkin AB Hukuki Çerçevesi

Avrupa Yeşil Mutabakatı, Avrupa İklim Yasası ve Fit for 55 Paketi, AB'nin yenilenebilir enerji ve iklim politikasına ilişkin düzenleyici çerçevesinin temelini oluşturmaktadır.

3.2.1. Avrupa Yeşil Mutabakatı

Avrupa Yeşil Mutabakatı, AB'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve yeşil dönüşüm hedeflerini ortaya koyan bir politika çerçevesidir. Bir yumuşak hukuk belgesi olarak bağlayıcı yükümlülükler doğurmamakla birlikte mevzuat ve politika geliştirme süreçlerine yön vermektedir. Mutabakat; 2030 yılı için %55 emisyon azaltımı ile 2050'de iklim nötrlüğü hedef alır ve enerji, tarım, sanayi, ulaşım ve finans dâhil olmak üzere pek çok sektörde kapsamlı dönüşümler öngörür. Yenilenebilir enerji kullanımının artırılması, karbon yoğun sektörlerin karbonsuzlaştırılması ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlar ve adil geçişi desteklemek amacıyla Adil Geçiş Mekanizması ile Adil Geçiş Fonu tesis eder.[17]

3.2.2. Fit for 55

Avrupa Komisyonu; Avrupa İklim Yasası ve 2030 İklim Hedefi Planı uyarınca iklim, enerji, ulaşım ve vergilendirme mevzuatını uyumlaştırmayı amaçlayan Fit for 55 paketini kabul etmiştir. Paket; enerji yoğun sektörler ve elektrik üretimi için kademeli olarak daralan bir emisyon tavanına dayalı AB Emisyon Ticaret Sistemi'ni, binalar, kara ve iç deniz taşımacılığı, atık ve tarım gibi sektörler için farklılaştırılmış ulusal emisyon azaltım hedefleri öngören arazi kullanımı, ormancılık ve tarımı kapsayan LULUCF Tüzüğü'nü revize etmektedir. Yenilenebilir Enerji Direktifi'nde yapılan değişiklikle 2030 yılına kadar taşımacılık, ısıtma, soğutma, binalar ve sanayide toplam enerji tüketiminin %40'ının yenilenebilir kaynaklardan karşılanması hedeflenmiştir. Ek olarak paket; karbon kaçakını önlemek, Emisyon Ticaret Sistemi'ne desteklemek ve üçüncü ülkelerde emisyon azaltımını teşvik etmek amacıyla çelik, çimento, alüminyum, elektrik ve gübreler dâhil olmak üzere karbon yoğun sektörlerdeki ithalata karbon fiyatı uygulanmasını öngören Karbon Sınırdan Düzenleme Mekanizması'nı getirmektedir.[18]

---

[14] United Nations Framework Convention on Climate Change, 'The Kyoto Protocol' (UNFCCC) <<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol>> erişim tarihi 17 Kasım 2025.

[15] Francesco Bassetti, 'Success or failure? The Kyoto Protocol's troubled legacy' (Climate Foresight, 8 Aralık 2022) <https://www.climateforesight.eu/articles/success-or-failure-the-kyoto-protocols-troubled-legacy/> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

[16] Bassetti, a.g.m.

[17] European Commission, A European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent (COM(2019) 640 final, 2019).

[18] Türkoğlu Üstün, a.g.m.

3.2.3. Avrupa İklim Yasası

Avrupa İklim Yasası, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın esnek yapısını bağlayıcı hale getirerek AB'nin iklim-nötrlük hedefinin gerçekleştirilmesine yönelik bir hukuki çerçeve oluşturur. Düzenleme, 2050 yılına kadar net sıfır sera gazı emisyonu hedefini ve 1990 seviyelerine kıyasla 2030 yılına kadar en az %55 net emisyon azaltımı ara hedefini bağlayıcı hale getirerek Fit for 55 paketinin hukuki dayanağını oluşturur. Bir AB Tüzüğü olarak Avrupa İklim Yasası, AB kurumları ve üye devletler bakımından bağlayıcı ve doğrudan uygulanabilir niteliktedir. Tüzük ayrıca, Avrupa Komisyonun ilerlemeyi düzenli olarak değerlendirmesini ve gerekli hâllerde ek önlemler önermesini öngören bir izleme mekanizması ile Avrupa İklim Değişikliği Bilimsel Danışma Kurulu'na dayalı bilim temelli bir yaklaşım benimsemektedir[19].

4. ENERJİ GEÇİŞİNE İLİŞKİN ULUSAL YASAL VE İDARİ DÜZENLEMELER

4.1. Ulusal İklim ve Enerji Taahhütleri: NDC ve Eylem Planının Değerlendirilmesi

Tablo 1: Ulusal İklim ve Enerji Taahhütleri: NDC ve Eylem Planının Değerlendirilmesi

İkinci Ulusal Katkı Taahhüdü (NDC 3.0)	Türkiye'nin İkinci Ulusal Katkı Taahhüdü (NDC), 2053 net sıfır emisyon vizyonu ve Paris Anlaşması'nın küresel sıcaklık artışını 1,5 °C ile sınırlama hedefine uygun stratejik bir yol haritası sunmaktadır. Belge, 2030 yılına kadar işlerin olağan seyrinde devam etmesi senaryosuna göre sera gazı emisyonlarının %41 oranında azaltılmasını taahhüt etmektedir. Bununla birlikte yenilenebilir enerji kapasitesinin artırılması, nükleer enerjinin ulusal şebekeye entegre edilmesi ve enerji verimliliğinin güçlendirilmesi gibi temel stratejilere öncelik vermektedir. Türkiye, ulaşımda elektrikli araçların yaygınlaştırılması, sanayide düşük karbonlu teknolojilere geçiş ve “Sıfır Atık” vizyonu ile atık yönetimi hedeflerinin yanı sıra, uluslararası karbon piyasalarıyla uyumluluğu sağlamak için kendi ulusal Emisyon Ticaret Sistemi'ni (ETS) kurmayı planlamaktadır. Su yönetimi ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı tarımsal dirençlilik gibi uyum politikalarını da kapsayan bu belge, yeşil geçişi adil geçiş ilkeleri çerçevesinde ekonomik büyümeyi ve teknolojik gelişmeyi destekleyen bütüncül bir strateji olarak ele almaktadır.

5. TEMEL KANUNLAR VE SEKTÖREL DÜZENLEMELERİN ANALİZİ

5.1. Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Sistemi (YEKA) ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM): Temel İşlevleri ve Faydaları

21. yüzyılın en önemli dönüşümlerinden biri küresel enerji üretim ve tüketim yapısında yaşanan değişimdir. Türkiye'nin 2030 hedeflerine ulaşılabilmesi için yenilenebilir enerji yatırımlarının üç katına çıkarılması gerektiği belirtilmektedir. 2017 yılında açıklanan Enerji ve Maden

[19] Kamile Türkoğlu Üstün, 'Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türk Çevre Hukuku ve Politikalarına Etkileri', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 30, Sayı 1, 2022.

Politikası da bu yönde dışa bağımlılığın azaltılması ve teknolojik bağımsızlığın güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ise Türkiye, 6446 sayılı Kanun ile YEKA sistemini hayata geçirmiştir. YEKA sisteminin içeriği esas olarak 29852 sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir. YEKA alanlarının belirlenmesinde çeşitli yöntemler öngörülmüştür ve bu aşamada teknik, ekonomik ve özellikle çevresel etkiler dikkate alınmaktadır.

YEKA sisteminin temelini, büyük ölçekli yenilenebilir enerji yatırımlarının belirlenmesi ve özel sektör yatırımcılarının seçilmesi yoluyla yerli üretimin desteklenmesi oluşturmaktadır. İhale şartnamelerinde yerli katkı zorunluluğuna yer verilmesi sayesinde yerli enerji üretiminin payı 2016 yılından bu yana ciddi bir artış göstermiştir. Türkiye’deki ilk YEKA projesi olan Kalyon Karapınar Güneş Enerjisi Santrali, hem Türkiye’nin hem de Avrupa’nın en büyük güneş enerjisi santrali olup ekolojik açıdan bozulmuş ve çölleşmiş bir alanın ekonomik kullanıma kazandırılması açısından da kritik öneme sahiptir.

YEKA sisteminin ardından, yerli yenilenebilir enerji üretimini teşvik eden diğer bir mekanizma olan YEKDEM’e değinmek gerekmektedir. YEKDEM, 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun’un 3. maddesinin 14. fıkrasında, “Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim faaliyetlerinde bulunanlar için uygulanacak fiyatlar, süreler, miktarlar ve ödemelere ilişkin usul ve esasları düzenleyen destek mekanizması” olarak tanımlanmıştır. Bu sistem 2005 yılında uygulamaya koymuştur. YEKDEM, bir alım garantisi (feed-in tariff – FiT) sistemidir. Basitçe ifade etmek gerekirse, FiT sistemi, yenilenebilir enerji üreticilerinin ulusal şebekeye verdikleri her bir kilovat-saat (kWh) elektrik için devlet tarafından garanti edilen sabit bir fiyat öngörmek suretiyle yatırım riskini azaltmaktadır. Türkiye’de elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payı %42’nin üzerindedir. Bu çerçevede, yenilenebilir enerji sistemlerinin geliştirilmesine yönelik atılan adımlar, çevresel sorunların çözümünde kritik bir öneme sahiptir.

5.2. Elektrik Piyasası Kanunu (EPK)

6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun ilk beş maddesi, elektriğin tüketicilere yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde sunulabilmesi amacıyla rekabetçi, şeffaf ve mali açıdan sürdürülebilir bir piyasa yapısının oluşturulmasını hedeflemektedir. Kanun; elektrik üretimi, iletimi, dağıtımı, toptan ve perakende satışı, ithalatı, ihracatı ve piyasa işletimi gibi tüm piyasa faaliyetlerini, ayrıca bu faaliyetlerde yer alan gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini kapsamaktadır.

5.3. İklim Kanunu

7552 sayılı İklim Kanunu ile Türkiye’nin iklim politikası ilk kez açık ve sistematik bir hukuki zemine kavuşturulmuştur. Daha önce bağlayıcılığı bulunmayan Paris Anlaşması yükümlülükleri, bu Kanun ile “niyet” düzeyinden “hukuk” düzeyine taşınmış; böylece yatırımcılar açısından hukuki belirsizliğin azaltılması ve yenilenebilir enerji ile enerji verimliliği başta olmak üzere yeşil yatırımlar için daha güvenli bir ortam oluşturulması hedeflenmiştir. Kanun, Türkiye’nin 2053 Net Sıfır Emisyon hedefine ulaşabilmesi için gerekli kurumsal altyapıyı tesis etmiş; Emisyon Ticaret Sistemi (ETS),[1] yeşil finansman araçları, Ulusal Katkı Beyanı ve ulusal azaltım eylem planları bu düzenleme ile hukuki statü kazanmıştır. Kurumsal yapı bakımından Kanun, Almanya İklim Yasası örneğine benzer şekilde, iklim hedeflerinin izlenmesi, raporlanması ve denetlenmesine yönelik daha güçlü bir mekanizma öngörmektedir. Türkiye’nin İklim Kanunu’nu yürürlüğe koymasının en somut ve acil ekonomik etkisi, AB ile olan ticari ilişkiler bağlamında ortaya çıkmaktadır. Kanun’un dikkat çekici yönleri arasında üst sınır (cap) uygulaması ile Emisyon Ticareti Sistemini karbon vergisi yerine tercih edilmesi konuları yer

---

alıyor. AB'nin Karbon Sınırdaki Düzenleme Mekanizması karşısında sanayinin rekabet gücünün korunabilmesi amacıyla Emisyon Ticaret Sistemine geçiş süreci, Kanun'un en kritik işlevlerinden biri olacaktır.

Kanun kapsamında kurulan Emisyon Ticaret Sisteminin net sıfır hedefiyle uyumlu bir üst sınır ilkesine dayanması, kapsamdaki sanayi tesisleri bakımından mutlak bir emisyon sınırlamasına bir altyapı oluşturulduğunu göstermektedir. Karbon vergisi yerine tercih edilen Emisyon Ticaret Sistemi, Dünya Bankası ile yürütülen çalışmalar sonucunda sera gazı azaltımını gerçekçi biçimde yansıtan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ETS'den elde edilen gelirlerin yalnızca iklimle mücadele ile yeşil dönüşüm amacıyla kullanılması ve adil geçiş ilkesinin gözetilmesi iklim ile mücadeleyi ve bu dönüşümü kolaylaştıracaktır.

Ancak yapıcı yönleriyle birlikte İklim Kanununun eleştirildiği alanlar da mevcuttur. Bunlar, somut sayısal hedeflere açıkça yer vermemesi ve artıştan azaltım hedefi yaklaşımını benimsemesidir. Kanun'un başarısını belirleyecek temel unsur ise öngörülen hedeflerin niteliğidir. Kanun genel vizyonu "yeşil büyüme ve net sıfır emisyon" olarak tanımlamakla birlikte, bağlayıcı sayısal hedefler içermemekte; hedef belirleme yetkisini idari bir belge olan Ulusal Katkı Beyanı'na bırakmaktadır. Türkiye'nin mevcut Ulusal Katkı Beyanında benimsenen "artıştan azaltım" yaklaşımı, AB ile Almanya ve İspanya örneklerinde görülen mutlak ve bağlayıcı azaltım hedefleriyle karşılaştırıldığında eleştirilmiştir.

Mevzuat Türü	Mevzuatın Adı
Kanunlar	5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
CB Kararnameleri	7189 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı
Yönetmelikler	- Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği - Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimi Yönetmeliği - Enerji Kaynakları ve Enerji Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına İlişkin Yönetmelik - Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Teşviki ve Desteklenmesi Yönetmeliği

---

5.4. Çevre Kanunu: Genel İlkeler ve Uygulamalar

2872 sayılı Çevre Kanunu, çevre politikalarının tek bir metin altında bütünleştirilmesine imkân tanınması ve uluslararası anlaşmalar yoluyla kabul edilmiş ya da yapılageliş hukuku niteliği kazanmış çevre hukuku ilkelerini iç hukuka aktarması bakımından özel bir önem taşımaktadır.

Kanun'un 1. maddesinde belirtildiği üzere, Kanun'un amacı; tüm canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır. Bu hüküm, Brundtland Raporu'nda ortaya konulan sürdürülebilir kalkınma anlayışının ekonomik ve çevresel boyutlarını yansıtmakta; ancak sosyal boyutu açıkça içermemektedir.

Bununla birlikte, 2006 yılında yapılan değişiklikle bu unsur "kalkınma" kavramı içinde Kanun'a dâhil edilmiştir. Kanun'un 2. maddesi, ekosistem temelli korumaya dayanan hem Kanun'un sonraki hükümlerine hem de diğer mevzuata yön veren kapsamlı tanımlara yer vermektedir. Bu tanımlar arasında en önemlisi, sürdürülebilir kalkınma tanımıdır. Buna göre sürdürülebilir kalkınma; çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında denge kurulmasına dayanan, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlıklı bir çevrede yaşamasını güvence altına alan kalkınma ve ilerleme olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, sürdürülebilirliğin üç boyutuna açıkça atıf yapmakta ve "gelecek kuşaklar" ifadesiyle kuşaklararası adalet ilkesini vurgulamaktadır.

Kanun'un 3. maddesinde ise temel çevre hukuku ilkeleri sıralanmakta; bu kapsamda, çevresel zararların ortaya çıkmadan engellenmesini esas alan önleme ilkesi, çevreye verilen zararın maliyetinin kusur aranmaksızın kirletene yüklenmesini ve çevresel maliyetlerin ekonomik faaliyetlere dâhil edilmesini amaçlayan kirleten öder ilkesi ile karar alma süreçlerinde birey ve topluluklara hem sorumluluk hem de katılım imkânı tanıyan kamu katılımı ilkesi öne çıkmaktadır. Kirleten öder ilkesi, yaptırımlar ve ekonomik araçlar yoluyla caydırıcılık sağlarken, temiz teknolojilerin teşviki ve çevresel yükümlülüklerin destek mekanizmalarıyla dengelenmesini de mümkün kılmaktadır.

Devam eden tanımlarda kirleten, tehlikeli kuruluşlar, atıklar ve kimyasallar ele alınmakta; ayrıca çevresel zararların önlenmesi amacıyla risk içeren faaliyetlerin sıkı bir koruma rejimi altında yürütülmesi gereği ortaya konulmaktadır. Son olarak, planlanan projelerin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesi, önleyici ve azaltıcı tedbirlerin tespiti, alternatiflerin değerlendirilmesi ve uygulamanın izlenmesini kapsayan Çevresel Etki Değerlendirmesi'ne (ÇED) yer verilmektedir.

İklim Kanunu ile hükümler yakın zamanda daha somutlaştırılmış olsa da Türkiye'de Çevre Kanunu; ÇED süreci, YEKDEM, YEKA modeli ve gelişmekte olan Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) aracılığıyla uygulanmaktadır. ÇED, özellikle büyük ölçekli enerji yatırımlarında çevresel risklerin önceden tespit edilmesi ve önlenmesi bakımından temel bir araçtır. YEKDEM ve YEKA, yenilenebilir enerji yatırımlarını teşvik ederken çevresel yükümlülükleri enerji politikalarıyla bütünleştirmekte; YEKA projeleri ÇED ve ilgili çevresel izinlere tabidir. Planlanan ETS ise karbon fiyatlandırması ve izleme yükümlülükleri yoluyla, kirleten öder ve önleme ilkeleriyle uyumlu bir yapı oluşturmayı hedeflemektedir. Tüm bu mekanizmalar birlikte değerlendirildiğinde, Çevre Kanunu'nun Türkiye'nin enerji ve iklim yönetişimi çerçevesinde pratikte nasıl işlediği açıkça görülmektedir.[21]

---

[21] (Karahasanoğlu, 2025)

5.5. Çevre Hukukunun Diğer Hukuk Dalları ile Olan İlişkisi

Bu anayasal ve idari çerçeve içinde çevresel zararların sınır aşan ve geri dönülmesi güç nitelikte olması, yenilenebilir enerji faaliyetlerinin yalnızca teşvik ve piyasa düzenlemeleriyle değil, çok katmanlı bir çevresel sorumluluk rejimi kapsamında ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Fosil yakıt kullanımının yol açtığı sera gazı emisyonlarının iklim değişikliği ve ekosistem üzerindeki uzun vadeli etkileri karşısında yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik verilmesinin taşıdığı önem Anayasa Mahkemesi[1] tarafından da açıkça vurgulanmış; Anayasa'nın 56. maddesi uyarınca devlete yüklenen çevreyi koruma ve kirliliği önleme yönündeki pozitif yükümlülük, idarenin lisanslama, denetim ve teşvik süreçlerinde önleyici bir yaklaşımı esas almasını gerekli kılmıştır.

Bu bağlamda 2872 sayılı Çevre Kanunu, fiilî bir zarar henüz meydana gelmemiş olsa dahi çevresel riskin varlığını sorumluluk için yeterli kabul ederek “kirleten öder” ilkesini[2] normatif düzeyde tesis etmekte; kusurdan bağımsız ve tehlike esaslı sorumluluk anlayışı[3], idari usul kurallarını menfaatler dengesinin sağlanmasında merkezi bir konuma yerleştirmektedir[4]. Çevrenin korunmasında idari ve özel hukuk mekanizmalarının yanında ceza hukuku yaptırımlarının tamamlayıcı bir rol üstlenmesi gerektiği kabul edilmekte; bu doğrultuda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 181. ve 182. maddelerinde çevrenin kasten ve taksirle kirlenmesi suçlarının düzenlenmiş olması,[5] sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının ceza hukuku yoluyla korunması bakımından önemli bir boşluğu doldurmaktadır.[6] Bununla birlikte, öngörülen yaptırımların caydırıcılık düzeyinin sınırlı kalması ve ciddi çevresel zararlar karşısında dahi etkinliğin tartışmalı olması, daha kapsamlı ve güncel ceza hukuku normlarına duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Çevresel zararların giderilmesi bakımından ise enerji faaliyetleri ile tazminat hukuku arasında kurulan yakın ilişki, çevre hukukunun sorumluluk boyutunu ön plana çıkarmakta; kirletenin ortaya çıkan zararın sonuçlarını üstlenmesi gerektiği anlayışı, “kirleten öder” ilkesinin medeni hukuk alanındaki yansımaları oluşturmaktadır. Nitekim Çevre Kanunu'nun 3/g ve 28. maddeleri uyarınca kusur aranmaksızın sorumluluk esası benimsenmiş, çevrenin kirlenmesi veya bozulması ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması tazminat sorumluluğu için yeterli görülmüş; bu yönüyle çevre hukukunda, kurtuluş kanıtına imkân tanımayan ve kamu yararı ağırlıklı bir tehlike sorumluluğu rejiminin kabul edildiği söylenebilir.

6. İÇTİHATLARIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

6.1. Ulusal Mahkeme Kararları

6.1.1. Anayasa Mahkemesi

AYM'nin 2019/29604 numaralı, 13.12.2023 tarihli “Ahmet Kardam ve Diğerleri” başvurusu; bir enerji santrali projesi için verilen ÇED Olumlu kararlarının iptali talebiyle açılan davaların reddedilmesinin Anayasa'nın 20.maddesinde düzenlenmiş olan “özel hayata saygı” hakkının ihlaline yol açtığı iddiasına yöneliktir. AYM; ilgili mevzuat ÇED kararının kanuna uygun olmadığını belirtmekle beraber, “ÇED kararında alternatif atık depolama alanı faaliyetlerinin etkileri ile bu kapsamdaki önlem ve taahhütler üzerine yapılan açıklamalar hakkında bir

---

[22] Anayasa Mahkemesi, E. 2011/27, K. 2012/101, 5.7.2012.

[23] Başak Başoğlu, “Çevre Zararlarından Doğan Hukuki Sorumluluk”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2013.

[24] Didem Başar, “Çevreyi Kirletenin Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Çevre Sorumluluk Hukukunda Sorumluluk Sebeplerinin Yarışması”, TAAD, Yıl 12, S. 46 (Nisan 2021).

[25] Zeynep Güdük, “Türk Mevzuatında Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu”, TBB Dergisi, 2017.

[26] Mustafa Özen, ‘Çevreye Karşı İşlenen Suçlar (TCK m 181, 182)’ (2010) 18(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 9, 20

[27] ibid.

---

değerlendirilme yapılmadığına” dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda AYM, kamu makamlarınca özen yükümlülüğü ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülüğü yerine getirilmemesi sebebiyle söz konusu başvuru bakımından ihlal kararı vermiştir.[28]

AYM’nin enerji hukukuyla bağlantılı çevre problemlerine yönelik bireysel başvuru kararlarında somut olay, Anayasa’nın sağlıklı çevre hakkını düzenleyen 56. maddesi yerine Anayasa’nın 20. Maddesinde düzenlenen “özel hayata saygı hakkı” ile bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca burada Anayasa’nın 17, 21 ve 22. maddeleri de gündeme gelmektedir. Şöyle ki; AYM’nin kurulma amacı öncelikle Türk hukukundaki hak ve özgürlükler ile AİHS standartları arasında uyum sağlamaktır. İkinci olarak, uyuşmazlıkları ulusal yargı yetkisi içinde çözüme kavuşturmak ve AİHM’e yapılan başvuruları azaltmaktır.[29] Anılan maddeler, AİHS’deki “aile ve özel hayatına saygı hakkını” düzenleyen 8. Maddeye karşılık gelmektedir.[30] Çevre hakkına ilişkin AİHS’de ve Ek Protokollerde doğrudan bir düzenleme bulunmasa da AİHM, gelişen çevre hukuku ve artan çevre sorunlarına yönelik ihtiyaçları karşılamak üzere emsal kararlar ortaya koymaktadır.[31] Aynı zamanda Mahkeme; çevre ile ilgili meselelerde, Sözleşmedeki diğer hakları da yorumlayarak uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmaktadır. Bu kapsamda, “yaşam hakkını” düzenleyen 2. madde ile idarenin eylemlerinin adil yargılanma hakkını etkilediği durumlar bakımından 6. madde de nazara alınmakta ve çevre zararlarının mülkiyet hakkını da etkilediğini ortaya koyulmaktadır.[32]

6.1.2. Danıştay

Danıştay 4. Dairesi’nin 2024/656 E. 2024/3554 K. 30.05.2024 T. sayılı kararı; yapılması planlanan "... Rüzgar Enerji Santrali (RES) (... 82,5 MWm/45MWe) Projesi" ile ilgili olarak Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından "ÇED Olumlu" kararının iptali istemine ilişkindir. Daire tarafından uyuşmazlığın çözümünde İdare Mahkemesince yaptırılan keşif sonrasında hazırlatılan bilirkişi heyeti raporlarındaki tespitler dikkate alınmıştır. Bahse konu raporda özetle; proje ile ilgili olarak Bakanlığın ÇED Olumlu Kararı vermesine ilişkin işlemin, Çevre Mühendisliği, Arkeoloji ve Enerji Mühendisliği açısından uygun olduğu, ancak; RES Sahasının Flora, Fauna ve Ornitolojik yapısı, Ziraat Mühendisliği ve Orman Mühendisliği açısından ÇED Raporunun önemli eksiklikler ve olumsuzluklar içermesi nedenleri ile "ÇED Olumlu" kararının uygun olmadığı sonucuna varıldığı görülmektedir. Daire tarafından dosya kapsamındaki hususlar da değerlendirmeye alındığında; temyize konu mahkeme kararına esas alınan bilirkişi raporundaki tespitlerin, nihai ÇED Raporunu kusurlu hale getirmeyeceği, raporda yapılan tespitlerin ve taahhüt edilen önlemlerin yeterli olduğu, projenin ülke ekonomisine enerji ihtiyacı bakımından sağlayacağı katkıdan kaynaklanan kamu yararı da göz önüne alındığında projenin çevreye olan olumsuz etkilerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Bu itibarla, dava konusu işlemin iptali doğrultusunda verilen İdare Mahkemesi kararı hukuka uygunluk arz etmediği sonucuna varılmıştır. hukuka uygunluk arz etmediği sonucuna varılmıştır.[33]

6.1.3. Yargıtay

Yargıtay 14. Hukuk Dairesi’nin 2014/16484 E. 2016/3420 K. 21.03.2016 T. Sayılı kararı; insan sağlığına ve çevreye zarar verdiği gerekçesiyle baz istasyonunun kaldırılması talepli davanın reddine yönelik verilen hükmün, Yargıtay tarafından incelenmesi talebine ilişkindir.

---

[28] AYM, Bireysel Başvuru Seçme Kararlar 2024 (1. Baskı, AYM Yayınları, 2025) 115-129.

[29] Bahar Konuk Sommer, ‘Türk Hukukunda Çevre Hakkının Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması’ (2019) 2 YBHD 169, 180.

[30] Ibid, 169, 181.

[31] Ibid, 169, 174.

[32] İbrahim Kaboğlu, Çevre Hakkı (İmge Kitabevi 1996) 11.

[33] T.C. Danıştay 4.Daire E. 2024/656, K. 2024/3554, T. 30.05.2024.

İlk derece mahkemesince yapılan değerlendirmede; baz istasyonunun ilgili yönetmelik hükümlerine uygun olarak kurulup işletildiği ve insan sağlığı ile çevre üzerinde herhangi bir olumsuz etkisinin olmadığı sonucuna varan bilirkişi raporuna dayanılarak ret kararı verilmiştir. Yargıtay, oy çoğunluğu ile temyiz itirazlarını reddederek ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır. Öte yandan; karardaki karşı oyda, baz istasyonunun yönetmelikte belirtilen sınırlar dahilinde kurulmuş ve işletilmiş olmasına rağmen, bahse konu sınırların bilimsel geçerliliğinin incelenmediği vurgulanmıştır.[34]

6.2. Yabancı Mahkeme Kararları

6.2.1. Fransa Mahkeme Kararları

“EG Lorraine SAS v. Ekolojik Dönüşüm ve Maliye Bakanlığı” kararı, Fransa Danıştay’ı tarafından karara bağlanan dava, kamu yararının gerekçe gösterilerek sera gazı emisyonlarıyla ilgili izinlerin bir kamu kurumu tarafından iptal edilip edilemeyeceğini konu edinmektedir. EG Lorraine SAS tarafından Mart 2014’te hidrokarbon arama izni başvurusunda bulunulmuştur. Başvuru; Bakanlık tarafından, 2015 Enerji Dönüşüm Yasası ve Paris Anlaşması ile çelişki içermesi nedeniyle reddedilmiştir. EG Lorraine’in, yetki suistimaline dayanarak şikayette bulunması üzerine Strazburg İdare Mahkemesi ilgili iznin reddedilmesine ilişkin işlemi iptal etmiştir. ‘ye göre; kanun koyucu açısından kısa vadeli planları genişleten ve emisyon azaltımı için açık ve öngörülebilir yollar benimsemek konusunda bir zorunluluk oluşturmaktadır. Bu itibarla; karar genel olarak nesiller arası eşitlik ilkesinin bir yansıması olarak görülebilmektedir.

6.2.3. Hollanda Mahkeme Kararları

Bu başlık altında; 2019 yılında Hollanda hükümetinin, uluslararası iklim hedeflerine ulaşmak için kömür santrallerinin 2030 yılına kadar kömür kullanımını zorunlu kılan bir yasa çıkarması üzerine; Hollanda’da üç büyük kömür santrali bulunan Alman enerji şirketlerinin, tazminat ödenmeden santrallerin kapatılmasını zorunlu kılan yasanın, mülkiyet hakkının ihlalini oluşturması gerekçesiyle haksız olduğu iddiasına dayanarak Hollanda’ya karşı açtığı dava ele alınacaktır. Lahey Bölge Mahkemesi; yasanın şirketlerin mülkiyet hakkını etkilediğini tespit etmesine karşın, bu etkinin daha büyük bir kamu yararına hizmet ettiği için yasal olduğunu belirterek şirketlerin iddialarını reddedip kömür yasağını onaylamıştır. Öte yandan şirketlerce yasağın “fiili kamulaştırma” niteliğinde olduğunu savunulmasına karşın Mahkeme; şirketlerin elektrik santrallerindeki tüm ekonomik çıkarlarını kaybetmedikleri ve şirketler için anlamlı bir kullanım fırsatının bulunması nedeniyle bu önlemi yasal bir iş düzenlemesi olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Mahkeme kömür yasağının şirketler için öngörülebilir olduğunu belirterek; Hollanda’nın CO2 emisyonlarını azaltma yönündeki çıkarının, enerji santrali sahiplerinin ekonomik çıkarlarından daha öncelikli olduğunu vurgulamıştır. Açıklanan gerekçeler doğrultusunda, Mahkeme tarafından hükme bağlanan karar neticesinde, kömür yasanının adil bir denge sağladığı kanaatine varılmış ve yasanın enerji şirketlerine aşırı yük getirmediğinden tazminatın söz konusu olmayacağı ortaya konulmuştur.[35]

7. SEKTÖRE ÖZGÜ HUKUKİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ: Emisyon Azaltım Sistemi Ekonomik Sektörüne Yönelik Büyüme Odaklı ve Entegre Bir Yaklaşım

7552 Sayılı İklim Kanunu çerçevesinde önerilen Emisyon Ticareti Sistemi (ETS) modeli, ETS'nin geleceği sadece karbon emisyonu odaklı bir araç olarak değil, döngüsel ekonomi teorisiyle uyumlu, daha kapsamlı bir "Kaynak Ticaret Sistemi" olarak formüle edilmelidir.

---

[34] T.C. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi E. 2014/16484 K. 2016/3420 T. 21.03.2016.

[35] RWE and Uniper v. the Netherlands (Ministry of Climate and Energy)' < https://www.climatecasechart.com/document/rwe-and-uniper-v-the-netherlands-ministry-of-climate-and-energy_5fd1 > erişim tarihi 23 Kasım 2025.

İklim Kanunu'nun 8. maddesi, geri dönüştürülmüş ürünler için zorunlu kullanım oranları belirlemektedir; bu oranlar, karbon kotaları gibi satılabilen "Döngüsel Ekonomi Kredilerine" dönüştürülebilir. Bu modelde, üretim süreçlerinde düşük emisyon ve kaynak yoğunluğuna sahip endüstriler (mobilya veya kağıt sektörleri gibi), fazla hammadde/geri dönüşüm kotalarını metal veya otomotiv gibi yüksek emisyonlu sektörlerle satarak piyasa üzerinden gelir elde edebilirler. Böylece çevresel performansı yüksek sektörler finansal teşvik alırken, ağır sanayinin dönüşümü için gereken kaynak transferi cezalandırıcı vergiler yerine piyasa dinamikleri aracılığıyla sağlanır. Bu yaklaşım, İklim Kanunu'nda ifade edilen yeşil büyüme vizyonu ile tam bir uyum içerisindedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişin endüstriyel üretimin azalmasına yol açmamasını sağlayacak dinamik tahsisat mekanizmaları da Emisyon Ticareti Sistemine entegrasyonun bir parçası olarak uygulanabilir.

8. SONUÇ

Türkiye, enerji dönüşümünde kritik bir dönemeçte bulunmaktadır. Yenilenebilir enerjiye yönelik fiziksel altyapı ve ekonomik teşvikler büyük ölçüde sistemsal bir yapıya oturtulmuştur; ancak hukuki üst yapının güçlendirilmesi gerekmektedir. Küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlandırmak ve Adil Geçiş sürecini güvence altına almak için Türkiye, bu çalışmada önerildiği üzere, döngüsel ekonomi ilkeleriyle bağlantılı işlevsel bir Emisyon Ticaret Sistemi'ni (ETS) hayata geçirmelidir. Ulusal enerji politikalarının AB müktesebatıyla uyumlaştırılması, Türkiye'nin gelecekteki kalkınması için sadece çevresel bir zorunluluk değil, aynı zamanda ekonomik bir gerekliliktir. Nihayetinde, 2053 Net Sıfır hedefine ulaşılması; İklim Kanunu'nun etkin bir şekilde uygulanmasına, yasama ve yargı organlarının uzun vadeli ekolojik sürdürülebilirliği kısa vadeli ekonomik kazanımların önünde tutma kararlılığına bağlı olacaktır.

Son olarak sektörel çözüm önerisinde bulunarak ETS'nin geleceği sadece karbon emisyonu odaklı bir araç olarak formüle edilmemesi gerektiğini; bunun yerine döngüsel ekonomi teorisiyle uyumlu, daha kapsamlı bir "Kaynak Ticaret Sistemi" olarak geliştirilmesi gerektiğini ortaya koyuyoruz. İklim Kanunu'nun 8. maddesi, geri dönüştürülmüş ürünler için zorunlu kullanım oranları belirlemektedir; bu oranlar, statik bir yasal yükümlülüğünden, karbon kotaları gibi satılabilen "Döngüsel Ekonomi Kredilerine" dönüştürülebilir. Bu modelde, üretim süreçlerinde emisyonu ve kaynak yoğunluğu düşük olan endüstriler (mobilya veya kağıt sanayii gibi), atıl durumdaki hammadde/geri dönüşüm kotalarını; metal ve otomotiv gibi yüksek emisyonlu sektörlerle satarak piyasa üzerinden gelir elde edebilir.

KAYNAKÇA

Alex Benjamin Wilson, *Energy Charter: A multilateral process for managing commercial energy relations* (European Parliamentary Research Service, Avrupa Parlamentosu, Temmuz 2017) PE 607.297 EN
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/607297/EPRS_IDA\(2017\)607297_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/607297/EPRS_IDA(2017)607297_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

AYM, *Bireysel Başvuru Seçme Kararlar 2024* (1. Baskı, AYM Yayınları, 2025)

AYM, E. 2011/27, K. 2012/101, 5.7.2012.

Bahar Konuk Sommer, 'Türk Hukukunda Çevre Hakkının Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması' (2019) 2 YBHD.

Başak Başoğlu, "Çevre Zararlarından Doğan Hukuki Sorumluluk", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2013.

Batmaz, A. & Sisman-Aydin, G. Türkiye's Alignment with the Paris Agreement: A Comparative Policy Analysis with Germany and Spain. *Sustainability* 2025, 17, 3899.

BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı, *UNCTAD/ITE/IIT/10 (Vol III)* (BM, New York ve Cenevre, 1999) <https://unctad.org/system/files/official-document/psiteiitd10v3.en.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

Business Development Bank of Canada, 'National treatment' [Ulusal Muamele] (BDC) <https://www.bdc.ca/en/articles-tools/entrepreneur-toolkit/templates-business-guides/glossary/national-treatment> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

Climate Case Chart

Didem Başar, "Çevreyi Kirletenin Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Çevre Sorumluluk Hukukunda Sorumluluk Sebeplerinin Yarışması", *TAAD*, Yıl 12, (Nisan 2021).

Elisa Morgera ve Kati Kulovesi (der.), *Research Handbook on International Law and Natural Resources* (Edward Elgar Publishing, 2016).

Energy Charter Treaty, 'Energy Charter Treaty' (Energy Charter Secretariat) <<https://www.energycharter.org/process/energy-charter-treaty-1994/energy-charter-treaty>> (erişim tarihi 17 Kasım 2025).

EUREC Agency, *The Future for Renewable Energy 2: Prospects and Directions* (James & James 2002) 195-196.

European Commission, *A European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent* (COM(2019) 640 final, 2019).

Francesco Bassetti, 'Success or failure? The Kyoto Protocol's troubled legacy' (Climate Foresight, 8 Aralık 2022) <https://www.climateforesight.eu/articles/success-or-failure-the-kyoto-protocols-troubled-legacy/> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

Grantham İklim Değişikliği ve Çevre Araştırma Enstitüsü, 'Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) nedir?' (London School of Economics) <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-the-un-framework-convention-on-climate-change-unfccc/> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025)

International Energy Agency, *World Energy Outlook 2025* (IEA 2025) <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2025> (Erişim Tarihi: 17 December 2025).

IPCC, 2023: *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland.

İbrahim Kaboğlu, *Çevre Hakkı* (İmge Kitabevi 1996).

Kamile Türkoğlu Üstün, 'Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türk Çevre Hukuku ve Politikalarına Etkileri', *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 1, 2022.

Lindsay Maizland ve Clara Fong, “Paris’ten Kyoto’ya: BM İklim Anlaşmalarının Tarihi”, *Council on Foreign Relations*, 6 Kasım 2025, <https://www.cfr.org/backgrounder/paris-global-climate-change-agreements>, erişim 17 Aralık 2025.

Michael Addaney, ‘International Climate Law: Principles and Obligations for Adaptation’ (2025) 40(1) *Utrecht Journal of International and European Law* 23–42 <https://doi.org/10.5334/ujel.653> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025).

Mustafa Özen, ‘Çevreye Karşı İşlenen Suçlar (TCK m 181, 182)’ (2010) 18(1) *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

RWE and Uniper v. the Netherlands

T.C. Danıştay 4.Daire E. 2024/656, K. 2024/3554, T. 30.05.2024.

T.C. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi E. 2014/16484 K. 2016/3420 T. 21.03.2016.

UNFCCC, ‘The Kyoto Protocol’ <<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-kyoto-protocol>> erişim tarihi 17 Kasım 2025.

UNFCCC, ‘The Paris Agreement’ (UNFCCC) <<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>> erişim tarihi: 17 Kasım 2025.

Zeynep Güdük, “Türk Mevzuatında Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu”, *TBB Dergisi* (130), 2017, 187.

ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER IŞIĞINDA HUKUK FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KADIN HAKLARINA İLİŞKİN BİLİNCİNİN ÖLÇÜLMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

TÜBİTAK 2209-A 2025/2. Dönem Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmektedir.
Proje Numarası: 1919B012453173
Proje danışmanı: Dr. Öğr. Ü. Elif ORAL

Nisan, 2026

İclal DEMİR & Mert Emin GÜNER

1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi insan hakları hukukunun en temel yapı taşlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu Bildiri'nin yayımlanmasıyla birlikte bütün hukuk sistemlerine sirayet edecek insan hakları ve eşitlik düşüncesi uluslararası zeminde açıkça ilan edilmekle birlikte insan haklarının korunması yönünde yapılan düzenlemeler hız kazanmıştır. Bildiri'de cinsiyet ayrımcılığı da dahil olmak üzere ayrımcılığın her türü yasaklanmıştır (m. 2). Bu bağlamda kadının insan hakları konusu uluslararası insan hakları hukukunun temel bileşenlerinden bir haline gelmiş olup özellikle kadınlara yönelik ayrımcılığın önlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından merkezi bir öneme sahip olmuştur. Bu süreçte kadınlara yönelik ayrımcılığın yalnızca hukuksal düzenlemelerle değil, toplumsal yapılarla ve yerleşik kalıplarla da ilişkili olduğu kabul edilmiştir. Bu kabul, kadın haklarının korunmasına yönelik uluslararası sözleşmelerin hazırlanmasında belirleyici olmuştur (Eryılmaz, Ayata, Çağlı 2015).

Mevcut çalışmalar incelendiğinde, kadın hakları ve uluslararası sözleşmeler üzerine çok sayıda teorik ve hukuki analiz bulunmasına rağmen, hukuk fakültesi öğrencilerinin bu sözleşmelere ilişkin farkındalık düzeyini ölçmeye yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Adaletin güçlendirilmesi, hakların korunması ve ideal bir devlet düzeninin kurulması hedefleri doğrultusunda hukuk eğitimi alan bireylerin, kadın haklarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin ortaya konulması, yalnızca akademik değil, aynı zamanda uygulamaya yönelik sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Hukuk fakültesi öğrencilerinin bu alandaki bilinç düzeyi, gelecekte yargı, savunma ve akademi gibi alanlarda ortaya koyacakları çalışmaların yönünü belirleyebilecek olup, doktrin ve mevzuatın gelişimi üzerinde de dolaylı ancak etkili bir rol oynayacaktır. Bu nedenle, söz konusu bilinç düzeyinin ölçülmesi, kadın haklarının korunmasına yönelik politikaların ve hukuki yaklaşımların değerlendirilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

---

2. Uluslararası Sözleşmeler Işığında Türkiye’de Kadın Hakları

Bu çalışma, uluslararası sözleşmeler ışığında hukuk fakültesi öğrencilerinin kadın haklarına ilişkin farkındalık düzeyini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında 1979 BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) başta olmak üzere kadın haklarına ilişkin temel uluslararası düzenlemeler ele alınmakta; anket yöntemiyle hukuk fakültesi öğrencilerinin bu sözleşmelere dair bilgi ve algı düzeyi analiz edilmektedir. Bu yönüyle çalışma, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı ve kadın haklarına ilişkin farkındalık çalışmalarına katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu nedenle çalışmamızda TÜBİTAK 2209-A programı kapsamında desteklenen projemizin daha iyi anlaşılması adına öncelikle kadın hakları bağlamında uluslararası hukukta düzenlenen sözleşmelerden bahsedilecek olup ardından Türkiye’nin bu sözleşmelerdeki yeri ve kadın haklarına ilişkin yapılan düzenlemeler incelenecektir. Ardından projemizin amacı, kullanılan yöntem ve elde edilen veriler sonucunda ulaşılan anlamlı bulgular açıklanacaktır.

Kadının insan hakları kavramının gelişimini büyük ölçüde etkileyen uluslararası hukuk düzenlemelerinden biri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’dir. AİHS’te ayrımcılık yasağı Sözleşme kapsamında güvence altına alınan haklardan yararlanma bakımından düzenlenmiştir. AİHS’nin 14. maddesi, Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmanın cinsiyet dâhil olmak üzere herhangi bir ayrımcılık temelinde engellenemeyeceğini hükme bağlamaktadır. AİHS sistemi içerisinde ayrımcılık yasağı, bağımsız bir hak olarak değil, diğer haklarla bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadında, cinsiyete dayalı ayrımcılık iddiaları sıkı bir denetime tabi tutulmakta ve devletlerin bu alandaki takdir yetkisinin dar olduğu kabul edilmektedir. Her ne kadar AİHS Ek 12. Protokol özel olarak ayrımcılık yasağını düzenliyor ve bunu taraf devletlerin iç hukukunda tanınan her hak ve özgürlük bakımından koruma altına alıyorsa da, Türkiye bu Protokol’e taraf olmadığından, söz konusu Protokol çalışmamız kapsamı dışında tutulmuştur. Türkiye’nin ilk imzacısı olduğu Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) de, Türkiye’nin 22 Mart 2021 tarihinde Sözleşme’den çekilme bildirimini vermiş olması nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır (Aybay, Oral 2024).

Ayrımcılık yasağını daha geniş bir çerçevede ele alan bir diğer temel uluslararası metin ise Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (*International Covenant on Civil and Political Rights* - ICCPR)’dir. ICCPR’nin 2. ve 26. maddeleri, bireylerin kanun önünde eşitliğini ve ayrımcılık yasağını açık biçimde düzenlemekte; bu yasağı bağımsız bir hak olarak güvence altına almaktadır. ICCPR, devletlere yalnızca ayrımcı uygulamalardan kaçınma yükümlülüğü değil, fiili eşitliği sağlama yönünde pozitif yükümlülükler de yüklemektedir. Bu yönüyle ICCPR, ayrımcılıkla mücadelede AİHS’e kıyasla daha kapsamlı bir normatif çerçeve sunmaktadır. (Kaypak & Kahraman, 2016)

AİHS ve ICCPR hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, ayrımcılık yasağının uluslararası insan hakları hukukunun temel normlarından ve sözleşmelerin temel amaçlarından biri olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bu genel düzenlemelerin kadınlara özgü ayrımcılık biçimlerini ele almakta yetersiz kaldığı yönündeki eleştiriler, kadın haklarına özel koruma mekanizmalarının geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda kabul edilen CEDAW, kadınlara yönelik ayrımcılığı tüm boyutlarıyla ele alan en kapsamlı uluslararası sözleşmelerden biri olarak öne çıkmaktadır

CEDAW ve AİHS gibi uluslararası antlaşmalar kadın haklarının korunmasına ilişkin asgari standartları belirlemektedir. CEDAW kadınlara yönelik ayrımcılığı yalnızca biçimsel eşitsizlikler çerçevesinde ele almayıp aynı zamanda fiili eşitliğin sağlanması için taraf devletlere yalnızca hukuki düzenleme yapma yükümlülüğü değil, aynı zamanda toplumsal farkındalığı artırma sorumluluğu da yüklemektedir. Bunun yanı sıra Sözleşme’nin kapsamında kadın haklarını

---

korumaya ve uygulamaya yönelik düzenlemeler yer almakla birlikte kadına karşı şiddetin ve kadın cinayetlerinin engellenmesine ilişkin normlar ve mekanizmalar da öngörülmüştür.

Türkiye de CEDAW'a 20 Aralık 1985 tarihinde katılmıştır. Ancak Türkiye Sözleşme'ye taraf olurken o dönemde yürürlükte olan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi bakımından uyumsuz olabilecek bazı maddelere çekince koymuştur. Bu maddeler sırasıyla 15. maddenin 2. ve 4. fıkraları, 16. maddenin 1. fıkrasının c, d, f ve g bentleri, 29. maddenin 1.fıkrası ve 9. maddenin 1.fıkrasıdır. Çekince koyulan hükümler incelendiğinde bunların daha çok evlilik birliği içinde kadın-erkek eşitliğine ilişkin hükümler olduğu görülmekle beraber dönemin Medeni Kanunu'na uygun olmadığı da anlaşılmaktadır (Parlak Börü, 2017). Türkiye 1995 yılında Pekin'de düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferansı'nda, Sözleşme'ye koyduğu çekincelerin 5 yıl sonra 2000 yılında kaldırılacağını ifade ederek aslında CEDAW'a uygun düzenlemeleri iç hukukta yapacağını taahhüdünü vermiştir (Moroglu, 2009).

Bu taahhüde bağlı olarak Türkiye'de 2001 yılında CEDAW hükümleriyle uyumlu ve cinsiyet eşitliği konusunda 743 sayılı eski Medeni Kanun'a göre daha koruyucu ve kapsayıcı hükümler içeren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu hukuki gelişmelerin ardından 2012 yılında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilerek Resmî Gazete'de yayımlanmıştır (Uygur & Özdemir, 2022). Yürürlüğe giren kanun ile birlikte Türkiye'nin iç hukuku CEDAW'a ve Sözleşme'de belirlenen uluslararası standartlara daha uygun hale gelmiştir. Ancak Türkiye'nin bu düzenlemeleri hayata geçirmekte bu denli gecikmiş olması kadın haklarının gelişimini Türkiye'de negatif yönde etkilemiştir. Zira hukuki düzenlemelerin topluma nüfuz etmesi ve gündelik hayatta uygulanır hale gelmesi için düzenlemeler sonrasında halkı bilinçlendirici süreçler ve uygulamaların ortaya çıkarılması gereklidir. Düzenlemeler olması gerekenden geç yapıldığında düzenlemelerin sonuç vermesi ve toplumda farkındalık oluşması da gecikmektedir.

Türkiye, açıklandığı üzere kadın haklarına ilişkin birçok uluslararası sözleşmeye taraf olmakla birlikte, bu sözleşmelerin iç hukukta uygulanması ve toplumsal düzeyde karşılık bulması konusunda çeşitli tartışmalarla karşı karşıya kalmıştır. Literatürde, uluslararası sözleşmelere taraf olunmasının tek başına yeterli olmadığı; bu sözleşmelerin etkili biçimde uygulanabilmesi için hukuki aktörlerin ve özellikle geleceğin hukukçularının sözleşme hükümlerine hâkim olması gerektiği belirtilmektedir. Bu noktada hukuk fakültesi öğrencilerinin kadın haklarına ve uluslararası sözleşmelere ilişkin farkındalık düzeyi özel bir önem taşımaktadır.

Bu bağlamda araştırmamızın örneklemini oluşturan Ankara ili örneği hukuk fakültesi öğrencilerinin kadın haklarına yönelik bilgi ve farkındalık seviyesini ölçmek için anket yöntemi kullanılmıştır. Anket sorularıyla elde edilen veriler SPSS programına girilerek analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda anlamlı bulgular elde edilmiştir. Araştırmamızda anket yöntemi kullanılması ve elde edilen verilerin SPSS veri analiz sistemiyle değerlendirilmesiyle araştırmamızın nitel ve nicel anlamdaki kalitesini artırmak ve güvenilirliğini sağlamak amaçlanmıştır.

3. Bulgular

Yapılan anket araştırması kapsamında veriler kişilerin cinsiyeti, kadın haklarına yönelik bilgileri, toplumsal cinsiyet algıları ve hukuk eğitim müfredatının kadın haklarına ilişkin farkındalık üzerindeki etkileri ekseninde analiz edilmiştir. Analiz işlemleri SPSS programı üzerinden yapılmıştır. Analiz sürecinde Ankara ilinde eğitim alan 84 Hukuk Fakültesi öğrencisinden veriler elde edilmiş ve bu veriler üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Değerlendirmeye dahil edilen 84 öğrencinin demografik yapısı incelendiğinde yaş ortalamasının 20,37 olup katılımcıların sınıf seviyesinin 2,38 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %57'sinin kadın öğrencilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin üçte birinin müfredatında Kadın Hakları Hukuku'na ilişkin bir ders seçmeli olarak yer almaktadır

---

---

birinin müfredatında Kadın Hakları Hukuku'na ilişkin bir ders seçmeli olarak yer almaktadır.

Katılımcıların kadın haklarına yönelik genel durum incelendiğinde; katılımcılar erkek ve kadınların eşit haklara sahip olmasının bir insan hakkı olduğu düşüncesi üzerinde neredeyse oybirliği sağlamıştır. İlgili soruya evet yanıtını verenlerin oranı %91'dir. Bunun yanı sıra öğrencilerin kadın hakları ve cinsiyet eşitliğine ilişkin bir sivil toplum örgütüne destek verme oranı yalnızca %3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca katılımcıların cinsiyet ve fakülte müfredatında kadın hakları hukukuna ilişkin dersin bulunması değişkenlerine göre bilinç düzeylerinin farklılık arz ettiği tespit edilmiştir. Bu değişkenler bağlamında anlamlı farklılık gösteren temel bulgular aşağıda incelenmiştir.

3.1 Cinsiyet Değişkeni Bakımından

Cinsiyet değişkeni bakımından analiz yapıldığında anket içerisinde yer alan birçok soruda anlamlı farklılık elde edilmiştir. İlk olarak kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında hukukçuların ayrıca özel bir sorumluluğa sahip olduğu görüşüne kadın öğrenciler 5 üzerinden ortalama 3,97 ile katılıyorum cevabını verirken erkek öğrencilerin ortalama 3,50 oranında katılıyorum yanıtı vermiştir.

Toplumda kadın haklarının korunması konusunda farkındalık yaratacak etkinliklere katılmaya istekliyim önermesine kadın öğrenciler 5 üzerinden ortalama 3,76 katılıyorum yanıtı verirken erkek öğrencilerin 2,00 ortalama ile katılıyorum yanıtı verdiği görülmektedir. Bu bağlamda kadın öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha istekli olduğu söylenebilirse de yukarıda da ifade edildiği üzere şu ana kadar bu yönde bir sivil toplum örgütüne destek veren hukuk fakültesi öğrencilerinin oranı yalnızca %3'tür.

3.2 Müfredatta Kadın Haklarına İlişkin Dersin Bulunması Değişkeni Bakımından

Konuya ilişkin dersin müfredatta bulunması değişkeni bakımından incelendiğinde müfredatında kadın hakları hukukuna ilişkin ders olan öğrencilerin CEDAW hakkındaki bilgi seviyesinin ders bulunmayan öğrencilere kıyasen daha yüksek olduğu görülmüştür. Müfredatında ders bulunan öğrenciler 5 üzerinden ortalama 3,39 ile bilgin var derken müfredatında ders bulunmayan öğrenciler 1,36 ortalama ile bilgin var demektedir. Bunun yanı sıra müfredatlarında ders bulunan grup, konuya ilişkin Türkiye'deki mevcut düzenlemeler ve kadın cinayetlerini önlemeye yönelik mevzuat hakkında 5 üzerinden ortalama 4,14 gibi yüksek bir oranda bilgin var demiştir.

Ayrıca BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamındaki toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi ve alt hedeflerine dair farkındalık sorusuna müfredatlarında ders bulunan öğrenciler 5 üzerinden ortalama 2,96 oranında bilgin var yanıtı vermiş olup müfredatında ders bulunmayan öğrenciler 1,54 ortalama ile bilgin var yanıtı vermiştir.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Bulgular bölümünde açıklanan anket verileri incelendiğine ve yorumlandığında Hukuk Fakültesi öğrencilerinin genel anlamda kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratacak etkinlikler yapmak konusunda istekli olduğu ancak bu konuda pek harekete geçmediği görülmektedir. Ayrıca kadın öğrencilerin erkek öğrencilerle karşılaştırıldığında erkek öğrencilerden daha yüksek bilince sahip olduğu görülmektedir. Bütün bunlara ek olarak, müfredatının içerisinde kadın hakları veya cinsiyet eşitliğine ilişkin dersi bulunan öğrencilerin bulunmayanlara göre çok daha yüksek bilince sahip olduğu ortaya koyulmuştur. İlgili bilinç düzeyini en çok etkileyen değişken müfredat içerisinde kadın haklarına ilişkin bir dersin yer alması olmuştur.

KAYNAKÇA

Acar, F. (2014). CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: Kadınların insan hakları ve kadınlara karşı şiddete ilişkin uluslararası standartların evrimi. İçinde F. Kaya, N. Özdemir, G. Uygur, Kadınların ve kız çocuklarının insan hakları: Kadına yönelik şiddet ve ev-içi şiddet (s. 61-75). Savaş Yayınevi.

Ayata, G., Dilek, S. E., & Oder, B. E. (2010). Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama (s. 137-138). içinde İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aybay, R. & Oral, E. (2024) Kamusal Uluslararası Hukuk. Der Yayınevi.

Birleşmiş Milletler. Küresel Amaçlar Web Sitesi: <https://www.kureselamaclar.org/> (Erişim Tarihi: 26.03.2026)

Birleşmiş Milletler. (2024, 11 12). un.org: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> (Erişim Tarihi: 27.03.2026)

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi. (1994). 21 Sayılı Tavsiye Kararı. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Kanunlarına Etkileri.

Kaypak, Ş., & Kahraman, M. (2016). Türkiye'de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansıması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(33), s. 298-315.

